

STATENS SKOLINSPEKTION

ÅRSREDOVISNING 2017

Statens Skolinspektion, årsredovisning 2017
Dnr 10-2017:8394

Årsredovisning 2017

Innehåll

Generaldirektörens förord	5
Statens skolinspektion	7
1. Resultatredovisning	9
1.1 Skolinspektionens samlade produktion.....	9
1.2 Tillsyn och kvalitetsgranskning	11
1.2.1 Regelbunden och riktad tillsyn.....	11
1.2.2 Anmälningssärenden	32
1.2.2.1 Barn- och elevombudet	40
1.2.3 Tematisk kvalitetsgranskning	44
1.2.4 Övriga särskilda redovisningskrav i regleringsbrev – tillsyn och kvalitetsgranskning	57
1.2.4.1 Erfarenheter utifrån myndighetens tillsyn enligt 26 kap. skollagen.....	57
1.2.4.2 Erfarenheter från tillsyn och kvalitetsgranskning inom yrkesutbildningsområdet	59
1.2.4.3 Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning	60
1.2.4.4 Redovisning av hur ett ökat flyktingmottagande i kommunerna påverkar myndighetens verksamhet på kort och lång sikt samt för myndighetens samverkan med andra aktörer när det gäller flyktingmottagande.....	67
1.3 Tillståndsprovning	69
1.4 Hur Skolinspektionen kommunicerar sina resultat.....	77
1.5 Kostnader per verksamhet	79
1.6 Organisationsstyrning	82
1.6.1 Kvalitetssäkring av arbetsmetoder och internt kvalitetssäkringsarbete	82
1.6.2 Samverkan med Skolverket och andra myndigheter.....	88
1.6.3 Myndighetens tillhandahållande av kansliresurser för Skolväsendets överklagandenämnd	91
1.6.4 Kompetensförsörjning och andra personalrelaterade uppgifter.....	92
1.7 Övrig verksamhet och återrapportering	95
1.7.1 Skolväsendets överklagandenämnd	95

1.7.2 Redovisning av vidtagna åtgärder när det gäller jämställdhetsintegrering och resultat av arbetet	101
2. Finansiell redovisning	104
2.1 Resultaträkning.....	104
2.2 Balansräkning	105
2.3 Anslagsredovisning	107
2.4 Tilläggsupplysningar och noter	108
2.4.1 Tilläggsupplysningar	108
2.4.2 Noter	111
2.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter.....	118
3. Undertecknande av årsredovisningen 2017	119

Generaldirektörens förord

År 2017 har varit ett intensivt och omväxlande arbetsår för Skolinspektionen. Vi har fortsatt stått för en bred granskning och inspektion i svenska skolor och förskolor. Vi har också tagit flera steg i ett antal viktiga interna utvecklingsarbeten.

Skolområdet i sig har under året präglats av både glädjeämnen och fortsatta utmaningar. För det första har vi sett bättre resultat för svenska elever i fler internationella undersökningar. Det är ett viktigt besked. Samtidigt ser vi en ökande lärarbrist och fortsatta skillnader mellan elevers resultat. När det gäller lärarbristen har Skolinspektionen under året tydligare mött dess konsekvenser när vi gjort observationer och iakttagelser.

Vår närvaro i svenska skolor är fortsatt hög. Hälften av alla skolor har på något sätt berörts av Skolinspektionens arbete under året. Vi har flera uppgifter som indikerar att vår närvaro påverkar och driver på förbättring. Under tillsynsperioden 2015–2017 har 87 procent av beslutade och avslutade ärenden med brist åtgärdats vid första uppföljningstillfället. Vi har också fortsatt höga värden i den enkät som rektorer besvarar efter våra granskningar. I år svarar 78 procent av rektorerna att våra bedömningar i tillsyn kommer att leda till ett förbättringsarbete. Motsvarande siffra för kvalitetsgranskningar är 84 procent.

I tillsynen har vi under 2017 har fattat drygt 1 600 tillsynsbeslut, vilket är mer än förra året. Cirka 70 procent av alla skolor har haft någon form av påpekad brist. Vanliga brister finns inom skolans arbete med elevhälsa, stöd, trygghet och studiero. Vissa brister har varit allvarliga och vi har fattat fler beslut än tidigare om viten. Detta år ser vi dock generellt mindre brister än tidigare i tillsynen.

Sammanlagt har vi under året publicerat 13 tematiska kvalitetsgranskningar varav fem om förskolan. Flera rapporter har rört nyanländas lärande där vi pekat på faktorer som kan försvåra lärandet för elever och deras progression. Vi har också gjort ett antal granskningar som rör lärarresurser. Även den lokala klagomålshanteringen har granskats, vilket är en mycket viktig del i ett samlat system för att hantera elevers och föräldrars synpunkter.

Vi har också avslutat ett treårigt regeringsuppdrag där vi kvalitetsgranskat förskolan utifrån flera teman. Uppdraget har betydligt ökat vår närvaro på förskolans område och lett till att vi byggt upp mycket viktig kunskap.

Anmälningarna till Skolinspektionen har fortsatt att öka även under 2017. Även i år är den vanligaste anmälningsorsaken kränkande behandling. Vi har gjort stora ansträngningar under året för att klara interna mål kring handläggningstider samtidigt som ärendemängden växer. Under 2017 har vi därutöver inlett ett arbete för att stärka vårt råd och vägledningsarbete i samband med att vi utreder enskilda elevers skolsituation. Antalet beslut om tillstånd under året har varit 239, vilket är en liten minskning jämfört med tidigare år.

Överlag är omvärldsintresset stort för Skolinspektionens verksamhet. Våra kvalitetsgranskningar och webinarier efter slutrapporter är generellt uppmärksammade såväl av verksamma inom skolan som av utredningar och media. Vi har fortsatt vårt arbete för att våra granskningar ska spridas och kunna komma till nytta för hela skolans utveckling. Vi har under året vidare arrangerat Skolinspektionens förskoledag på fyra orter.

Året inleddes med Statskontorets myndighetsanalys av Skolinspektionen. Bedömningen var att vi fullgör vårt samlade uppdrag och att vår verksamhet framstår som effektiv. Min bedömning är att vårt arbete under 2017 har visat goda och viktiga resultat. Vi har genom våra samtliga grenar verkat för kvalitet och stärkt likvärdighet i skolan och vi har tillfört ny och aktuell kunskap på ett antal områden. Därutöver har vi arbetat med ett pilotprojekt kring regelbunden kvalitetsgranskning.

Jag vill rikta ett stort tack till alla medarbetare på Skolinspektionen för alla era insatser, engagemang och goda resultat under året.

Helén Ängmo
Generaldirektör

Statens skolinspektion

Skolinspektionen redovisar, med denna årsredovisning, sitt nionde hela verksamhetsår sedan starten i oktober 2008. I resultatredovisningsdelen redovisas jämförande information för tre år i följd, det vill säga 2017, 2016 och 2015. Viss information återfinns på fler ställen i årsredovisningen för att underlätta för läsaren.

Organisation

Skolinspektionens kärnverksamheter bedrivs inom fem regionala inspektionsavdelningar med stöd av ett huvudkontor bestående av en avdelning för verksamhetsstöd, en analys- och statistikavdelning, ett kommunikationssekretariat samt en rätts- och tillståndsavdelning. Huvudkontorets avdelning för verksamhetsstöd innehåller enheter för HR, IT och kontorservice respektive ekonomi och verksamhetsstyrning. Analys- och statistikavdelningen består av tre enheter: analys, ekonomisk granskning samt statistik. Rätts- och tillståndsavdelningen består av en rättsenhet och en enhet för tillståndsprövning samt ett kansli för Skolväsendets överklagandenämnd.

Inom varje inspektionsavdelning finns två till tre enheter som arbetar med regelbunden tillsyn och kvalitetsgranskning. Vidare finns på varje inspektionsavdelning en enhet som handlägger anmälningsärenden.

BEO, Barn- och elevombudet, är en del av Skolinspektionen, men är samtidigt självständig i sitt beslutsfattande. ÖKN, Skolväsendets överklagandenämnd, är en egen myndighet som Skolinspektionen är värmyndighet för.

Figur 1: Organisation 2017

Under hösten 2017 genomfördes en genomlysning av huvudkontoret som visade på ett behov att justera vissa delar i huvudkontorets organisation. Ett förslag har tagits fram där samordning och stöd till verksledningen stärks så att myndigheten kan använda sina resurser än mer effektivt. Förändringen genomförs från och med 1 mars 2018.

Fler utvecklingsinitiativ pågår för bättre styrning, samordning och helhetssyn i myndigheten. Exempelvis genomförs utvecklings- och förenklingsarbeten i processerna

och en översyn av processtyrningen. Arbetet med att se över myndighetens processstyrning beräknas bli klart under våren 2018. Skolinspektionen arbetar kontinuerligt och strategiskt med förbättring av samtliga processer och övrig verksamhet.

EU:s nya dataskyddsförordning (GDPR)

Som en del i Skolinspektionens löpande IT-säkerhetsarbete har en säkerhetsanalys genomförts inför införandet av den nya lagstiftningen. Myndigheten har redan 2015 genomfört en informationsklassificering och riskanalys som nu vidareutvecklas. Skolinspektionen behöver löpande fastställa vilka personuppgifter samt annan skyddsvärd information vi har i våra processer samt hur denna hanteras utifrån informationens skyddsvärde. Skolinspektionen har kartlagt nuläget och vilka åtgärder som redan vidtagits samt vilka åtgärder som bedöms nödvändiga att vidta för att säkerställa en säker hantering av informationen utifrån dess skyddsvärde.

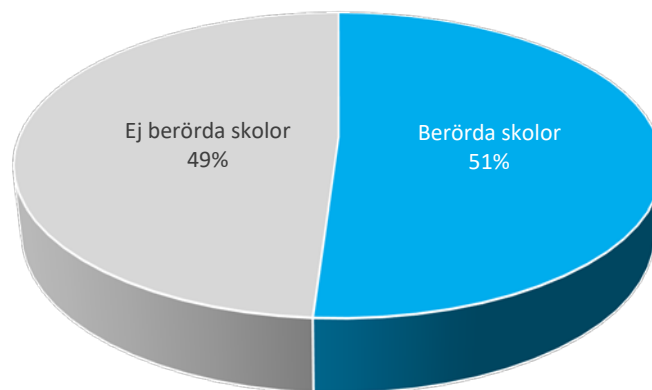
1. Resultatredovisning

1.1 Skolinspektionens samlade produktion

I detta avsnitt ges en övergripande bild av Skolinspektionens verksamhet, beslut och närvaro i kvantitativa termer.

Idag går knappt 1,4 miljoner elever i omkring 7 000 skolenheter inom skolformerna grund- och gymnasieskola i Sverige.¹ Skolinspektionen har under 2017 besökt eller på annat sätt genomfört tillsyn och kvalitetsgranskningar samt hanterat anmälningsärenden från drygt 50 procent av dessa grund- och gymnasieskolor, cirka 3 600 stycken, och drygt 1 500 andra verksamheter såsom förskola och vuxenutbildning. Sammanlagt har Skolinspektionen fattat nästan 11 000 beslut.

Diagram1: Andel grund- och gymnasieskolor i landet som direkt berörts av Skolinspektionen 2017.

Tillsyn, kvalitetsgranskningar och anmälningar

Under året har Skolinspektionens regelbundna tillsyn avsett nära 1 650 huvudmän, skolenheter och andra verksamheter. I de oanmälda granskningarna har 84 huvudmän i 67 kommuner berörts. Inom ramen för etableringskontroll och förstagångstillsyn har totalt 81 beslut för 75 skolenheter fattats.

¹ https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.260901!/Samtliga%20skolformer_Elever_Riksniv%C3%A5_Tab1_2016_17.xls

Skolinspektionen har skrivit nästan 1 050 uppföljningsbeslut för tillsynen. Myndigheten har även fattat beslut för 394 skolenheter och andra verksamheter i de 13 kvalitetsgranskningar som avslutades under året. För anmälningsärenden har drygt 7 200 beslut fattats, varav drygt 2 100 beslut efter uppföljning.

Ombedömning av nationella prov

På uppdrag av regeringen har Skolinspektionen redovisat ombedömningen av 26 927 nationella prov som genomfördes i grundskolan och gymnasiet under 2016, och nationella prov inom den kommunala vuxenutbildningen på gymnasienivå som genomfördes under 2015. I undersökningen ingick 423 skolenheter.

Tillståndsprovning

Skolinspektionen har inom tillståndsprovning fattat 239 beslut avseende ansökningar om att starta eller utöka fristående skolverksamhet. Utöver detta har 171 beslut fattats gällande omprövningar av ansökningar om tillstånd, betygsrätt för vuxenutbildning, tillstånd för undervisning på engelska, utbildning utan att tillämpa timplanen, färdighetsprov, internationella skolor samt om särskilda skäl för provning utanför ordinarie ansökningstid.

Enkäter

Vid Skolinspektionens två skolenkätundersökningar under 2017 ingick 3 361 skolenheter och besvarades av drygt 380 000 respondenter. Resultatet utgör bland annat en viktig del vid prioriteringar i tillsynen.

Skolinspektionen använder sig även av enkäter efter avslutad tillsyn, kvalitetsgranskning, anmälningsärende respektive efter ansökan och beslut om tillstånd.

Under 2017 har den uppföljande postinspektionsenkäten besvarats av 566 rektorer som haft tillsyn under året.

Under 2017 har också postkvalitetsgranskningen enkäten besvarats av 261 rektorer/huvudmän/förskolechefer vars verksamheter ingått i en kvalitetsgranskning.

Under 2017 har Skolinspektionen för första gången följt upp hur rektorer upplever Skolinspektionens och Barn- och elevombudets utredning av anmälningsärenden. Under året har 514 rektorer svarat på postanmälningsenkäten.

Därutöver har posttillståndsenkäten besvarats vid två tillfällen (efter ansökan om tillstånd respektive efter beslut om tillstånd). Vid första tillfället var det 56 kontaktpersoner som besvarade enkäten och vid andra tillfället besvarade 55 kontaktpersoner enkäten.

1.2 Tillsyn och kvalitetsgranskning

1.2.1 Regelbunden och riktad tillsyn

Åtterrapportering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa:

- Erfarenheter av tillgången till personal med kompetens att tillgodose behovet av vägledning inför utbildning och yrkesval hos flickor och pojkar samt unga kvinnor och män i grundskolan och gymnasieskolan. (se sid 26).

- Hur huvudmännen arbetar för att säkerställa att behöriga lärare och förskollärare används för undervisningen och hur huvudmän, rektorer och förskolechefer säkerställer att personal får nödvändig kompetensutveckling. (se sid 27).

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Verksamheten 2017

Under år 2017 genomfördes det tredje året av den tillsynscykel som påbörjades år 2015. Skolinspektionen har kunnat avsluta den större delen av tillsynen av huvudmän som planerats från 2015. Vissa huvudmän och skolenheter kvarstår dock att granska och därför kommer tillsyn att genomföras även första kvartalet 2018 utifrån detta beting. Tyngdpunkten i omgången har varit att granska att huvudmannen tar sitt ansvar för de skolformer inom vilken huvudmannen bedriver verksamhet. Tillsynen har granskat och bedömt om huvudmannen ger sina skol- och verksamhetsformer de förutsättningar som krävs samt om huvudmannen styr och utvecklar sina verksamheter.

Enbart de skolenheter med störst risksignaler har fått en prioriterad tillsyn inom denna tillsynscykel. Vid denna tillsyn har fokus varit att granska de arbetsprocesser och faktorer som, enligt forskning, har en direkt betydelse för att elevernas ska lyckas i sitt skolarbete.

Skolinspektionens tillsynsmodell

Nuvarande tillsynsmodell bygger på att tillsynen ska vara behovsanpassad. I urvalet avgörs behovet utifrån en riskbedömning av bland annat kunskapsresultat, resultat på Skolinspektionens enkäter samt ekonomiska signaler. Det betyder att myndigheten fokuserar på att besöka de skolor som bedöms ha störst behov av tillsyn, det vill säga de skolor med starkast signaler om att det kan finnas elever som inte får den utbildning de har rätt till.

Samtliga huvudmän och skolor ingår i tillsynen och cirka 25 procent av grund- och gymnasieskolorna får besök genom prioriterad tillsyn. De fristående grund- och gymnasieskolor som inte bedöms som prioriterade får en så kallad bastillsyn som är något mindre omfattande än en prioriterad tillsyn. Samtliga grund- och gymnasieskolor får tillsyn. Anledningen till det är att stärka denna elevgrupps rätt till utbildning.

Att tillsynen behovsanpassas innebär också att Skolinspektionen inför varje enskild tillsyn, oavsett om den är på huvudmannanivå eller på skolenhetsnivå, genomför en

analys av tillsynsobjektets resultat och inkomna handlingar i kombination med allt vi sedan tidigare vet om huvudmannen/skolenheten. Utifrån denna analys beslutas om hur länge tillsynen ska pågå, om lektionsobservationer ska genomföras samt vilka som ska intervjuas. På detta vis blir varje enskild tillsyn utformad på ett unikt sätt utifrån tillsynsobjektets behov.

Principen om behovsanpassning följer även efterarbetet efter ett tillsynsbeslut genom att Skolinspektionen återför beslutets innehåll även muntligt. Vid ett sådant tillfälle kan råd och vägledning ges på ett anpassat sätt för att bidra till att motivera huvudmannen att vidta de åtgärder som krävs för att bristen ska upphöra.

Syftet med nuvarande tillsynsmodell är att påverka utbildningen för elever på följande tre nivåer:

- Svensk skola i sin helhet: Skolinspektionens beslut pekar ut inom vilka områden det generellt sett finns brister.
- De huvudmän som granskas.
- De skolenheter som granskas.

De frågor som tillsynen omfattar ska bidra till att öka huvudmannens kunskap om vilket ansvar de har. Om Skolinspektionen pekat ut brister ska även besluten visa på vilket sätt huvudmannen har brustit i detta ansvar och vägleda i hur huvudmannen ska åtgärda bristerna. För att detta ska vara tydligt för huvudmannen har Skolinspektionen ett pågående utvecklingsarbete med att skriva besluten i klarspråk, samt utveckla hur vi skriver åtgärder i besluten.

Skolinspektionens regelbundna tillsyn omfattar tillsyn av förskola² och annan pedagogisk verksamhet, fritidshem³ och annan pedagogisk verksamhet, förskoleklass och grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och vuxenutbildning⁴. I nuvarande tillsynsmodell har huvudmannens ansvar för varje skolform tydliggjorts, bland annat genom att det som utgångspunkt fattas ett beslut per skol- eller verksamhetsform.

Utveckling av processen regelbunden tillsyn

Under 2015–2017 har Sveriges alla huvudmän genomgått regelbunden tillsyn för en tredje gång. Skolinspektionens erfarenhet är att regelefterlevnaden har ökat hos lärare, rektorer och huvudmän. Allt fler huvudmän skapar också sina egna kontrollerande

² Tillsynen omfattar inte fristående förskolor. Kommunala förskolor granskas på huvudmannanivå. I tillsynen av kommunala huvudmän granskas även kommunens tillsyn av fristående förskolor.

³ Tillsynen omfattar enbart de fristående fritidshem som anordnas i anslutning till en fristående skolenhet. Fristående fritidshem som bedrivs som en egen verksamhet omfattas inte. Kommunala fritidshem granskas på huvudmannanivå och i tillsynen av kommunala huvudmän granskas även kommunens tillsyn av dessa fristående fritidshem.

⁴ Tillsynen sker på huvudmannanivå och innefattar hur kommunen tar sitt ansvar som hemkommun oavsett om verksamheten sker i egen regi eller på annat sätt

funktioner som ser till att verka för regelefterlevnad. Av bland annat denna anledning avser Skolinspektionen att fokusera på granskning av undervisningens kvalitet i högre utsträckning. Under detta år har myndighetens utvecklingsarbete därför fokuserat på att förbereda nästkommande tillsynsperiod där undervisningen kommer att prioriteras. Myndigheten har genomfört pilotprojektet Inspektion 2018, som syftar till att pröva en ny inspektionsmodell med fokus på kvalitetsbedömningar som komplement till den nuvarande tillsynen.

I Inspektion 2018-piloten har totalt 40 skolor granskats genom en regelbunden kvalitetsgranskning. De bedömningsområden som har ingått i granskningen är undervisning, rektorns ledarskap, trygghet och studiero samt bedömning och betygssättning. I 20 av de granskade skolorna har dessutom en regelbunden tillsyn genomförts, detta för att undersöka om två olika inspektionsmodeller kan brukas vid samma skolbesök. Projektet utvärderas genom att en utomstående konsultfirma har genomfört intervjuer med ett urval av de deltagande rektorerna och huvudmännen. Därutöver har samtliga deltagande rektorer och huvudmän fått svara på en enkät om hur de uppfattade inspektionen. Även Skolinspektionens inspektörer som genomförde inspektionen har fått lämna sina synpunkter vid gruppintervjuer.

Den regelbundna tillsynen har fortsatt att utvecklas under året. Skolinspektionen har genomfört en utbildningsinsats på samtliga avdelningar om hur tillsynsbesluten ska skrivas i klarspråk i syfte att göra besluten tydligare för mottagaren. Utbildningen har även omfattat information om myndighetens arbete med jämställdhetsintegrering och genomlysning av processen ur ett genusperspektiv. Vidare har bedömningsområden i tillsynen utvecklats för att tydligare omfatta skolsituationen för nyanlända elever i grundskola, grundsärskola och gymnasieskola. När det gäller förskola och fritidshem har även dessa bedömningsområden utvecklats för att i större utsträckning omfatta områden som har en direkt betydelse för att elevernas ska få den utbildning som de har rätt till i dessa skol- och verksamhetsformer. Vidare har arbete med att effektivisera arbetet genomförts i syfte att korta mottagarens väntan på besluten. Detta för att huvudmän ska kunna vidta utvecklingsåtgärder i ett så tidigt skede som möjligt. Bland annat har en undersökning av tidsanvändning genomförts för att synliggöra vilka delar i processen som är alltför tidskrävande i förhållande till resultatet och hur mer tid kan skapas till råd och vägledning samt uppföljning.

Skolinspektionen har även tagit fram en myndighetsgemensam riktlinje för arbetet med signaler som kommer in till myndigheten om missförhållanden på skolor.

Ekonomisk granskning

Enheten för ekonomisk granskning vid Skolinspektionen har specialistkompetens avseende ekonomisk analys. Enheten utgör en stödfunktion till övriga myndigheten.

Inför regelbunden tillsyn av en enskild huvudman och dess skolenheter analyserar myndigheten huvudmannens ekonomiska situation. Analysen är ett av de underlag som används vid de prioriteringar som görs inför tillsynsbesöken (bastillsyn eller prioriterad tillsyn). En uppdaterad analys används också då tillsynen av enskilda huvudmän och fristående skolor genomförs. Under 2017 har analyser gjorts inför samtliga

regelbundna tillsyner av enskilda huvudmän och deras skolenheter. När det har funnits behov av ekonomisk expertis har medarbetare inom enheten för ekonomisk granskning också deltagit vid huvudmannaintervjuer och tillsynsbesök. Enheten lämnar på motsvarande sätt också analyser som underlag i samband med etableringskontroll och förstagångstillsyn.

Enheten för ekonomisk granskning genomför också en löpande ekonomisk bevakning av samtliga enskilda huvudmän. En analys av en enskild huvudmans ekonomiska situation till följd av en risksignal kan leda till att en planerad regelbunden tillsyn tidigare läggs, eller att tillsyn av en huvudman görs i särskild ordning. Syftet är att se till att elevernas rätt inte åsidosätts på grund av bristfälliga ekonomiska förhållanden.

Läs mer om Skolinspektionens ekonomiska granskning under avsnitt 1.3 *Tillståndsprövning*.

Tabell 1: Regelbunden tillsyn, nuvarande modell och tillsynscykel från och med år 2015, ej jämförbar med tidigare modell – antal beslut på huvudmann- och skolenhetsnivå.

Huvudman	Antal beslut på huvudmannnivå			Antal beslut på skolenhetsnivå		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Offentlig	632	489	489	425	560	445
Enskild	228	163	146	364 ⁵	372 ⁶	330 ⁷
Totalt	860	652	635	789	932	775

Fler beslut har fattats

Skolinspektionen har under 2017 fattat väsentligt fler beslut för huvudmän jämfört med tidigare år. Däremot har färre beslut för skolenheter fattats jämfört med år 2016.⁸ Totalt har Skolinspektionen fattat 1 649 beslut inom ramen för regelbunden tillsyn under år 2017. Totalt har antalet beslut har ökat de senaste åren.

Ökningen av antal beslut beror framför allt på att tillsynsprocessen har effektiviserats och att varje enskild tillsyn utformas i enlighet med de risker som finns inom verksamheten. Antalet besöksdagar för en tillsyn varierar beroende på utfallet av risk- och väsentlighetsanalysen och en skolas storlek. Förändringen av disponering av tid vid

⁵ 173 av de 364 skolbesluten som gällde enskilda huvudmän inkluderade även huvudmannabeslut.

⁶ 161 av de 372 skolbesluten som gällde enskilda huvudmän inkluderade även huvudmannabeslut.

⁷ 169 av de 330 skolbesluten som gällde enskilda huvudmän inkluderade även huvudmannabeslut.

⁸ Den variation som finns när det gäller skolenhetsnivå respektive huvudmannnivå beror på storleken på de huvudmän som varit föremål för tillsyn under året. De år när större huvudmän med många skolenheter får tillsyn ökar andelen skolenhetsbeslut i förhållande till andelen huvudmannabeslut.

skolbesök speglar att en större del av skolbesöken än tidigare åtgår till att i utredningen komma närmre skolans kärnverksamhet – undervisningen – genom exempelvis lektionsobservationer. Sådana gjordes i 74 procent av de prioriterade tillsynerna i grundskolan och gymnasieskolan (år 2016 gjordes det i 69 procent och år 2015 i 58 procent). Sammanlagt gjordes 1 759 lektionsobservationer vid sammanlagt 409 skolenheter 2017 (under 2016 gjordes 2 082 vid 456 skolenheter och under 2015 gjordes 1 367 vid 315 skolenheter).

Innevarande tillsynscykel avslutas under första halvåret 2018.

Under 2017 har myndigheten fattat 91 beslut som inneburit föreläggande vid vite inom den regelbundna tillsynen (89 beslut år 2016, 72 beslut år 2015 och 20 beslut år 2014). Ökningen sedan 2014 beror på att myndigheten tillämpar lagstiftningen om att förena föreläggande med vite om det finns brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Sammantaget är det 3 procent av tillsynsbesluten som innebär föreläggande vid vite. Störst andel av dessa riktas till gymnasieskolor med yrkes- och introduktionsprogram. En del beslut förenas med vite först i och med uppföljningen. Även i dessa fall handlar det oftast om gymnasieskolor med yrkes- och introduktionsprogram. De allra flesta huvudmän som får vite gör stora ansträngningar för att rätta till bristerna, vilket leder till att Skolinspektionen enbart i 16 fall under året har ansökt om utdömmande av vitet.

De vanligaste bristerna vid vitesbeslut inom grundskolan och gymnasieskolan rör skolors arbete med extra anpassningar och särskilt stöd som förekommer i 44 procent samt att skapa en miljö som präglas av trygghet och studiero (trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling) som förkommer i 39 procent av vitesbesluten. Det är i första hand vid tillsyn av prioriterade skolenheter som föreläggande förenas med vite, 5 procent av alla beslut efter tillsyn vid dessa skolenheter är vitesbeslut. Vid bastillsyn är det 2 procent av alla beslut efter tillsyn som förenats med vite.

De vanligaste bristerna

Inom regelbunden tillsyn granskas hur huvudmän, både enskilda och kommunala, tar sitt ansvar för de skolformer de bedriver verksamhet inom.

För utbildningen inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan genomförs dessutom granskning på skolenhetsnivå. Här granskar vi de arbetsprocesser som utifrån forskning har visat sig viktiga för att skapa framgångsrika skolor.

Huvudmannatillsynens vanligaste brister

Huvudmannens ansvarstagande är uppdelat i två övergripande bedömningsområden: *Förutsättningar för utbildningen* samt *Utveckling av utbildningen*. Inom det förstnämnda området granskas förutsättningar såsom exempelvis tillgång till legitimerad personal och rutiner för att ta emot och hantera anmälningar om kränkande behandling. Vilka andra förutsättningar som granskas är olika för olika skolformer eftersom kraven på vilka förutsättningar som ska ges skiljer sig mellan exempelvis förskola och vuxenutbildning. Inom förskola granskas exempelvis hur huvudmannen följer upp

gruppstorlekar och att barnen erbjuds en god miljö, medan det inom vuxenutbildningen läggs fokus på om huvudmannen erbjuder en flexibel vuxenutbildning. Inom det andra området granskas huvudmannens styrning av verksamheten i form av uppföljning, vidtagande av åtgärder i det fall huvudmannens får kännedom om brister samt fördelning av resurser. Det är detsamma oavsett skol- eller verksamhetsform.

Inom förskola och fritidshem är det framför allt brister i huvudmännens systematiska kvalitetsarbete som konstateras.⁹ Avsaknaden av offentlig resultatstatistik att ta del av ställer högre krav på huvudmännen att själva identifiera vad som är resultat i verksamheten. Ofta blir fokus i huvudmännens resultatrapportering enbart den nöjdhet som vårdnadshavare redovisat i en årlig enkät. Någon bedömning om verksamheten när de nationella målen eller uppföljning av resultat kopplat till det centrala innehållet görs sällan och därmed saknar huvudmannen de underlag som krävs för att kunna identifiera vilka utvecklingsbehov som finns för utbildningen och genomföra adekvata utvecklingsåtgärder. Hos vissa huvudmän saknas förutsättningar i form av rutiner för huvudmännen att ta emot och hantera anmälningar om kränkande behandling från förskola och fritidshem.¹⁰ Inom förskolan förekommer även brister i att förskolan medverkar till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.¹¹ Det är vanligt att det inom en och samma kommun finns förskolor som arbetar bra med att tillgodose dessa behov, medan det också finns förskolor som inte har den vana eller kompetens som behövs för att kunna göra det.

Inom fritidshemmet är det särskilt kommunala huvudmän som har brister i sitt arbete att se till att elevgrupperna har en lämplig sammansättning och storlek, och att eleverna i övrigt erbjuds en god miljö.¹² Detta beror till stor del på att elever får plats i fritidshemmet utan att huvudmannen analyserar om utökningen bör föranleda förändringar i fritidshemmets förutsättningar.

Inom grundskola och gymnasieskola återfinns de flesta bristerna inom de förutsättningar som huvudmannen ger verksamheten.¹³ Det är, precis som föregående år,

⁹ 48 procent av huvudmännen får brist inom detta arbetsområde avseende förskolan. 62 procent av kommunala huvudmän och 37 procent av enskilda huvudmän får brist inom detta arbetsområde avseende fritidshem.

¹⁰ 21 procent av huvudmännen inom förskolan, 18 procent av kommunala och 5 procent av enskilda huvudmän inom fritidshemmen som fick brist inom detta område.

¹¹ 8 procent av huvudmännen. Det är en minskad andel jämfört med 2016 då det var 13 procent av besluten som fick brist inom detta område.

¹² 11 procent av kommunala huvudmän och 1 procent av enskilda huvudmän som fick brist inom detta område.

¹³ 56 procent i grundskolan och 61 procent i gymnasieskolan som fick brist inom detta område.

framför allt brist på tillgång till elevhälsa som konstateras vid tillsyn.¹⁴ Vanliga problem är fortfarande att psykolog inte ingår i elevhälsan. Kravet på psykolog tolkas som att psykologtid kan köpas in vid behov, vilket dock innebär att psykologen inte aktivt kan delta med sin kompetens i elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete. Det förekommer också att specialpedagogisk kompetens inte finns i tillräcklig utsträckning i den dagliga verksamheten trots uppenbara behov av sådan kompetens. Bristerna i tillgång till elevhälsa påverkar bland annat skolornas möjligheter att förebygga ohälsa bland flickor och pojkar, samt att arbeta med förebyggande insatser för att skapa en tillgänglig undervisning där flickor och pojkar kan komma vidare i sin kunskapsutveckling utan att behöva bli föremål för särskilda stödinsatser.

Det finns även brister avseende huvudmännens systematiska kvalitetsarbete när det gäller grund- och gymnasieskolan. Det är en minskad andel huvudmän som får brister avseende detta jämfört med tidigare. Som tidigare är saknas framför allt de analyser av resultaten som behövs för att huvudmännen ska kunna identifiera inom vilka områden de behöver vidta åtgärder för att kunna åstadkomma förbättrade resultat. Till exempel saknas ofta en analys av hur olika grupper av elever tillgodogör sig undervisningen vid huvudmannens skolenheter, exempelvis flickor och pojkar eller elever vars föräldrar har lång eller kort utbildningsbakgrund.

Tabell 2a: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundskola och gymnasieskola på huvudmannanivå.

Bedömningsområde	Huvudmäns grundskoleverksamhet			Huvudmäns gymnasieverksamhet		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Förutsättningar för utbildningen vid skolenheterna	43%	50%	53%	51%	47%	54%
Utveckling av utbildningen vid skolenheterna	28%	31%	39%	31%	39%	39%
Totalt	56%	62%	65%	61%	63%	41%

Inom grundsärskola och gymnasiesärskola förekommer brister i utredningen inför mottagandet. 23 procent av de granskade huvudmännen genomför inte utredningarna i enlighet med författningarnas krav inför mottagande i grundsärskolan och 20 procent av de granskade huvudmännen gör det inte inför mottagande i gymnasiesärskolan. Verksamheterna följs heller inte upp i den utsträckning som behövs för att huvudmännen ska kunna bedöma om verksamheten når de nationella målen.¹⁵

¹⁴ 21 procent i grundskolan och 30 procent i gymnasieskolan som fick brist inom detta område.

¹⁵ 17 procent i grundsärskolan och 12 procent i gymnasiesärskolan.

Tabell 2b: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundsärskola och gymnasiesärskola på huvudmannanivå. Period 2017, 2016 och 2015.

Bedömningsområde	Huvudmäns grundsärskoleverksamhet			Huvudmäns gymnasiesärverksamhet		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Förutsättningar för utbildningen vid skolenheterna	42%	38%	43%	30%	31%	27%
Utveckling av utbildningen vid skolenheterna	50%	51%	67%	27%	44%	34%
Totalt	60%	63%	72%	43%	56%	44%

Vuxenutbildningen är den verksamhet inom vilken det konstateras störst andel brister i huvudmannans ansvarstagande.¹⁶ Det handlar till stor del om att verksamheten inte erbjuds på ett tillräckligt flexibelt sätt för att syftet med vuxenutbildningen ska kunna uppnås.¹⁷ Skolinspektionen konstaterar brister i att tillgodose att vuxna snabbt ska kunna påbörja de kurser och enbart behöva läsa de delar av kurser de har behov av. Detta gäller såväl kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning för vuxna. Många kommuner behöver också stärka sitt arbete med att aktivt verka för att de som har rätt till utbildningen får information om att den finns och blir motiverade att delta i utbildningen.¹⁸ Även detta gäller såväl kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning för vuxna.

Brister återfinns även inom utvecklingen av utbildningen.¹⁹ Trots att det finns tillgång till offentlig statistik inom kommunal vuxenutbildning är resultaten svåra att använda för huvudmännen som tecken på om verksamheten är tillräckligt flexibel för att medverka till att stärka vuxnas ställning i arbetslivet och i samhället. Svårigheterna ligger i att verksamheten ofta ska följas upp inom samma uppföljningssystem som övrig utbildning trots att vuxenutbildningens förutsättningar är helt andra jämfört med exempelvis grundskola. De flexibla in- och utgångar som utbildningen kräver, där samma kurs kan ta någon vecka att slutföra för en elev, medan det kan ta över ett år för en annan, ställer helt andra krav på hur betygsresultaten behöver sammanställas jämfört med hur kurser i gymnasieskolan kan rapporteras. Konsekvensen blir att kommunerna ofta saknar bilder av hur effektiv vuxenutbildningen är och detta oavsett om den bedrivs i egen regi eller av annan anordnare.

¹⁶ I 65 procent av de granskade kommunerna under år 2017.

¹⁷ 20 procent avseende kommunal vuxenutbildning och 15 procent avseende särskild utbildning för vuxna.

¹⁸ 16 procent av kommunerna när det gäller kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå och utbildning i svenska för invandrare, 11 procent när det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och 15 procent när det gäller särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå.

¹⁹ 40 procent av de granskade kommunerna.

Skolenhetstillsynens vanligaste brister

Vid regelbunden tillsyn på skolenhetsnivå är granskningen indelad i sex övergripande områden.²⁰ Dessa är *Undervisning och lärande*, *Extra anpassningar och särskilt stöd*, *Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling*, *Bedömning och betygssättning*, *Förutsättningar för lärande och trygghet* samt *Styrning och utveckling av verksamheten*.²¹

Inom *Undervisning och lärande* granskas det mer undervisningsnära arbetet såsom att eleverna får ta del av en strukturerad undervisning som utgår från läroplanen och kursplaner och att elever ges möjlighet till utmaning och stimulans i sitt lärande. När det gäller området *Extra anpassningar och särskilt stöd* granskas både det stöd som lärare ska ge inom ramen för den ordinarie undervisningen och skolans arbete med att utreda och sätta in åtgärder när elever är i behov av särskilt stöd. Området *Trygghet och studiero och åtgärder mot kränkande behandling* innebär en granskning av skolans arbete för att tillförsäkra eleverna en miljö som präglas av trygghet och studiero samt att skolan bedriver ett aktivt arbete för att förebygga kränkande behandling. Inom området *Bedömning och betygssättning* granskas skolenhetens arbete med att bedöma elevers kunskapsutveckling, informera om densamma samt med att sätta betyg. Området *Förutsättningar för lärande och trygghet* omfattar grundläggande förutsättningar såsom samverkan mellan lärare, värdegrundsarbete, studie- och yrkesvägledning, användning av skolbibliotek och elevhälsans arbete. Området *Styrning och utveckling av utbildningen* rör det systematiska kvalitetsarbetet på skolenhetsnivå som rektorn är ansvarig för. Inom detta område granskas även rektors resursfördelning samt personalens kompetensutveckling.

Under 2017 var det 72 procent av de prioriterade grundskoleenheterna som, oavsett områden, hade någon form av brist. Motsvarande siffra för gymnasieskoleenheter är 72 procent. Inom grundsärskolan var det 53 procent som, oavsett områden, har någon form av brist och 49 procent av gymnasiesärskoleenheterna. En viktig skillnad mellan granskningen av grund- samt gymnasieskolor och grundsär- samt gymnasiesärskolor är att samtliga sarskolenheter får prioriterad tillsyn, medan endast cirka 25 procent av grund- och gymnasieskolorna får prioriterad tillsyn.

Andelen skolenheter där inga brister konstaterats har under senaste året ökat. En förklaring kan vara att ett ökande antal huvudmän tar större eget ansvar för regelefterlevnad. Skolinspektionen har ett tydligt fokus på att vara en transparent myndighet. Genom att tydliggöra vilka faktorer som bedöms i en regelbunden tillsyn, tidpunkt för

²⁰ Inom gymnasieskolan granskas även ett område som berör arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram. Inom detta område granskas hur skolan ser till att det arbetsplatsförlagda lärandet blir en tydlig del av elevernas kurser, att skolan säkerställer att alla som vill det på yrkesprogram kan få undervisning för att nå grundläggande behörighet samt att skolenheten erbjuder introduktionsprogram i enlighet med författningarnas krav.

²¹ Vid BAS-tillsyn granskas tre av dessa områden; *Undervisning och lärande*, *Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling* samt *Styrning och utveckling av verksamheten*.

vårt besök och hur vi gör våra bedömningar kan sannolikt ha lett till en ökad regellevnad inom de områden som vi utövar tillsyn över.

Tabell 3a: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundskolenheter och gymnasieskolenheter med prioriterat besök.

Bedömningsområde	Grundskoleenheter			Gymnasieenheter		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Bedömning och betygssättning	10%	8%	10%	12%	9%	10%
Undervisning och lärande	20%	26%	33%	15%	22%	34%
Styrning och utveckling av verksamheten	23%	34%	51%	27%	39%	41%
Extra anpassningar och särskilt stöd	34%	38%	41%	26%	37%	41%
Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling	35%	40%	34%	27%	32%	28%
Förutsättningar för lärande och trygghet	48%	55%	58%	53%	62%	53%
Arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram ²²				26%	20%	14%
Totalt	72%	77%	84%	72%	85%	76%

Tabell 3b: Andel brister per bedömningsområde efter regelbunden tillsyn av grundsärskolenheter och gymnasiesärskolenheter.

Bedömningsområde	Grundsärskoleenheter			Gymnasiesärskolenheter		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Bedömning och betygssättning	3%	6%	4%	0%	1%	5%
Undervisning och lärande	2%	6%	6%	0%	4%	4%
Styrning och utveckling av verksamheten	28%	31%	50%	26%	42%	54%
Extra anpassningar och särskilt stöd	9%	6%	9%	5%	13%	5%
Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling	12%	20%	16%	6%	28%	9%
Förutsättningar för lärande och trygghet	39%	52%	48%	38%	58%	37%
Totalt	53%	65%	68%	49%	75%	70%

När det gäller de områden inom vilka brister konstateras i tillsynen på skolenhetsnivå, följer det samma mönster som de brister som återfinns på huvudmannanivå. De vanligaste bristerna vid prioriterad tillsyn av grund- och gymnasieskolenheter finns alltså inom området *Förutsättningar för lärande och trygghet*, framför allt inom elevhälsan.

²² Bedöms endast om yrkesprogram och/eller introduktionsprogram finns vid skolenheten.

Även brister inom området *Styrning och utveckling av utbildningen* på enhetsnivå avseende grund- och gymnasiesärskola samt gymnasiekola är vanliga.

Under året konstaterades brister i 34 procent av de granskade prioriterade grundskolorna när det gäller elevhälsa (jämfört med 41 procent 2016). Motsvarande siffra för gymnasieskolor är 44 procent (jämfört med 48 procent 2016). Av de granskade grundskolorna var det 35 procent (45 procent 2016) som hade brister inom detta område, och 37 procent (56 procent 2016) av de granskade gymnasiesärskolorna. Bedömningsområdet avser *användningen* av den elevhälsa som skolenheterna har tillgång till. Detta innebär en bedömning av om elevhälsans arbete främst är förebyggande och hälsofrämjande och inte främst åtgärdande.

Styrning och utveckling av utbildningen är en av de mest förekommande bristerna. Andelen brister inom området har dock minskat. 2017 var det 23 procent (34 procent 2016) av de granskade prioriterade skolenheterna i grundskolan som hade brister, och 27 procent (39 procent 2016) av de granskade prioriterade gymnasieskolorna som hade det. Av de granskade grundskolorna var det 28 procent (31 procent 2016) som hade brister inom detta område, och 26 procent (42 procent 2016) av de granskade gymnasieskolenheterna.

Orsakerna till att Skolinspektionen konstaterar brister inom området *Styrning och utveckling av utbildningen* på skolenhetsnivå är desamma som i huvudmannatillsynen. Det är vanligt att rektorn inte gör analyser av utbildningens resultat tillsammans med skolenhetens personal och elever och därmed saknas det underlag som krävs för att kunna identifiera vilka utvecklingsbehov som finns för utbildningen och genomföra utvecklingsåtgärder. Det är också vanligt förekommande att resultat av utbildningen inte följs upp i tillräcklig utsträckning för att kunna göra en analys av utvecklingsbehoven.

En annan vanlig brist vid prioriterad tillsyn av grund- och gymnasieenheter gäller området *Extra anpassningar och särskilt stöd* till elever. I 34 procent av de granskade prioriterade grundskoleenheterna konstaterades någon form av brist, och i 26 procent av de granskade prioriterade gymnasieenheterna. Bristerna avser främst att ansvariga på skolan inte utreder elevers behov av särskilt stöd skyndsamt samt att elever i behov av särskilt stöd inte ges sådant stöd. Att det finns brister i arbetet med särskilt stöd i nästan var tredje granskad grund- och gymnasieskola påverkar möjligheterna för eleverna att nå utbildningens mål negativt. För de granskade grundskolenheterna var det endast 9 procent som hade brister inom detta område, och 5 procent av de granskade gymnasiesärskolenheterna.

Brister inom området *Undervisning och lärande* konstaterades vid prioriterad tillsyn i 20 respektive 15 procent av granskade grund- och gymnasieskolenheter. På granskade grund- och gymnasieskolenheterna återfanns dock få brister inom detta område (2 respektive 0 procent). Inom grundskolan avser bristen främst hänsynen till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Undervisningen kommer att få ett ökat fokus och granskas även ur ett kvalitativt hänseende i den nya inspektionsmodellen som träder i kraft 2018.

Även när det gäller området *Trygghet, studiero och arbete mot kränkande behandling* visar årets tillsyn brister. Av granskade grund- och gymnasieskolenheter var det exempelvis 29 procent (29 procent 2016) respektive 15 procent (23 procent 2016) av dessa där det fanns brister i arbetet med att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. På motsvarande sätt fanns brister i skolornas målinriktade arbete mot kränkande behandling i 17 procent av de granskade grundskolenheterna och 15 procent av de granskade gymnasieskolenheterna (23 procent 2016). På grund- och gymnasiesärskolenheter konstaterades brister i arbetet med trygghet och studiero i 12 procent av de granskade skolenheter (grundsärskola). När det gäller skolornas målinriktade arbete mot kränkande behandling kunde brister i detta arbete dock konstateras i 10 procent (18 procent 2016) av de granskade grundsärskolenheterna respektive 6 procent av de granskade gymnasiesärskolenheterna (28 procent 2016).

Uppföljning

Under 2017 fattades 1 049 uppföljningsbeslut, vilket är något färre än 2016 (1 138 uppföljningsbeslut) men fler än 2015 (616 uppföljningsbeslut).

Tiden som huvudmännen ges för att åtgärda brister är i den nuvarande modellen generellt längre än i tidigare tillsynsmodell. Det beror på att många brister som konstaterats i den nuvarande modellen handlar om processer, såsom att få till stånd ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete, vilket i många fall fordrar längre tid att åtgärda än andra brister.

Av uppföljningsbesluten framgår att de allra flesta huvudmän vidtar sådana åtgärder att de kommer till rätta med de brister som konstaterats i tillsynen. 87 procent av beslutade och avslutade ärenden med brist har åtgärdats vid första uppföljningstillfället under hela tillsynsperioden 2015–2017.

Riktad tillsyn

Skolinspektionen genomför även riktad tillsyn där fokus ligger på regelefterlevnad inom ett specifikt område på ett urval av skolenheter eller verksamheter.

Två riktade tillsyner har avslutats under året: En om HVB-placerade elevers utbildning i kommunala grundskolor och en om särskild utbildning för vuxna.

HVB-placerade elevers utbildning i kommunala grundskolor

Utbildning är viktigt för alla elever, men särskilt viktig för dem som av olika skäl lever i utsatthet. En grupp med förhöjd risk att leva i utsatthet är de elever som placerats vid ett hem för vård eller boende. Med HVB avses ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende. Skolinspektionen har under 2017 granskat 20 skolenheter med elever som är placerade på HVB. Det finns två olika kategorier av boenden, de som vänder sig till nyanlända elever, ofta ensamkommande flyktingbarn, och de som vänder sig till elever som inte är nyanlända.

Syftet med tillsynen var att granska om HVB-placerade elever får sin rätt till utbildning i kommunala grundskolor tillgodosedd, och om utbildningen var behovsanpassad. För de nyanlända eleverna är problematiken i skolan ofta svårigheter att bedöma elevernas kunskaper, planering av utbildningen och att eleverna inte får det stöd de har rätt till. För elever som inte är nyanlända är det behandlande perspektivet framträdande och utbildningen prioriteras inte lika högt.

Tillsynen visar att mottagande i skolan för nyanlända elever fungerar relativt väl inledningsvis, att kartläggningar genomförs men att skolorna därefter har svårt att ta tillvara och sprida resultatet av dem. Studieupplägget är anpassat efter grupper, inte efter individuella behov. Schematekniska förutsättningar och lärartillgång styr i praktiken vilket studieupplägg elever ges. Övriga elever undervisas i varierande omfattning i andra miljöer än i den skola de är inskrivna i, och av personal eller lärare som inte är anställda av skolhuvudmannen. För båda grupperna av elever nyttjas inte elevhälsan i någon större omfattning.

Sammantaget visar tillsynen att samtliga elever i de skolor som granskats och som bor på HVB-hem blir mottagna i vistelsekommunens grundskolor.

Särskild utbildning för vuxna

Skolinspektionen har under året avslutat en tillsyn av särskild utbildning för vuxna. Särskild utbildning för vuxna är en skolform inom vuxenutbildningen som riktar sig till personer som är 20 år eller äldre med en utvecklingsstörning eller förvärvad hjärnskada. En central målsättning för särskild utbildning för vuxna är att den ska vara anpassad till den enskilda elevens behov och förutsättningar, ha fokus på utbildningens kunskapsuppdrag och vara flexibel. Tillsynen har skett bland annat mot bakgrund av att indikationer funnits på att undervisningen varit mer omsorgsinriktad och inte fokuserat på kunskapsuppdraget. Tillsynens syfte var att ta reda på om särskild utbildning för vuxna genomförs med utgångspunkt i utbildningens kunskapsuppdrag och om den anpassas till de specifika behov och förutsättningar som elever har.

Skolinspektionen har i denna tillsyn sett att i flertalet av verksamheterna uppfylls kraven på att kartlägga elevers kunskaper och färdigheter och att utarbeta individuella studieplaner. Flertalet huvudmän har ett fokus på kunskap och elevers progression. Det som tidigare erfarenhet indikerade, mer omsorg än lärande, bekräftas inte av denna tillsyn. Dock krävs fortfarande en tydligare anpassning av undervisningen utifrån den enskilda elevens behov och förutsättningar. Flera huvudmän har nyligen genomfört eller påbörjat större förändringar i verksamheten särskild utbildning för vuxna. Det är viktigt att huvudmännen efterfrågar resultat från verksamheten och ger förutsättningar för utveckling och förändring. Tillsynen visar också att det ger positiva effekter för både elever och personal när särskild utbildning för vuxna både lokalmässigt och organisatoriskt införlivas med övrig vuxenutbildning. Det leder till att kunskapsuppdraget mera sätts i fokus och att elever ser att de är en del i ett större utbildningssammanhang.

Sammantaget är detta en utbildningsform där information till målgruppen är viktig, samt att motivera den till studier. Ett tydligt ansvarstagande för skolformen behövs i sin helhet av såväl hemkommuner som av skolhuvudmän.

Tabell 4: Huvudmän och berörda kommuner i riktad tillsyn 2017–2015

	2017	2016	2015
Antal avslutade riktade tillsyner	2	3	2
Antal berörda huvudmän	34	41	42
Antal berörda kommuner	37	56	42

Tillsyner efter signaler

Utifrån signaler om missförhållanden kan Skolinspektionen starta en tillsyn eller begära in yttrande från huvudmannen även om det inte finns ett planerat besök inom ramen för den regelbundna tillsynen.

Den nedlagda tiden och antalet skolenheter som berörs varierar mellan åren. För åren 2015–2017 är det 15–20 skolenheter per år som tillsynats på detta sätt. Därtill har även ett antal signaler som krävt mer begränsade insatser handlagts.

Etableringskontroll

Etableringskontroll sker innan en huvudman startar en fristående skola eller utökar befintliga skolverksamhet. Syftet är att kontrollera att de skolor som har fått godkännande att bedriva utbildning har förutsättningar att från start bedriva en utbildning som uppfyller kraven i skolförfattningarna. Från och med den 1 januari 2015 är Skolinspektionen skyldig att genomföra etableringskontroll vid såväl nyetablering som vid utökning av skolor.

Etableringskontrollen sker inom ramen för Skolinspektionens tillsynsuppdrag. Den har egna bedömningsområden och kontrollerna sker som regel under maj och juni inför skolstart till efterföljande hösttermin. Inför skolstarten höstterminen 2017 genomfördes totalt 69 etableringskontroller. Av dessa rör 29 stycken nyetableringar, vilket är en större andel än de närmast föregående två åren. År 2016 avsåg 11 av 68 etableringskontroller nyetableringar och år 2015 avsåg 26 av 102 etableringskontroller nyetableringar.

I två av etableringskontrollerna konstaterades brister. I båda fallen avsågs en nyetablerad skolenhet. Även 2016 och 2015 har huvuddelen av bristerna gällt nyetableringar. Antalet skolenheter med brist är lägre 2017 än 2016, då fyra skolenheter hade brist, och 2015, då tre skolenheter hade brist. Bristerna i årets etableringskontroller rörde lokaler och utrustning och rektors kompetens. I båda fallen åtgärdade huvudmannen bristerna före terminsstart. Därmed återkallades inget tillstånd i årets etableringskontroller till följd av brister i huvudmännens förberedelser inför utbildningens start.

I samband med etableringskontrollen genomförs en ekonomisk analys av huvudmannens ekonomiska förhållanden. Den ekonomiska situationen är avgörande för en huvudmans möjlighet att bedriva skolverksamhet. Med stöd av nu gällande lagstiftning är det dock inte möjligt att inom ramen för Skolinspektionens tillsyn att förelägga en enskild huvudman att vidta åtgärder enbart med anledning av huvudmannens ekonomiska förutsättningar. För detta krävs att de förutsättningarna leder till brister i utbildningen. Det finns dock en inbyggd problematik i detta eftersom skolverksamheten inte är igång i detta skede.

Tabell 5: Etableringskontroller 2017, 2016 och 2015

	2017		2016		2015	
	Nyetable- ningar	Utök- ningar	Nyetable- ningar	Utök- ningar	Nyetable- ningar	Utök- ningar
Antal genomförda etableringskontroller	29	40	11	57	26	76
Antal skolor med brist	2	0	4	0	3	1
Varav återkallanden	0	0	0	0	0	0
Antal skolor som får starta eller utöka verksamheten efter etableringskontroll	29	40	10 ²³	57	25 ²⁴	76

Förstagångstillsyn

För de fristående skolenheter som startar sin verksamhet efter etableringskontrollen genomför Skolinspektionen en tillsyn under skolenhetens första verksamhetsår, en förstagångstillsyn. Huvudsyftet med tillsynen är att kontrollera att de fristående skolenheterna startar sin verksamhet i enlighet med beslutet om godkännande. Syftet är även att informera om regelverket för att underlätta för skolenheterna att långsiktigt bedriva en verksamhet av god kvalitet och förekomma brister i utbildningen. Förstagångstillsynen följer samma process och bedömningsområden som den regelbundna tillsynen, men anpassas något utifrån att skolenheten inte varit igång så länge.

Tabell 6: Antal förstagångstillsyner år 2017, 2016 och 2015.

	2017	2016	2015
Grundskola, förskoleklass	8	15	7
Grundsärskola	1	1	-
Gymnasieskola	1	7	4
Gymnasiesärskola	2	-	-
Totalt	12	23	11

²³ Ett ärende är ännu inte avslutat.

²⁴ En sökande avbröt sin etablering under pågående etableringskontroll.

Under 2017 genomfördes 12 förstagångstillsyner, vilket nästan är en halvering jämfört med 2016 (23 stycken) men i nivå med antalet 2015 (11 stycken).

I 6 skolenheter har brister konstaterats, varav i 4 av 9 grund- och grundsärskolenheter och i 2 av 3 av gymnasie- och gymnasiesärskolenheter. Det arbetsområde där flest brister konstaterades är området Förutsättningar för lärande och trygghet. I totalt 6 skolenheter (4 stycken grund- och grundsärskolor och 2 gymnasie- och gymnasiesärskolenheter) konstaterades brister inom detta område. Det är framför allt elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete, användandet av skolbibliotek i undervisningen och studie- och yrkesvägledning som brister.

Återkallanden av godkännande

Om en fristående skolenhet inte åtgärdar allvarliga brister, trots att huvudmannen har fått möjlighet att åtgärda bristerna efter ett föreläggande från Skolinspektionen, kan myndigheten återkalla godkännandet.

Tabell 7: Antal återkallanden av godkännande år 2017, 2016 och 2015.

	2017	2016	2015
Beslut om återkallanden av godkännande ²⁵	0	5	0

Återkallande av tillstånd är ett långtgående ingripande från Skolinspektionen. Normalt vidtar huvudmän åtgärder för att komma till rätta med identifierade problem. Variationen i antalet återkallanden mellan åren är därför stor.

Erfarenheter av tillgången till personal med kompetens att tillgodose behovet av vägledning inför utbildning och yrkesval hos flickor och pojkar samt unga kvinnor och män i grundskolan och gymnasieskolan

Skolinspektionens erfarenheter är att det är ganska ovanligt att huvudmän och skolenheter inte lever upp till lagens krav på tillgång till personal med kompetens att tillgodose behovet av vägledning inför utbildning och yrkesval. Även om det är vanligt att grundskolor, särskilt de med inriktning mot de yngre årskurserna, saknar tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare så har de flesta skolor en plan för hur arbetet med studie- och yrkesvägledning ska gå till.²⁶ De har vidare uttalat att det är lärarna som har ansvaret för att genomföra detta i samband med den ordinarie undervisningen. Därigenom uppfyller de lagens krav. När lärarna själva uttrycker att de inte

²⁵ Endast skolor återkallade efter brister i verksamheten år 2015–2016. Återkallanden på grund av att huvudmannen gått i konkurs eller där verksamheten upphört och huvudmannen begärt att Skolinspektionen ska återkalla godkännandet ingår ej.

²⁶ Statistik saknas på hur vanligt det är, utan detta bygger på inspektörers erfarenhet av att det är vanligt. Särskilt på grundskolor med inriktning mot de lägre årskurserna.

har den kompetens som krävs för att kunna ta detta ansvar har vi förelagt för brist på tillgång till utbildad studie- och yrkesvägledare.

När vi identifierar brister i arbetet med studie- och yrkesvägledning på grundskolor består bristen oftast i att vägledningen är alltför inriktad på de äldre elevernas val till gymnasieskolan och att vägledningen påbörjas först när eleverna nått årskurs 8. Yngre elevers behov av vägledning inför sina val, exempelvis språkval, eller ett mer långsiktigt förebyggande arbete för att motverka stereotypa val bedrivs däremot inte i samma utsträckning.

Utifrån den genomlysning av processen ur ett genusperspektiv som gjorts under året, förtydligar myndigheten tillsynen av studie- och yrkesvägledningen på skolenhetsnivå. Detta för att samla in ett bättre underlag för bedömning av hur studie- och yrkesvägledningen adresserar elevers behov oavsett könstillhörighet.

I gymnasieskolan handlar det bland annat om att elever på introduktionsprogrammen inte får studie- och yrkesvägledning i den utsträckning de behöver. Detta gäller särskilt elever på språkintröduktion. Detta trots att språkintröduktion är gymnasieskolans största program.

Skolinspektionen har i en kvalitetsgranskning²⁷ av språkintröduktion i gymnasieskolan visat att elever på språkintröduktion inte får studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av sin utbildning. Granskningen visar att det fortsatt är låg förväntan på dessa elever och bristande tilltro till deras förmåga som ligger bakom. Språkintröduktionen präglas av att utbildningen sätts samman för en tänkt grupp elever snarare än utifrån de elever som faktiskt går utbildningen. Granskningen visar att studie- och yrkesvägledaren många gånger är med och gör den grundläggande kartläggningen av elevens kunskaper, men att denna kartläggning inte används för att utforma utbildningen för eleverna. Låga förväntningar på eleverna innebär att de inte alltid får läsa rätt kurser, vilket förlänger deras tid i utbildning. Elever med god studievana kan också bli rekommenderade att läsa yrkesprogram trots att de har högskoleförberedande utbildning med sig från sitt hemland.

Hur huvudmännen arbetar för att säkerställa att behöriga lärare och förskollärare används för undervisningen och hur huvudmän, rektorer och förskolechefer säkerställer att personal får nödvändig kompetensutveckling

Det är fortsatt så att huvudmännen har betydande rekryteringsproblem. Det leder till att huvudmän i stor utsträckning använder de undantagsbestämmelser om lärares behörighet som finns i skollagen. Andra strategier är att låta legitimerade och behöriga lärare anpassa sitt arbetsschema och undervisa på flera enheter eller låta pensionerade lärare med rätt behörighet att fylla vakanser.

²⁷ Dnr 400-2015:6595

Utöver nyrekrytering är kompetensutveckling fortsatt en avgörande insats som används för att säkra kompetensförsörjningen.

I Skolinspektionens tematiska granskning av undervisningen på skolor med hög andel obehöriga lärare framkommer att de granskade skolorna i möjligaste mån organiserar verksamheten så att undervisningen bedrivs av behöriga lärare. Exempelvis använder vissa skolor tvålärarstystem där den obehöriga och den behöriga läraren planerar och genomför undervisningen tillsammans. Skolinspektionen konstaterar dock att rektors ledning och organisering av skolan skulle behöva vara ännu mer inställd på att skapa fungerande skolorganisationen där det finns strukturer för kommunikation mellan lärarna kring undervisningen. När skolornas generella organisation och arbetssätt fungerar väl, får också de obehöriga lärarna bättre stöd som främjar kvaliteten i undervisningen.

Skolenkäten

Skolenkäten är en webbundersökning som Skolinspektionen riktar till elever i årskurs fem, nio och gymnasiet år två, vårdnadshavare till barn i förskoleklass, grundskola och grundsärskola samt pedagogisk personal på grund- och gymnasieskolor. Undersökningen har från 2010 till och med hösten 2017 genomförts 15 gånger.

Resultatet av skolenkäten ligger till grund för bedömning av hur omfattande tillsynen av en skola ska vara, bidrar med underlag för vidare observationer och intervjuer vid skolbesök samt utgör en del av Skolinspektionens helhetsbedömning i ett skolbeslut. Delar av resultatet utgör från och med 2015 även underlag till Skolverkets informationstjänst för föräldrar och elever.

Enkäten utgår framför allt från de huvudområden och bedömningsunderlag som den regelbundna tillsynen är inriktad på. Enkäten fokuserar särskilt på frågor som kan vara svåra att få grepp om på annat sätt, som till exempel trygghet och studiero. Skolenkäten är en totalundersökning i de utvalda målgrupperna och riktar till rikets samtliga grund-, grundsär- och gymnasieskolor under en tvåårsperiod. Under 2017 genomfördes Skolenkäten i 124 kommuner. Totalt besvarade mer än 380 000 elever, lärare och vårdnadshavare enkäten under 2017 (år 2016 ca 320 000). I tabell 8 redovisas antal svar per år och genomsnittliga svarsfrekvenser per respondentgrupp. Siffrorna är hämtade från totalrapporten för respektive enkätomgång.

Könsfördelningen bland elevsvaren är jämn och speglar hur könsfördelningen ser ut i riket. Inga nämnvärda förändringar har skett över tid. När det gäller pedagogisk personal inkommer fler svar från kvinnor. Det gäller särskilt grundskolan. Fördelningen av svar speglar könsfördelningen bland pedagogisk personal i grund- och gymnasieskola.

Tabell 8: Antal skolenheter och respondenter som genomfört Skolenkäten 2015–2017.²⁸

	2017	2016	2015
Antal skolenheter som ingått	3 361	3 024	3 357
Elever			
Antal registrerade elever	178 623	146 566	163 482
Antal elevsvar	149 377	123 547	133 578
Varav elever i åk 5	53 868	48 237	50 726
<i>Flickor</i>	48 %	49 %	49 %
<i>Pojkar</i>	50 %	50 %	50 %
<i>Övriga</i> ²⁹	2 %	1 %	1 % ³⁰
Varav elever i åk 9	46 441	40 271	41 503
<i>Flickor</i>	48 %	48 %	48 %
<i>Pojkar</i>	49 %	50 %	49 %
<i>Övriga</i>	3 %	3 %	3 %
Varav elever i år 2 (Gy)	49 068	35 039	41 349
<i>Flickor</i>	48 %	47 %	49 %
<i>Pojkar</i>	50 %	51 %	48 %
<i>Övriga</i>	3 %	2 %	2 %
Svarsfrekvens elevsvar	84 %	84 %	82 %

²⁸ Antal registrerade respondenter och antal svarande för respektive grupp framgår av respektive totalrapport för varje termin. När det gäller svar från vårdnadshavare redovisas antal svar istället för individer. Detta beror på att vi inte kan uppge antal vårdnadshavare som svarat, eftersom en vårdnadshavare kan ge upphov till flera svar. Eftersom båda vårdnadshavarna kan svara för ett och samma barn, eller besvara enkäten för ett barn tillsammans är svarsfrekvens är inte möjlig att ange. Antal svar från vårdnadshavare summeras för grundskola, grundsärskola och förskoleklass. Antal skolenheter ovan är totalt antal som deltog i de två enkätomgångarna.

²⁹ Ej specificerat kön (Vill ej ange/Annat).

³⁰ Vårterminen 2015 fanns ej för elever årskurs fem svarsalternativet Vill ej ange/Annat.

Personal			
Antal registrerad personal	68 710	58 214	64 404
Antal personalsvar	48 653	42 475	44 808
Varav grundskola	34 931	31 250	32 848
<i>Kvinnor</i>	76 %	77 %	77 %
<i>Män</i>	22 %	22 %	22 %
<i>Övriga</i>	2%	1%	1%
Varav gymnasieskola	13 722	11 225	11 960
<i>Kvinnor</i>	52 %	52%	51%
<i>Män</i>	46 %	46 %	47 %
<i>Övriga</i>	2 %	2 %	2 %
Svarsfrekvens personalsvar	71 %	73 %	70 %
Vårdnadshavare			
Antal svar vårdnadshavare	183 574	162 457	164 019

Några av de viktigaste resultaten som framkommer i Skolenkäten, avseende helåret 2017 är följande:

- Alla elever känner sig inte trygga i skolan. Det gäller både äldre och yngre elever men andelen är störst i årskurs nio, där drygt en av tio elever inte känner sig trygg. Andelen flickor som känner sig otrygga är något högre än andelen pojkar.
- Skolorna kan göra mer för att förhindra kränkande behandling. Nästan var fjärde elev i årskurs nio instämmer till exempel inte i påståendet "min skola arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling" och drygt var femte elev instämmer inte i påståendet "de vuxna på skolan reagerar om de får reda på att en elev har blivit kränkt".
- Mer än var fjärde elev har inte studiero på lektionerna och mer än hälften av eleverna i både årskurs fem och nio uppger att andra elever stör ordningen på lektionerna. Flickor saknar studiero i större utsträckning än pojkar. Bland lärare i grundskolan uppger tre av tio att arbetet med att upprätthålla ordningen upptar en stor del av undervisningstiden.
- Många elever tycker att de får för lite utmaningar eller att skolarbetet är för svårt. Var fjärde elev i årskurs nio tycker att skolarbetet är för svårt och ännu något fler tycker att de får för få utmaningar. I gymnasiet minskar andelen som tycker att de får för få utmaningar något, medan andelen som tycker att skolarbetet är för svårt ligger på en något högre nivå än för grundskolans årskurs nio. Något färre pojkar än flickor tycker att skolarbetet är för svårt och pojkar upplever att de får för få utmaningar i större utsträckning än flickor.
- Var femte lärare i grundskolan uppger att de inte har förutsättningar att hjälpa elever som är i behov av det.

- Drygt var femte lärare anser inte att rektor ser till att arbetssätten förändras om det visar sig att eleverna inte når kunskapskraven.

I totalrapporterna för respektive enkätomgång, som finns publicerade på Skolinspektionens webbplats³¹, redovisas resultaten i sin helhet och uppdelat på kön. I rapporterna framgår också vilka offentliga och enskilda huvudmän som ingick i undersökningen respektive enkätomgång. Rapporter på skolenhetsnivå och huvudmannanivå finns även publicerade på SIRIS (Skolverkets internetbaserade resultat och informationssystem)³². Resultaten från Skolenkäten utgör även underlag till Sveriges kommuner och landstings (SKL) rapporter Öppna jämförelser avseende grund- och gymnasieskolan³³.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation ³⁴

Den totala kostnaden för verksamheten regelbunden och riktad tillsyn var 210 357 tkr år 2017 (motsvarande kostnad var 222 276 tkr år 2016 och 239 132 tkr år 2015).

Kostnaden per skolenhet/verksamhet för vilken beslut fattats eller rapport upprättats samt beslut för huvudmän uppgick år 2017 till 109 tkr (motsvarande kostnad var 117 tkr år 2016 och 129 tkr år 2015).

Den totala kostnaden för regelbunden och riktad tillsyn har minskat år 2017, till största delen beroende på lägre bemanning än planerat. Kostnaderna per beslut fortsätter att minska. Det är en konsekvens av att vi arbetar mer effektivt och att det också är en minskad andel brister. En ökad andel tillsyner avslutas efter första tillsynen.

³¹ <https://www.skolinspektionen.se/sv/Statistik/Statistik-om-Skolenkaten/>

³² <http://siris.skolverket.se/siris/ris.skolenkat.searchForm>

³³ <https://skl.se/tjanster/merfranskl/oppnajokforelser/grundskola.761.html>
<https://skl.se/tjanster/merfranskl/oppnajokforelser/gymnasieskola.1022.html>

³⁴ Kostnader för regeringsuppdraget Central rättning av nationella prov redovisas inom verksamheten regelbunden tillsyn. Vid beräkning av kostnad per prestation har emellertid regeringsuppdraget lagts utanför. Detsamma gäller tillsynsformen riktad tillsyn som ingår i kostnaderna för verksamheten regelbunden tillsyn, men som vid beräkning av kostnad per prestation exkluderas.

Kostnader för verksamheten och prestationer har beräknats om för åren 2015-2016 för att få jämförbarhet med år 2017. Detta beroende på att kostnader för processutveckling från år 2017 flyttats från myndighetens gemensamma kostnader till kostnader för respektive process.

Kostnad för verksamheten och prestationer för år 2015 har beräknats om så att oanmälda granskningar tillhör processen Kvalitetsgranskning istället för regelbunden tillsyn så att kostnaderna blir jämförbara med år 2016 och 2017.

1.2.2 Anmälningssärenden

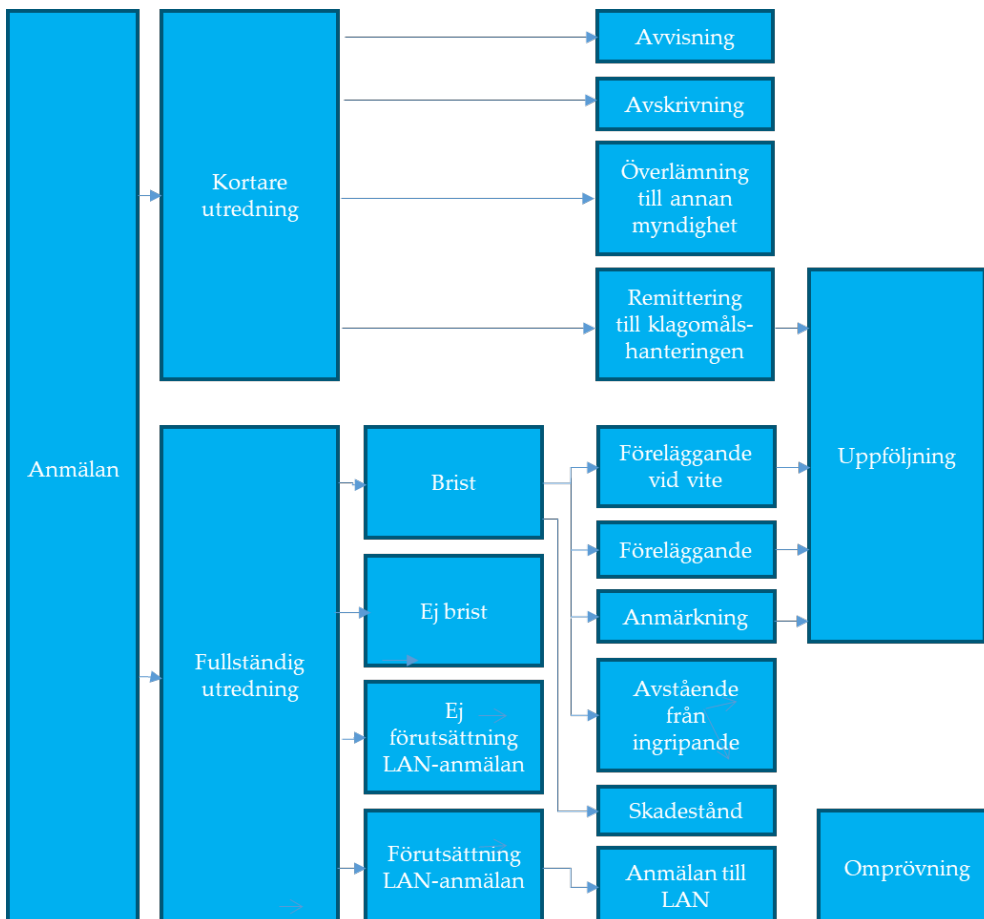
Verksamheten 2017

Anmälningarna till Skolinspektionen handlar för det mesta om skolsituationen för en enskild elev. Anmälningar görs ofta av föräldrar som är missnöjda med eller oroade över sitt barns skolsituation. Det kan till exempel gälla att en elev utsätts för kränkande behandling eller att eleven inte får det stöd den har rätt till. I vissa fall handlar anmälan om mer generella brister inom en verksamhet eller hos en huvudman. Inom ramen för anmälningssärenden utreder Skolinspektionen i huvudsak anmälningar som rör en enskild elev. Anmälningar som rör generella brister kan överlämnas till Skolinspektionens regelbundna tillsyn eller under vissa förutsättningar remitteras till huvudmannens klagomålshantering. Skolinspektionen följer sedan upp de ärenden som lämnats till klagomålshanteringen.

Ärenden som gäller kränkande behandling handläggs såväl vid Skolinspektionens regionala avdelningar som av Barn- och elevombudet. Till anmälningssärenden räknas också Skolinspektionens utredning av anmälningar mot legitimerade lärare eller förskollärare för oskicklighet eller olämplighet. En sådan utredning kan leda till att Skolinspektionen gör en anmälan till Lärarnas ansvarsnämnd med yrkande om att legitimationen dras in eller att den anmälda tilldelas en varning.

Som en introduktion till Tabell 9a-b visas i Figur 2 schematiskt på vilka sätt en anmälan som kommit in till Skolinspektionen kan hanteras.

Figur 2: Anmälningssärenden, översikt

Utveckling av processen anmälningssärenden

Under 2017 justerades styrningen för för anmälningssärenden. Det har ökat chefers och medarbetares utrymme att, utifrån sin professionella förmåga och kompetens, själva analysera och göra rimliga avgränsningar i utredningarna. Syftet med de nya styrdokumenterna är att minska detaljstyrningen och öka utrymmet för analys. För likvärdigheten inom myndigheten har utarbetats stöd och forum för jämförelser. Förändringarna i processen har genomförts utan några signifikanta förändringar i andelen av inkommande ärenden som leder till kritik.

I slutet av året lanserades en ny webbanmälan. Den nya webbanmälan ska minska behovet av tidskrävande kompletteringar och bättre möta de nya krav som ställs i vårt ärendehanteringssystem när det gäller att registrera vilken skola eller verksamhet som är anmäld.

Under 2017 har en intern analys gjorts för att utvärdera effekterna av processen anmälningssärendens handläggning och beslut genom enkäter och intervjuer med rektorer och huvudmän. Utifrån slutsatserna från den gjorda utvärderingen pågår ett utvecklingsarbete för att öka förståelsen för våra beslut hos huvudmännen och rektorer. Läs mer om utvärderingen under rubriken *Utvärdering av processen för anmälningssärenden* i avsnitt 1.2.4.3 *Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning*.

Tabell 9a: Anmälningssärenden: Inkomna och beslutade ärenden efter ärendetyp och kön 2017, 2016 och 2015.³⁵

	Totalt Skolinspektionen						Totalt		
	Skolinspektionen			BEO ³⁶			Totalt		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Anmälningar									
Inkomna	3978	3 826	3 275	1035	966	760	5013	4 792	4035
Flickor	30%	29%	29%	43%	39%	41%	32%	31%	31%
Pojkar	49%	47%	48%	56%	57%	55%	50%	49%	49%
Övriga*	21%	24%	23%	1%	4%	4%	17%	20%	19%
Beslut	3809	3 888	3 399	1105	1 028	794	4914	4 916	4 193
Flickor	30%	29%	29%	41%	38%	39%	32%	31%	31%
Pojkar	48%	47%	49%	58%	58%	57%	50%	50%	50%
Övriga*	22%	24%	22%	2%	4%	4%	18%	20%	19%

³⁵ Anmälningar av och beslut om lärare och förskollärare som agerat olämpligt eller oskickligt redovisas i ett separat avsnitt.

³⁶ Utgående balans för BEO påverkas, utöver egna ärenden, även av antalet överlämnade ärenden från den övriga myndigheten.

Omrövningar									
Inkomna	97	111	77	53	32	23	150	143	100
Flickor	23%	17%	26%	42%	28%	52%	29%	20%	32%
Pojkar	62%	62%	49%	58%	69%	48%	61%	64%	49%
Övriga*	15%	21%	25%	0%	3%	0%	10%	17%	19%
Beslut	103	105	79	48	35	22	151	140	101
Flickor	21%	18%	29%	44%	26%	64%	28%	20%	37%
Pojkar	63%	65%	48%	56%	71%	36%	61%	66%	46%
Övriga*	16%	17%	23%	0%	3%	0%	11%	14%	18%
Uppföljningar									
Inkomna	1849	1 553	1 251	327	287	222	2176	1 840	1 473
Flickor	27%	26%	29%	43%	39%	40%	30%	28%	30%
Pojkar	50%	52%	51%	56%	59%	59%	51%	53%	52%
Övriga*	23%	22%	20%	1%	2%	1%	19%	19%	17%
Beslut	1816	1 527	1 306	333	284	212	2149	1 811	1 518
Flickor	27%	27%	29%	43%	40%	39%	29%	29%	30%
Pojkar	50%	53%	51%	56%	58%	58%	51%	54%	52%
Övriga*	23%	20%	20%	2%	2%	2%	20%	17%	17%
Öppna ärenden vid årets slut	1032	845	881	312	268	231	1344	1 113	1 112
Flickor	29%	29%	28%	42%	41%	41%	32%	31%	31%
Pojkar	61%	56%	55%	56%	56%	55%	60%	56%	55%
Övriga*	10%	15%	16%	1%	3%	5%	8%	12%	14%

* Ärenden som berör flera elever eller där kön inte är specificerat

Tabell 9b: Anmälningssärenden: Beslutade ärenden efter beslutstyp och kön 2017, 2016 och 2015.

	Totalt Skolinspektionen						Totalt		
	Skolinspektionen			BEO					
	2017	2016	2015	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Beslut	3809	3 888	3 399	1105	1 028	794	4914	4 916	4 193
Därav beslut efter fullständig utredning	1239	1 478	1 392	852	778	591	2091	2 256	1 983
<i>Varav med brister</i>	811 (65%)	956 (65%)	949 (68%)	581 (68%)	484 (62%)	402 (68%)	1392 (67%)	1 440 (64%)	1351 (68%)
Flickor	387	435	443	359	300	236	746	735	679
<i>Varav med brister</i>	247 (64%)	285 (66%)	295 (67%)	255 (71%)	182 (61%)	160 (68%)	502 (67%)	467 (64%)	455 (67%)
Pojkar	760	886	847	484	450	331	1244	1336	1178
<i>Varav med brister</i>	525 (69%)	622 (70%)	609 (72%)	319 (66%)	287 (64%)	227 (69%)	844 (68%)	909 (68%)	836 (71%)
Övriga*	92	157	102	9	28	24	101	185	126
<i>Varav med brister</i>	39 (42%)	49 (31%)	45 (44%)	7 (78%)	15 (54%)	15 (63%)	46 (46%)	64 (35%)	60 (48%)

Därav beslut efter kortare utredning³⁷	2570	2 410	2 007	143	142	102	2713	2 552	2 109
Flickor	29%	28%	28%	43%	41%	48%	30%	29%	29%
Pojkar	41%	40%	40%	53%	51%	47%	42%	40%	41%
Övriga*	29%	32%	32%	4%	8%	5%	28%	31%	31%
Därav skadeståndsprövningar³⁸	-	-	-	110	108	101	110	108	101
Flickor	-	-	-	26%	29%	21%	26%	29%	21%
Pojkar	-	-	-	71%	67%	73%	71%	67%	73%
Övriga*	-	-	-	3%	5%	6%	3%	5%	6%

* Ärenden som berör flera elever eller där kön inte är specificerat

Under 2017 har det totalt inkommit 7 339 ärenden som gäller anmälningar från elever, föräldrar och andra. I antalet ingår även ärenden som initierats av myndigheten, som uppföljningar och omprövningar. För ett antal ärenden om kränkande behandling fattas två beslut: ett gäller anmälan och det andra gäller prövning av förutsättningar för skadestånd. Vid slutet av året hade myndigheten 1 344 öppna ärenden.

Inkomna anmälningar

Under 2017 fortsatte antalet nya anmälningar om brister till Skolinspektionen att öka. Totalt ökade antalet anmälningar med 5 procent jämfört med 2016 års nivå. Av de 5 013 inkomna anmälningarna avsåg cirka 20 procent enskilda huvudmän.

Fördelningen mellan anmälningsgrunderna är i stort sett densamma jämfört med året innan. Den vanligaste anmälningsgrunden var även 2017 kränkande behandling. Totalt var anmälningarna om kränkande behandling 1 976 stycken, varav BEO hanterade 1 035 stycken. Resterande 941 ärenden omfattade, utöver kränkande behandling, även andra anmälningsgrunder och hanterades därför av de regionala avdelningarna. Andra vanliga anmälningsgrunder var upplevda brister i särskilt stöd och elevens rätt till utbildning.

De största skillnaderna mellan könen bland de vanligaste anmälningsgrunderna är anmälningar om kränkande behandling av personal mot elev, där 65 procent berör pojkar, 28 procent berör flickor och 8 procent berör övriga³⁹ elever samt anmälningar om särskilt stöd, där 67 procent berör pojkar, 28 procent berör flickor och 5 procent berör övriga elever. Könsskillnaderna i inkomna anmälningar har varit en genomgående trend över tid. En tänkbar förklaring är att det enligt Skolverkets statistik är fler

³⁷ Inkluderar beslut eller annan hantering av ärenden som: avvisning, avskrivning, anmälan överlämnad till huvudmannen för utredning och eventuella åtgärder, anmälan/uppgifter överlämnad till rätt myndighet, uppgifter överlämnad till regelbunden tillsyn.

³⁸ Beslut gällande förutsättningarna för att begära skadestånd i ärenden som tidigare avgjorts av andra enheter inom Skolinspektionen och som resulterade i brister.

³⁹ Anmälningar som berör flera elever eller där kön är inte angivet.

pojkar än flickor som får särskilt stöd i grundskolan. När det gäller skillnader mellan pojkar och flickor som uppfattar sig utsatta för kränkande behandling i skolan finns det inga entydiga svar att tillgå i forskningen eller kartläggningar som gjorts. Flera studier pekar dock på att pojkar och flickor drabbas av olika typer av kränkningar i olika grad. Vissa studier pekar exempelvis på att pojkar blir betydligt mer fysiskt utsatta medan flickor i större utsträckning blir mer socialt utsatta i sina relationer till andra elever. Vid en intern genomlysning av inkomna anmälningar konstaterades att det inte finns några tecken på att bemötande och information kring processen för anmälningsärenden bidrar till könsskillnaderna i inkomna anmälningar.

Beslutade ärenden

Antal fattade beslut i anmälningsärenden ökade under 2017 för Skolinspektionen totalt. Ökningen var totalt 5 procent jämfört med 2016 (6 867 beslut), vilket innebär att Skolinspektionen totalt under 2017 fattade 7 214 beslut som rör anmälningsärenden, inklusive uppföljnings- och omprövningsärenden. Antal beslut rörande anmälningar var i stort sett oförändrat jämfört med 2016. I 67 procent av de ärenden som gick till beslut efter prövning konstaterades brister, vilket var 3 procentenheter fler än 2016.

Antalet beslut efter fullständig utredning minskade under 2017. Under 2017 fattades 1 239 beslut (2091 inklusive BEO) efter fullständig utredning jämfört med 1 478 beslut (2 256 inklusive BEO) efter fullständig utredning 2016. Andelen ärenden där kritik lämnas ligger däremot på en stabil nivå. 28 procent för 2017 jämfört med 29 procent för 2016.

Skolinspektionen följer upp beslut där brister konstaterats och vissa ärenden som remitterats till huvudmännens klagomålshantering för att kontrollera att huvudmannen vidtagit relevanta åtgärder för den berörda eleven. Under 2017 genomfördes totalt 2 149 uppföljningar, vilket är en ökning med 19 procent jämfört med föregående år. Denna ökning kan förklaras av att Skolinspektionen totalt fattat fler beslut som ska följas upp på grund av ett större antal inkomna ärenden.

Omprövning innebär att Skolinspektionen, på begäran eller på eget initiativ, gör en ny prövning av ett ärende där det finns ett tidigare beslut. År 2017 fattade Skolinspektionen beslut i 151 sådana omprövningar, vilket är en ökning med 8 procent jämfört med föregående år. Andelen beslut som leder till omprövningar är dock fortsättningsvis relativt låg. Under 2017 ledde 2,1 procent av besluten till omprövning vilket är oförändrat jämfört med 2016.

Allvarliga missförhållanden

Anmälningsärenden ska generellt hanteras snabbt och effektivt, men det kan ibland vara fråga om ärenden eller uppgifter som kommit in, där situationen är så allvarlig att Skolinspektionen snabbt behöver få en överblick av att huvudmannen har vidtagit nödvändiga åtgärder. Dessa ärenden kräver en särskild hantering, bland annat kontaktas huvudmannen eller rektorn skyndsamt för att säkerställa att åtgärder vidtagits omgående av de som har ansvar för att rätta till eventuella brister.

Under 2017 har fyra ärenden behandlats enligt Skolinspektionens riktlinjer för ärenden som kräver en särskild hantering. Det är en minskning jämfört med 2016 då 15 ärenden behandlades. Två av ärendena som varit aktuella under året har gällt allvarliga kränkningar och övriga två har överlämnats till Diskrimineringsombudsmannen.

Handläggningstiden för anmälningssärenden

Myndighetens mål är att 80 procent av ärendena ska beslutas inom fyra månader och att 100 procent av ärendena ska beslutas inom fem månader. I Tabell 10 nedan redovisas målnivån på fyra och fem månader samt handläggningstiden i genomsnitt.

Tabell 10: Handläggningstider för anmälningssärenden 2017, 2016 och 2015.

	Totalt Skolinspektionen						Totalt		
	Skolinspektionen			BEO					
	2017	2016	2015	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Andel av beslutade ärenden med handläggningstider på fyra månader eller kortare	80%	79 %	72 %	95%	96 %	95 %	83%	82 %	75 %
Andel av beslutade ärenden med handläggningstider på fem månader eller kortare	85%	83 %	77 %	99%	99 %	99 %	88%	86 %	81 %
Handläggningstid i genomsnitt (kalenderdagar) ⁴⁰	65	72	100	84	75	74	69	72	95

För 83 procent av de ärenden som avslutades under helåret 2017 uppnådde myndigheten målet om handläggningstider på fyra månader eller kortare. Samtidigt hade 12 procent av de avslutade ärendena 2017 en längre handläggningstid än fem månader. Under 2017 har handläggningstiden räknat i antal kalenderdagar förkortats något jämfört med föregående år för Skolinspektionen (undantaget BEO). BEO har ökat handläggningstiden avseende anmälningar med 9 dagar per ärende. Ökningen torde kunna bero på en fortsatt ökad inströmning av anmälningar i kombination med ett stort antal nyanställda. Vidare har även BEO fattat fler skadeståndsbeslut 2017, vilket påverkat handläggningstiden per ärende. Skillnaderna i handläggningstid kan förklaras med skillnader i ärendesammansättning mellan BEO och Skolinspektionen i övrigt, där BEO enbart handlägger kränkningssärenden.

Anmälningar mot lärare och förskollärare för oskicklighet eller olämplighet

Skolverket meddelar legitimationer och Lärarnas ansvarsnämnd har till uppgift att pröva ärenden om varningar och återkallande av legitimationer. Skolinspektionen är

⁴⁰ Handläggningstiden för ärenden där BEO endast prövade förutsättningar för skadestånd, där Skolinspektionen tidigare fattat kritikbeslut, ingår inte i beräkningarna. Handläggningstiden är exklusive uppföljningar och omprövningar.

den enda instansen som kan göra anmälningar till Lärarnas ansvarsnämnd och yrka att en legitimerad lärare ska meddelas en varning eller att legitimationen ska återkallas.

Tabell 11: Anmälningar och brottmålsdomar mot lärare och förskollärare, 2017, 2016 och 2015. Öppna, inkomna och beslutade ärenden.

	2017	2016	2015
Inkomna ärenden	402	347	266
Beslutade ärenden	393	311	277
Avskrivningar - Lärare ej legitimerad	122	94	60
Avskrivningar - Andra skäl	54	55	66
Avslutat utan anmälan till LAN	206	151	138
Anmälan till LAN	11	11	13
Antal öppna ärenden vid årets slut	85	81	49

Under 2017 kom totalt 402 anmälningar mot lärare och förskollärare in till Skolinspektionen, vilket är en ökning jämfört med föregående år.

Beslut har fattats i 393 ärenden. Av dessa ärenden har 122 avskrivits därför att utredningen visat att läraren eller förskolläraren saknar legitimation eller att ärendet gällde annan personal i verksamheten.

Av de 393 ärendena har 206 utretts och avslutats utan att någon anmälan har gjorts till LAN och i 11 ärenden har Skolinspektionen beslutat att göra en anmälan till LAN. Vid årets slut fanns det 85 öppna ärenden, vilket ligger på samma nivå som föregående år.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation⁴¹

Den totala kostnaden för verksamheten anmälningsärenden⁴² var 86 760 tkr år 2017 (motsvarande kostnad var 77 584 tkr år 2016 och 92 466 tkr år 2015).

Kostnaden per beslutat ärende⁴³ var 11 100 kr år 2017 exklusive BEO⁴⁴ (motsvarande kostnad var 10 200 kr år 2016 och 14 800 kr år 2015).

⁴¹ Kostnader för verksamheten och prestationer har beräknats om för åren 2015–2016 för att få jämförbarhet med år 2017. Detta beroende på att kostnader för processutveckling från år 2017 flyttats från myndighetens gemensamma kostnader till kostnader för respektive process.

⁴² Kostnader för Barn- och elevombudet och Skolväsendets överklagandenämnd redovisas inom verksamheten Anmälningsärenden.

⁴³ Kostnader för Skolväsendets överklagandenämnd exkluderas vid beräkning av prestationskostnaden.

⁴⁴ Redovisas som avslutning på avsnitt 1.2.2.1 *Barn- och elevombudet*.

Den totala kostnaden för verksamheten anmälningssärenden har ökat jämfört med föregående år, men inte i jämförelse med den totala kostnaden för år 2015 (92 466 tkr). De lägre totala kostnaderna för år 2016 berodde till stor del på att myndigheten haft lägre bemanning i förhållande till budgeterad tid för anmälningssärenden jämfört med föregående år. Under år 2017 har myndigheten nyanställt för att öka bemanningen, vilket lett till ökade totalkostnader för denna verksamhet jämfört med föregående år.

1.2.2.1 Barn- och elevombudet

Åtterrapporering:

Myndigheten ska i årsredovisningen när det gäller Barn- och elevombudet redovisa

1. hur myndigheten arbetar för att handläggningstiderna för de ärenden som ombudet fattar beslut i ska hållas så korta som möjligt och för att i övrigt säkerställa en rättssäker och effektiv verksamhet,

2. ärendenas antal och innehåll,

3. vilken skol- eller verksamhetsform ärendena hänför sig till,

4. de beslut som ombudet har fattat,

5. resultatet av de domstolsprocesser som ombudet har drivit, och

6. en redogörelse för ombudets verksamhet utöver ärendehantering.

Förordning (2016:1186).

(12 § i Skolinspektionens instruktion)

Kostnader som avser Barn- och elevombudets verksamhet ska särredovisas och redovisningen ska vara uppdelad på kostnader för anmälningar, kostnader för informationsinsatser och fasta kostnader.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Inkomna och beslutade ärenden

Under året inkom 1 035 anmälningar (966 anmälningar år 2016) om kränkande behandling till Barn- och elevombudet (BEO). Antalet anmälningar ökade således med 7 procent jämfört med föregående år.

Av de inkommande anmälningarna under 2017 avsåg 88 procent en utsatt elev som gick i grundskolan (87 procent år 2016). Av det totala antalet anmälningar uppgavs att eleven varit kränkt av andra elever i 71 procent av anmälningarna (75 procent år 2016) och att eleven kränkts av skolans personal i 37 procent av anmälningarna (35 procent år 2016).

I 56 procent av anmälningarna uppgavs att en pojke utsatts för kränkande behandling och i 43 procent gällde anmälan en utsatt flicka. I resterande anmälningar uppgavs att flera elever utsatts för kränkande behandling alternativt saknades uppgift om kön.

Under 2017 fattade BEO sammanlagt 1 486 beslut (1 347 beslut år 2016). Av det totala antalet beslut avsåg 1 105 stycken anmälningar (1 028 anmälningar år 2016), 48 stycken omprövningar (35 omprövningar år 2016) och 333 stycken uppföljningar (284 uppföljningar år 2016).

Efter fullständig prövning fattades 852 beslut (778 beslut år 2016), vilket i praktiken innebär att BEO sakprövar sina ärenden i 86 procent av fallen. Under 2017 fattades så-

ledes 74 fler beslut efter fullständig prövning, vilket motsvarar en ökning på 10 procent. I 581 av besluten konstaterade BEO att det förelåg brister i huvudmannens arbete mot kränkande behandling. Andelen ärenden där BEO fann att det förelåg en brist ökade således i förhållande till 2016 – 68 procent 2017 jämfört med 62 procent 2016.

Handläggningstider

Tabell 12: Barn- och elevombudets beslut och handläggningstider⁴⁵ för anmälningsärenden (inkomna anmälningar, uppföljningar och omprövningar) 2017, 2016 och 2015.

	2017	2016	2015
Beslut totalt	1 486	1 347	1 028
Andel ärenden med en handläggningstid på fyra månader eller kortare	96%	97 %	96 %
Andel ärenden med en handläggningstid på fem månader eller kortare	99%	99 %	99 %
Genomsnittlig handläggningstid (dagar)	67	62	62

Den genomsnittliga handläggningstiden under 2017 var 67 kalenderdagar. Genomsnittlig handläggningstid för anmälningar uppgick till 84 dagar, för omprövningar till 36 dagar och för uppföljningar till 18 dagar.

BEO har avgjort 99 procent av de inkommande ärendena inom 5 månader

Skadestandsprocesser med mera

Utöver de inkomna anmälningarna handlade BEO även 110 ärenden under 2017 där förutsättningar för skadestånd prövades för beslut som tidigare avgjorts av de regionala avdelningarna (108 stycken år 2016). Av dessa 110 ärenden ledde 36 till beslut om krav på skadestånd för aktuell elev (19 stycken år 2016).

Under 2017 har sammanlagt 98 beslut om att framställa krav på skadestånd fattats (58 stycken år 2016). Av dessa beslut härrörde 62 beslut från utredningar genomförda av BEO.

Av de 98 beslut om krav på skadestånd gällde 22 stycken kränkningar mellan elever och 76 stycken kränkningar av skolans personal.

BEO har under 2017 fattat fler beslut om krav på skadestånd än föregående år, vilket delvis kan förklaras med det ökade antalet fattade beslut. En annan faktor som haft inverkan är att fler ärenden där grundbeslutet fattats av Skolinspektionen lett till ett beslut om krav på skadestånd.

Vid årsskiftet 2017/2018 har 69 huvudmän medgivit att betala det framställda kravet på skadestånd i sin helhet och i 10 fall har huvudmannen betalat ett lägre belopp över-

⁴⁵ Handläggningstiden för ärenden där BEO endast prövade förutsättningar för skadestånd, där Skolinspektionen tidigare fattat kritikbeslut, ingår inte i beräkningarna.

enskommet efter förlikning. I 10 ärenden avvaktades vid årsskiftet huvudmannens inställning till det framställda kravet och i 9 ärenden har huvudmannen motsatt sig att betala det framställda kravet.

Under 2017 har BEO ingivit stämningsansökan till domstol i fyra fall (fyra stycken även år 2016) där huvudmannen motsatt sig kravet på skadestånd. BEO har även under året upprättat ytterligare fem stämningsansökningar (tre stycken år 2016) där huvudmannen, först i samband med att stämningsansökan översänds till dem för påseende, valt att betala hela eller delar av skadeståndsbeloppet.

BEO har under året, efter en tidigare dom i tingsrätten, erhållit beslut från såväl hovrätten som Högsta domstolen om att domstolarna inte meddelar prövningstillstånd. Ärendet avsåg en anmäld personalkränkning. Huvudmannen överklagade tingsrättens dom trots att läraren avseende samma händelse dömts i hovrätten för ringa misshandel.

Sammanlagt pågår vid årsskiftet 2017/2018 tre domstolsprocesser.

Övrig verksamhet

BEO har under året bedrivit informationsverksamhet genom att medverka vid 44 konferenser, föreläsningar och utbildningar (51 stycken år 2016). Av dessa har Barn- och elevombudet själv medverkat vid 23 tillfällen (28 stycken år 2016). Bland de informationsinsatser som genomförts kan nämnas ett webinarium för skolpersonal om kränkningar på nätet, föreläsningar för skollära och elever i ett antal kommuner samt föreläsning och deltagande vid seminarier i Almedalen. Som ett led i det förebyggande arbetet har BEO även inlett en dialog med Sveriges kommuner och landsting (SKL), vilket inneburit att ett samverkansmöte och två föreläsningar genomförts på SKL under året. BEO har under året även haft samverkansmöte med Sveriges elevkårer, vilket bland annat resulterat i en föreläsning för Sveriges elevråd och information om BEO på kårens webbplats.

Antalet externa uppdrag som BEO genomfört har även under 2017 fortsatt att minska (70 stycken år 2015 och 51 stycken år 2016). Minskningen är en konsekvens av den alltjämt ökade ärendeinströmningen under de senaste åren. Behovet av informationsinsatser från BEO:s sida är alltjämt stort.

Under 2017 har BEO tillsammans med myndighetens kommunikatörer genomfört insatser i syfte att öka elevers kunskaper om sina rättigheter och att öka kännedomen om BEO:s funktion. En kommunikationsstrategi har tagits fram för BEO. Under året har ett antal åtgärder genomförts, exempelvis har ett arbete med en informationsfilm för skolhuvudmän påbörjats.

Sedan februari 2014 skriver Barn- och elevombudet en blogg på portalen elevhälsan.se. Bloggen riktar sig i första hand till elevhälsans personal och handlar om elevers rättigheter i skolan när det gäller kränkande behandling och mobbning. Under 2017 har 11 inlägg publicerats (7 stycken inlägg 2016). Bloggen har även under 2017 varit välbesökt.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation⁴⁶

Den totala kostnaden för Barn- och elevombudets verksamhet var 19 775 tkr år 2017 (motsvarande kostnad var 18 419 tkr år 2016 och 19 262 tkr år 2015). Se även tabell 13.

Kostnaden per beslutat ärende⁴⁷ var 12 300 kr år 2017 (motsvarande kostnad var 12 500 kr år 2016 och 17 000 kr år 2015)

Enligt regleringsbrevet för 2017 avseende Statens skolinspektion fick högst 20 miljoner användas från anslaget för kostnader för BEO:s verksamhet. Den totala kostnaden för BEO:s verksamhet uppgick till 19,8 miljoner kronor år 2017, vilket är en ökning från föregående år. Det är kostnaderna för anmälningar som ökat och detta har sin grund i att BEO under året haft fler anställda för att kunna hantera ökningen av anmälningar.

Kostnaden per beslutat ärende har dock minskat något under 2017 jämfört med tidigare år och uppgår nu till 12 300 kr.

Ekonomisk redovisning

Tabell 13: Kostnader avseende Barn- och elevombudet åren 2017, 2016 respektive 2015.

Verksamhetens intäkter och kostnader, Tkr	2017	2016 ⁴⁸	2015 ⁴⁹
Anmälningar	10 540	8 535	9 343
Informationsinsatser	1 280	1 456	1 706
Fasta kostnader ⁵⁰	7 955	8 429	8 213
Summa	19 775	18 419	19 262

⁴⁶ Kostnader för verksamheten och prestationer har räknats om för åren 2015-2016 för att få jämförbarhet med år 2017. Detta beroende på att kostnader för processutveckling från år 2017 flyttats från myndighetens gemensamma kostnader till kostnader för respektive process.

⁴⁷ Kostnader för ombud och informationsverksamhet räknas bort vid beräkning av prestationskostnaderna.

⁴⁸ Kostnader för anmälningar och fasta kostnader har beräknats om för åren 2015-2016 för att få jämförbarhet med år 2017. Detta beroende på att kostnader för processutveckling från år 2017 flyttats från myndighetens gemensamma kostnader till kostnader för respektive process.

⁴⁹ Se föregående fotnot.

⁵⁰ Avser BEO:s gemensamma kostnader samt andel av Skolinspektionens gemensamma kostnader.

1.2.3 Tematisk kvalitetsgranskning⁵¹

Verksamheten 2017

Tematiska kvalitetsgranskningar utförs i syfte att granska utbildningens eller verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och riktlinjer inom ett avgränsat område. Syftet är också att påvisa särskilda utvecklingsområden och förmedla framgångsrika erfarenheter från granskningarna för att bidra till utveckling inom skolväsendet. Bedömningarna av kvalitet utgår från författningarnas krav samt utifrån forskning, kunskap och beprövad erfarenhet inom det aktuella granskningsområdet.

Granskningar kan handla om undervisning och det är främst ämnesundervisningens kvalitet inom ett eller flera skolämnen som granskas. Andra granskningar behandlar ett särskilt tema.

Varje granskning leder till verksamhetsbeslut som riktar sig till de verksamheter som granskats samt en övergripande rapport.

Kvalitetsgranskningarna leds av en projektledare. Arbetet utgår från en gemensam processmodell för att uppnå en hög och likvärdig kvalitet. Förutom myndighetens utredare deltar även forskare och andra sakkunniga i referensgrupper.

För att granskningarnas resultat ska nå ut i skolvärlden genomförs webinarier och målgruppsanpassade föreläsningar i olika forum. Skolinspektionen anordnar även konferenser där de övergripande rapporternas huvudresultat presenteras. I samband med vissa granskningar utarbetas också olika typer av verktyg, till exempel "kolla din skola - yrkesprogrammen" (se Skolinspektionens webbplats). Genom att tillhandahålla denna typ av verktyg och diskussionsfrågor vill Skolinspektionen bidra till samtliga skolors lokala utvecklingsarbete.

Under 2017 har Skolinspektionen publicerat 13 kvalitetsgranskningar (2016 var antalet 16). Utöver publicerade och i denna årsredovisning 2017 sammanfattade tematiska kvalitetsgranskningar pågick vid årsskiftet 2017/2018 ytterligare 15 tematiska kvalitetsgranskningar som planeras att publiceras under 2018. Två av dessa tematiska kvalitetsgranskningar, där merparten av arbetet är genomfört under 2017, är *Förskolans värdegrundarbete* och *Undervisning i fritidshemmet inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle*.

Fem av de avslutade tematiska granskningarna under 2017 har gällt utbildning i förskola, där samtliga är en del av regeringens särskilda satsning på förskolans kvalitet och måluppfyllelse;

- *Förskolans arbete med jämställdhet*
- *Förskolans arbete med flerspråkiga barns språkutveckling*
- *Förskolans arbete med matematik, naturvetenskap och teknik*

⁵¹ Verksamheten Kvalitetsgranskning benämns från och med år 2017 för Tematisk kvalitetsgranskning.

- *Förskolans arbete med barn i behov av särskilt stöd*
- *Huvudmannens styrning och ledning av förskolan*

Utöver dessa har ytterligare åtta temagranskningar genomförts. Fem av dessa har berört grundskolan, två gymnasieskolan och en huvudmannens övergripande verksamhet:

- *Språkintröduktion i gymnasieskolan*
- *Särskild undervisning på sjukhus*
- *Lärreresurser – att verka för likvärdighet i utbildningen*
- *Skolhuvudmäns mottagande av nyanlända elever i grundskolan*
- *Studiehandledning på modersmålet i årskurs 7–9*
- *Lokal klagomålshantering – för snabb hjälp till eleverna*
- *Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram*
- *Undervisningen på skolor med många obehöriga lärare*

Granskning av förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett regeringsuppdrag under 2015–2017

Under tre år har Skolinspektionen haft ett särskilt fokus på att granska förskolans kvalitet och måluppfyllelse i satsningen "Förskolans kvalitet och måluppfyllelse" utifrån ett regeringsuppdrag. Ett syfte är att lyfta fram viktiga områden som förskolan behöver förbättra. Satsningen ska också kunna identifiera framgångsfaktorer och beskriva dessa genom konkreta exempel på förutsättningar och arbetssätt i förskolan som skapar god kvalitet. Varje år rapporteras erfarenheter och resultat från genomförda granskningar i en separat årsrapport till regeringen. Den första årsrapporten publicerades i mars 2016, den andra i februari 2017 och slutrapporten överlämnas till regeringen i februari 2018.

Skolinspektionen har inom ramen för satsningen besökt 455⁵² verksamheter, både kommunala och fristående, varav 364 med kommunal huvudman och 91 med enskild. Vi har även granskat 35 kommuners tillsyn av förskolor med enskilda huvudmän och 70 kommuners arbete med att tillhandahålla omsorg på obekvämlid tid. Vidare har 58 verksamheter i pedagogisk omsorg besökts, varav 36 med kommunal och 22 med enskild huvudman. Skolinspektionen har också, antingen i eget projekt eller som en del av ett projekt, träffat personer från 136 huvudmän, både kommunala och enskilda.

Observationer och intervjuer med olika personalgrupper har genomförts i samband med besöken. I enkäter och intervjuer har Skolinspektionen haft kontakt med samtliga kommunala huvudmän, samt ett stort antal enskilda huvudmän. Sammantaget har cirka 2 500 personer intervjuats och cirka 2 700 timmars observationer har genomförts över hela landet.

⁵² Därutöver har samtliga kommuner i landet deltagit i två nationella kartläggningar inom Förskolegranskningen.

I den treåriga satsningen granskas många olika tematiska områden kring förskolans dagliga verksamhet samt övergripande områden på lednings- och styrningsnivå⁵³. Sammantaget har tolv projekt publicerats (ytterligare ett projekt är genomfört, men publiceras inledningsvis under 2018). Det genomförs också webinarier för att sprida resultat och erfarenheter inom det aktuella granskningsområdet. Från och med hösten 2015 genomförs även en *Förskoleenkät*. Den skickas varje termin ut till såväl vårdnadshavare med barn i förskolan som till förskolepersonal (de sistnämnda från hösten 2016). Enkäten berör cirka 800 förskolor i varje omgång och urvalet görs utifrån de kommuner där regelbunden tillsyn ska göras nästkommande termin. Enkäten är således användbar både i förskolegranskningen och i den återkommande tillsynen. Totalt har drygt 118 000 svar inkommit från vårdnadshavare och 19 000 svar från förskolepersonal.

Resultaten visar att det finns en god grundomsorg men stora kvalitetsvariationer i hur förskolans personal arbetar med lärandeuppdraget och lärmiljön i förskolorna, vilket i sin tur innebär att barnen riskerar att inte få ta del av en likvärdig förskola med god kvalitet. I övrigt hänvisas till de årliga rapporterna från satsningen för mer ingående beskrivningar av resultaten från de olika delprojekten som tidigare publicerats.

Myndigheten har även under hösten genomfört konferensen Skolinspektionens förskoledag på fyra olika orter (Umeå, Stockholm, Göteborg och Malmö). Totalt har cirka 2 000 personer deltagit vid konferenserna. Medarbetare från Skolinspektionen har under konferenserna presenterat intressanta fynd från de olika delprojekten i Förskolegranskningen. Mer kring detta finns att läsa i avsnitt 1.2.4.3 *Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning* samt i avsnitt 1.4 *Hur Skolinspektionen kommunicerar sina resultat*.

Under 2017 har följande delprojekt genomförts och publicerats inom ramen för förskoleuppdraget.

Förskolans arbete med jämställdhet

Jämställdhet, som grundläggande demokratiskt värde, ska både gestaltas och förmedlas i förskolan. Forskning och utredningar visar bland annat att det finns en risk att könsstereotypa föreställningar kan reproduceras och öka, istället för att de synliggörs och ifrågasätts, om jämställdhetsuppdraget genomförs på ett omedvetet sätt. Skolinspektionen har därför under 2017 granskat förskolans arbete med jämställdhet. Syftet med granskningen är att belysa om barnen erbjuds en förskoleverksamhet där flickor och pojkar får möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller och könsroller. En viktig aspekt som granskats är om jämställdhetsarbetet genomsyrar förskolans verksamhet.

Granskningen visar att på flertalet av de granskade förskolorna arbetar man inte systematiskt utifrån ett genusperspektiv vid genomförandet av aktiviteter, planering av

⁵³ Se Delrapport II. Förskolans kvalitet och måluppfyllelse. Skolinspektionen 2017.
<https://skolinspektionen.se/forskolan>

miljö och material eller i samtal om förhållningssätt. Det man dock gör är att ge flickor och pojkar samma möjlighet att pröva och utveckla förmågor och intressen. Flertalet huvudmän och förskolechefer ger inte tillräckliga förutsättningar för arbetet med att motverka traditionella könsmonster och könsroller. Jämställdhetsarbetet är inte heller inkluderat i det systematiska kvalitetsarbetet på flertalet av förskolorna eller hos huvudmannen.

Sammantaget visar granskningen att jämställdhetsuppdraget inte är tydligt och väldefinierat i förskolorna och det kan vara en av anledningarna till att det inte syns i det dagliga arbetet.

Förskolans arbete med flerspråkiga barns språkutveckling

Ungefär vart femte förskolebarn i Sverige talar idag mer än ett språk. Ett av förskolans strävansmål är att varje barn som har ett annat modersmål än svenska, utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera på svenska såväl som på sitt modersmål. Tidigare kvalitetsgranskningar har visat att personalen i förskolan upplever svårigheter att ta sig an uppdraget med flerspråkiga barns språkutveckling. Skolinspektionen har därför under 2017 granskat hur förskolorna arbetar med detta i den vardagliga verksamheten. Syftet med granskningen har varit att utreda om förskolan medverkar till att flerspråkiga barn utvecklas så långt som möjligt i sina språk.

Flertalet av de granskade förskolorna har inte riktlinjer, strategier eller andra förutsättningar för att arbeta med flerspråkiga barns språkutveckling. De har inte heller arbetssätt för att uppmuntra och skapa möjlighet för flerspråkiga barn att använda sitt eller sina modersmål i förskolans dagliga verksamhet. Däremot stimulerar och stödjer en majoritet av förskolorna flerspråkiga barns språkutveckling i svenska språket i den dagliga verksamheten. Personal uppger att de inte har tillräckliga kunskaper om uppdraget, och att det är därför de arbetar mer med språkutveckling i svenska språket än andra modersmål.

Sammantaget visar granskningen att förskolorna arbetar mer med språkutveckling i svenska än med andra modersmål. För att få arbetet att fungera är det viktigt att förskolechefen styr och leder det språkutvecklande arbetet med flerspråkiga barn och att utveckla ett samarbete med föräldrar.

Förskolans arbete med matematik, naturvetenskap och teknik

Förskolans roll för barnens utveckling och lärande inom matematik, naturvetenskap och teknik har blivit mer framträdande i samband med att läroplanen för förskolan reviderades 2012. Nu finns det fler mål som syftar till att redan i tidig barndom ge barnen en grundläggande förståelse för matematik, naturvetenskap och teknik. Det ökade uppdraget innebär krav på förskollärares kunskaper inom målområdena. Skolinspektionen granskade under 2017 hur förskolor ger barnen möjlighet att utveckla sina förmågor, sitt kunnande, intresse och sin förståelse för matematik, naturvetenskap och teknik.

På flertalet av de granskade förskolorna behöver man utveckla arbetet för att höja kvaliteten inom samtliga målområden. På dessa förskolor omfattar inte undervisningen läroplanens samtliga strävansmål för de aktuella målområdena, vilket begränsar barnens förutsättningar för lärande. Inom matematik får barnen sällan resonera och problematisera utifrån ett matematiskt innehåll. Naturvetenskap är ofta enbart inriktat mot djur och natur. Kemiska processer genomförs ofta som avgränsade experiment. Inom teknik får barnen använda olika tekniska föremål, men inte närmare utforska hur de fungerar. När undervisningen inom målområdena fungerar kännetecknas den av att den genomförs utifrån läroplanens samtliga strävansmål, barnens intressen tillvaratas och man kopplar ihop spontant uppkomna situationer med planerade aktiviteter.

Sammantaget visar granskningen att det finns risk för att förskolornas verksamhet inom områdena matematik, naturvetenskap och teknik stannar vid ett görande, som inte leder till ett lärande hos barnen.

Förskolans arbete med barn i behov av särskilt stöd

Förskolan är till för alla barn och ska erbjuda en verksamhet som är rolig, trygg och lärorik och som bidrar till att barnen utvecklas så långt som möjligt⁵⁴. Enligt skollagen och förskolans läroplan ska verksamheten anpassas till alla barn i förskolan, och barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd⁵⁵. Förskolan har därmed ett ansvar för att både uppmärksamma och stödja barn som är i behov av särskilt stöd. Tidigare studier och forskning visar att det finns risk att barn i behov av särskilt stöd inte alltid erbjuds en tillgänglig miljö som möjliggör delaktighet i såväl sociala som pedagogiska sammanhang. Skolinspektionen har under 2017 granskat hur förskolor arbetar med dessa barn. Syftet med granskningen var att undersöka om förskolan har beredskap och arbetssätt för att uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd, så att de får möjlighet att utveckla sin sociala delaktighet och sitt lärande utifrån sina förutsättningar.

På flertalet förskolor behöver arbetet med barn i behov av särskilt stöd utvecklas. Arbetssätt för att undersöka och analysera barns stödbehov samt att dokumentera, följa upp och utvärdera behöver utvecklas på dessa förskolor. Personalen saknar ofta en gemensam syn kring vad särskilt stöd är och hur arbetet ska bedrivas.

Sammantaget visar Skolinspektionens granskning att barn i behov av särskilt stöd inte alltid ges optimala förutsättningar för utveckling och lärande. Det är av stor vikt att huvudmännen ger förskolechefer goda förutsättningar för sitt arbete med dessa barn.

Huvudmannens styrning och ledning av förskolan

Alla barn i Sverige har rätt till en förskola av god kvalitet. Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs enligt styrdokumentet. Verksamheten ska ledas mot de

⁵⁴ Lpfö 98 (reviderad 2016) sid. 5

⁵⁵ Lpfö 98 (reviderad 2016) sid. 5, 8 kap 2 § skollagen (2010:800)

nationella målen. Tidigare studier och Skolinspektionens erfarenheter visar att huvudmännen brister i sin styrning och ledning av förskolans kvalitet. Skolinspektionen har under 2017 granskat hur huvudmännen styr och leder förskolans verksamhet mot ökad måluppfyllelse, och då specifikt det systematiska kvalitetsarbetet.

Granskningen visar att det finns ett stort behov av att utveckla delar av det systematiska kvalitetsarbetet som ingår i huvudmannens styrning och ledning av förskolans kvalitet. Det är framför allt den dimension som handlar om att formulera och bedöma måluppfyllelsen som saknas. Det saknas underlag för att göra analyser av resultatet i relation till barnens utveckling och lärande som grupp. Det saknas också ett tillräckligt underlag för att fatta beslut om förbättringsinsatser som utgår från behoven i förskolorna. Dokumentation saknas ofta, och även om man för samtal och diskussioner på förskolorna så går inte informationen vidare till huvudmannen. Både på förskolenivå och förvaltningsnivå återges arbetet endast beskrivande och analyserar inte resultat i förhållande till barnens lärande.

Sammantaget visar granskningen att förbättringsinsatser ofta blir generella och att prioritering av mål för framtida uppföljningar inte har sin utgångspunkt i en verklig behovsanalys. Konsekvensen av att huvudmannen får bristande information om förskolornas måluppfyllelse kan bli att huvudmannen inte kan vidta de åtgärder som behövs för att tillgodose förskolornas behov.

Övriga avslutade tema- och ämnesgranskningar under 2017

Språkintröduktion i gymnasieskolan

Skolinspektionen har granskat utbildningen vid språkintröduktion vid 42 slumpmässigt utvalda gymnasieskolor. Till följd av en stor ökning av antalet nyanlända elever under 2015 var språkintröduktionsprogrammet, med nästan 36 000 elever, landets fjärde största gymnasieprogram under hösten 2016. Programmet vänder sig till nyanlända ungdomar med inga eller nyligen påbörjade färdigheter i svenska språket, och som inte är behöriga till nationella program i gymnasieskolan.

Vid granskningen identifierade Skolinspektionen minst ett utvecklingsområde vid 37 av 42 skolor, och vid 30 av skolorna identifierades tre utvecklingsområden. Många av de granskade verksamheterna erbjuder en homogent utformad utbildning som inte anpassas till den enskilda eleven i tillräcklig utsträckning med avseende på studietakt, omfattning och innehåll. Kartläggningen av varje elevs tidigare skolbakgrund, kunskaper och erfarenheter brister i flera fall i både genomförande, dokumentation och överlämning. Många skolor har också svårt att rekrytera såväl personal till elevhälsan som modersmåls lärare och studie- och yrkesvägledare.

Granskningen visar också att elevhälsans hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande arbete i begränsad utsträckning sker i relation till elevernas behov, och inte alltid i samarbete med skolans övriga personal.

Eleverna är ofta ensamkommande ungdomar och en stor andel har erfarenheter som påverkar deras psykiska hälsa, men elevhälsan på många av skolorna uttrycker att de har svårigheter att över huvud taget hinna med det åtgärdande arbetet. Trots att det

ökade elevantalet medfört att man på vissa platser utökat elevhälsan, räcker det inte till.

Sammanfattningsvis visar granskningen att många av huvudmännen inte tillgodoser elevernas utbildningsbehov och att eleverna inte får det stöd och den vägledning de behöver. Som en följd av detta riskerar en del elever att få studera på för låg nivå och att det därmed tar längre tid innan de kan söka sig vidare till en annan utbildning.

Särskild undervisning på sjukhus

Skolinspektionen har granskat om elever som ges vård vid sjukhus får en undervisning som möjliggör för dem att efter, eller under, vårdtiden återgå till ordinarie skola. Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om särskild undervisning på sjukhus så långt som möjligt motsvarar den undervisning eleverna inte kan delta i.

Granskningen visar att sjukhusskolorna ofta erbjuder en god pedagogisk och flexibel undervisning som utgår från elevernas förutsättningar och behov. Vid de 20 granskade sjukhusskolor som Skolinspektionen besökt har utvecklingsområden som handlar om undervisningens innehåll endast identifierats i ett fall. Vidare framkommer att det finns fungerande strukturer för samverkan mellan olika berörda parter kring de elever som får sjukhusundervisning. Granskningen visar emellertid också att sjukhusskolorna inte alltid får information om elever som vårdas på sjukhus och som kan behöva sjukhusundervisning. Det gäller bland annat elever som vårdas vid vuxenavdelningar och elever som får vård på sjukhus utan att vara inlagda.

Sammanfattningsvis behöver arbetet med att identifiera elever stärkas så att samtliga elever som är i behov av, och har rätt till, särskild undervisning vid sjukhus får denna undervisning. Detta för att undvika att elever som får vård får svårigheter i sin undervisning. Det är därför viktigt att hemkommunen genom sin skolpliktsbevakning tar ansvar för att elever kontinuerligt får undervisning.

Lärresurser – att verka för likvärdighet i utbildningen

Mot bakgrund av lärarens betydelse för elevernas resultat och skollagens bestämmelse om att fördela resurser efter elevers behov och förutsättningar, har Skolinspektionen granskat hur huvudmän och rektorer verkar för en tillgång till lärresurser i grundskolan som stödjer likvärdighet. Granskningen har genomförts i 40 grundskolor i 20 kommuner där det finns skolsegregation avseende elevernas bakgrund.

Granskningen visar att hälften av de granskade huvudmännen inte följer upp hur lärresurserna används. Majoriteten av huvudmännen har heller inte genomfört insatser för att stimulera behöriga lärare eller lärare med lång yrkeserfarenhet att söka sig till skolor med svåra förutsättningar. Vidare har flera skolor svårt att rekrytera behöriga lärare, trots att nästan alla kommuner har ett kompensatoriskt resursfördelnings-system. Hälften av huvudmännen styr förstelärartjänster utifrån ett kompensatoriskt syfte medan övriga inte har en sådan strategi. Rapporten ger även exempel på insatser som kommuner gjort för att förstärka skolor med personella pedagogiska resurser.

Sammanfattningsvis visar rapporten att kommunerna behöver stärka sitt arbete med att attrahera behöriga och erfarna lärare till skolor med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar. Därtill behöver huvudmännen utveckla arbetet med att fördela lärarresurser, samt, i dialog med rektorerna, aktivt följa upp hur tilldelade resurser används och påverkar elevernas utveckling och lärande.

Skolhuvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan

Kvalitetsgranskningens övergripande syfte har varit att bedöma huvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan. Bedömningen har utgått från frågeställningar om hur huvudmannens styrning och organisering av mottagandet ser ut, hur en inledande bedömning av nyanländas kunskaper görs samt hur den informationen sprids och används.

Granskningen visar att många kommuner erbjudit nyanlända elever ett gott mottagande, även om Skolinspektionen identifierade utvecklingsområden hos 27 av 28 granskade huvudmän. Fler än hälften av de granskade huvudmännen löser en mängd pedagogiska utmaningar med generella organisatoriska modeller som man hoppas ska passa alla nyanlända elever. De flesta granskade kommuner tar emot eleverna i skolan och kartlägger deras kunskaper inom två månader. Dock finns en stor risk att bedömningar och kartläggningar inte sprids om nyanlända elever bedöms vid en central mottagningsenhet och att överlämningar endast sker skriftligt. Dokumentationen följer heller inte med elever som byter hemkommun, och därmed uppstår en stor risk för att deras utbildning försenas. Därtill är rektorernas ansvar för inledande bedömningar och undervisning otydligt, och flertalet huvudmän följer heller inte upp mottagandet av nyanlända på ett bra sätt.

Sammanfattningsvis visar granskningen att många kommuner saknar den bredd, variation och flexibilitet i organisationen som behövs för att fullt ut tillgodose nyanlända elevers skiftande förmågor, och de flesta granskade skolhuvudmän behöver utveckla sina arbetssätt för att gynna elevernas fortsatta utbildning.

Studiehandledning på modersmålet i årskurs 7–9

Skolinspektionen har granskat om den studiehandledning på modersmålet som ges för elever i årskurs 7–9 innebär ett tillräckligt stöd för att eleverna ska kunna nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Granskningen omfattar 14 grundskolor där det finns fler än en elev som får studiehandledning på modersmålet.

Vid granskningen identifierade Skolinspektionen minst ett utvecklingsområde i samtliga 14 grundskolor. I fyra av skolorna fanns samtidigt inslag som bedömdes fungera väl. Granskningen visar att kartläggningen av elevens tidigare kunskaper inte alltid används, vilket medför att studiehandledningen inte alltid blir på rätt nivå. Vidare har ämneslärare och studiehandledare inte sällan begränsade möjligheter till samverkan, och därtill ofta saknar kompetens inom området för att på bästa sätt kunna stötta flerspråkiga elevers kunskapsutveckling. Det handlar dels om studiehandledarnas behov av kunskaper om det svenska skolsystemet, dels om övriga lärares behov av kunskap om flerspråkiga elevers lärande och om studiehandledningens syfte. Vidare varierar

det i vilken omfattningen rektor och huvudmän tar ansvar för och hur de organiserar studiehandledning på modersmålet. I flera skolor saknas ett långsiktigt pedagogiskt fokus och studiehandledning kan tendera att användas som översättning, vilket inte är uppdraget.

Sammanfattningsvis visar granskningen att studiehandledningen på modersmålet i högre grad behöver anpassas till den enskilde elevens behov. Studiehandledare och ämneslärare behöver samverka i större utsträckning och studiehandledaren uppdrag tydliggöras. Huvudmän och skolledningar behöver också tillgodose behovet av kompetensutveckling på området samt ta ansvar för helheten i flerspråkiga elevers utbildning.

Lokal klagomålshantering – för snabb hjälp till eleverna

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i klagomålshanteringen hos 31 huvudmän, varav 22 kommunala och 9 enskilda. Fokus i granskningen har legat på huvudmännens och skolornas arbete vad gäller grundskolan.

Granskningen visar att 29 av 31 huvudmän har behov av att utveckla sin klagomålshantering. I granskningen konstateras att många elever och vårdnadshavare sannolikt inte nås av huvudmännens information om klagomålshantering, samt att huvudmännen inte alltid klargör var ansvaret för densamma vilar. Det framkommer också att huvudmännen sällan använder sig av inkomna klagomål som ett sätt att identifiera utvecklingsområden inom sin egen organisation, vilket leder till att värdefull information går förlorad.

Sammanfattningsvis visar granskningen att huvudmännen för att höja kvaliteten i klagomålshanteringen behöver göra informationen om möjligheten att lämna in klagomål lättare att hitta. Därtill behöver huvudmännen förtydliga ansvarsfördelningen för klagomålshanteringen mellan skolpersonal, rektor och huvudman samt utveckla en systematik för hur inkomna klagomål sammanställs och analyseras.

Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram

Skolinspektionen har granskat om helhet och sammanhang i utbildningen skapas utifrån den kunskap som uttrycks i examensmålen för elever på yrkesprogram. Huvudfokus i granskningen ligger på lärares samverkan utifrån examensmålen och på hur rektor bedriver sitt pedagogiska ledarskap. Granskningen har genomförts på 34 kommunala och fristående gymnasieskolor och avgränsats till barn- och fritidsprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet.

Granskningen visar att endast fem av 34 skolor ger eleverna på de granskade yrkesprogrammen förutsättningar till helhet och sammanhang i sin utbildning. Vid mer än hälften av skolorna har Skolinspektionen bedömt att lärarna i högre grad behöver utgå från examensmålen när de planerar och genomför sin undervisning, snarare än att utgå från det centrala innehållet. Vid 18 av 34 skolor, företrädesvis på bygg- och anläggningsprogrammet, behöver rektor och lärare utveckla bättre rutiner för samverkan mellan skola och arbetsplatser, och vid 12 av 34 skolor säkerställa att handledarna har tillräcklig kompetens för att stötta eleverna i deras lärande. Granskningen visar att

det finns ett flertal organisatoriska hinder som försvårar möjligheterna till samarbete över ämnes- och kursgränserna, och att samarbete mellan yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen oftast är personberoende och därmed sårbart för förändringar.

Sammanfattningsvis visar granskningen att rektorer i högre grad behöver ge tillräckliga förutsättningar för samverkan mellan yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen, samt även i övrigt styra verksamheten mot lärares samverkan. Därtill behöver examensmålen utgöra en tydlig utgångspunkt för undervisningen.

Undervisningen på skolor med många obehöriga lärare

Skolinspektionen har granskat hur rektorer arbetar för att säkerställa att elever på skolor med många obehöriga lärare ändå får en sammanhållen undervisning som svarar mot de nationella målen. Granskningen omfattade 28 strategiskt utvalda skolenheter med årskurs 7–9, som utmärks av att ha förhållandevis många obehöriga lärare.

Granskningen visar att knappt hälften av de granskade skolorna har strukturer och arbetssätt som ger ett adekvat stöd till sina obehöriga lärare, medan det i den andra hälften av skolorna finns olika problem som får flera konsekvenser för eleverna. Det kan det handla om att elever förlorar undervisning med ett planerat och kvalitativt innehåll och att elever inte får kontinuitet och sammanhang i undervisningen.

Sammanfattningsvis konstaterar Skolinspektionen att rektorerna genom ett aktivt skolledarskap behöver se till att de obehöriga lärarna får ett fungerande stöd i arbetet med undervisning respektive bedömning och betygsättning. Rektors ledning och organisering av skolan bör vara inställt på att skapa en fungerande skolorganisation där det finns strukturer för kommunikation mellan lärarna kring undervisningen.

Oanmälda granskningar

Skolinspektionen genomför även oanmälda granskningar, vilka ska ses som en del av verksamheten med kvalitetsgranskning.⁵⁶

I oanmälda granskningar gör myndigheten en samlad insats där en avgränsad del av verksamheten granskas på många skolenheter samtidigt. Resultatet kan sedan bilda underlag för andra typer av granskningar, till exempel en tematisk kvalitetsgranskning, som innebär att Skolinspektionen gör en djupare studie av hur ett mindre antal verksamheter arbetar inom området.

Under 2017 har två oanmälda granskningar genomförts.

⁵⁶ Oanmälda granskningar benämndes fram till 2016 som flygande inspektioner och redovisades under verksamheten regelbunden tillsyn. De kunde i vissa fall innefatta tillsynsbeslut för varje besökt skola.

Arbetsformer och lärarstöd i grundskolan

Skolinspektionens tidigare erfarenheter har visat att det förekommer brister i skolornas arbete med att ge eleverna ledning och stimulans i skolarbetet. Skolorna brister även när det gäller att anpassa undervisningen efter elevens förutsättningar och behov. Skolinspektionen genomförde därför en oanmäld granskning av i vilken utsträckning olika arbetsformer används och vilket lärarstöd eleverna ges. Granskningen genomfördes som oanmälda besök på lektioner i årskurs 3 och 6 på sammanlagt 60 grundskolor hösten 2016.

Resultaten av granskningen visade att helklassundervisning och individuellt arbete var betydligt vanligare än grupparbete. Majoriteten av eleverna fick lärarstöd i ganska eller mycket hög grad i både årskurs 3 och årskurs 6, oavsett arbetsform. Däremot var det vanligare att elever i årskurs 3 gavs lärarstöd i låg grad. Det var särskilt tydligt när eleverna hade individuellt arbete.

Skolinspektionen konstaterar i rapporten att arbetsformer i högre utsträckning behöver kopplas till vilket kunnande eleverna förväntas utveckla. Det finns även behov av att ytterligare utreda orsaker till skillnaderna i tillgången till lärarstöd.

Skolors hantering och förberedelse av nationella prov

Skolinspektionen genomförde våren 2017 en oanmäld granskning av hanteringen av nationella prov på 60 grundskolor. Bakgrunden var att myndigheten fått signaler om att det förekom otillåten spridning av provuppgifter och att skolors rutiner kring hur nationella prov hanteras i vissa fall var bristfälliga.

Granskningen visade att flertalet skolenheter följde de anvisningar som finns kring hantering av nationella prov. Vid ett mindre antal skolor fann Skolinspektionen brister som att provens försegling var bruten, att bedömningsanvisningarna öppnats i för tid eller att skolorna erfarit att provuppgifter spridits. Även om flertalet skolors hantering av de nationella proven var i enlighet med Skolverkets föreskrifter, kan brister i hanteringen även vid ett mindre antal skolor snabbt få stora konsekvenser. Läckta provuppgifter kan lätt spridas till många elever via exempelvis sociala media.

Tabell 14: Huvudmän och berörda kommuner i oanmälda granskningar 2017–2015

	2017	2016	2015
Antal avslutade oanmälda granskningar	2	2	2
Antal berörda huvudmän	84	156	65
Antal berörda kommuner	67	124	74

Antalet avslutade oanmälda granskningar har legat på två stycken per år de senaste åren. Antal berörda huvudmän och berörda kommuner var högre år 2016, år 2017 ligger i nivåer med 2015.

Tabell 15: Antal skolor/verksamheter som besökts i slutförda kvalitetsgranskningar under 2017, 2016 respektive 2015.

Verksamhetsform	Huvudman	2017		2016		2015	
		Tema-granskningar	Ämnes-granskningar	Tema-granskningar	Ämnes-granskningar	Tema-granskningar	Ämnes-granskningar
Antal projekt totalt		13		14	2	6	2
Förskoleklass	Kommunal					17	
	Fristående					3	
Grundskola	Kommunal	115		73	31	32	30
	Fristående	26		18	3	29	8
Gymnasieskola	Kommunal	70		24	21	17	
	Fristående	7		7	12	24	
Särskola	Kommunal						
	Fristående						
Förskola	Kommunal	124		238			
	Fristående	32		42			
Särskilda utbildningsformer	Kommunal	20					
	Fristående						
Vuxenutbildning						18	
Totalt antal skolenheter/verksamheter		394		402	67	140	38

Tabellen ovan visar att antalet besökta verksamheter 2017 varit 394, vilket är färre än 2016 (469 verksamheter) men fler än 2015 (178 verksamheter). Antalet besökta verksamheter inom den särskilda satsningen på förskola kunde förklara en stor del av den totala ökningen i antalet besökta verksamheter 2016. Antalet besök i förskoleverksamhet har minskat under 2017. En bakomliggande orsak till denna minskning är att en av granskningarna gjordes på huvudmannanivå.

Skolinspektionen har totalt gjort 693 lektionsobservationer inom ramen för de kvalitetsgranskningar och oanmälda granskningar som publicerats under året. Sammanlagt uppgår observationstillfällena till 1 207 timmar.

Utveckling av processen tematisk kvalitetsgranskning

Under år 2016 påbörjade processen för kvalitetsgranskning ett förändringsarbete som syftar till att kvalitetsgranskningsresultat ska få större genomslag och spridning. Ett annat syfte med förändringsarbetet är att effektivisera och skapa stringens i processen. Arbetet med att revidera och uppdatera myndighetens kvalitetsgranskningsprocess med tillhörande stöddokument avslutades under 2017, och implementering kommer att ske under första halvåret 2018.

Fokus i utvecklingsarbetet har riktats mot hur de övergripande kvalitetsgranskningsresultaten på bästa sätt kan bidra till förbättring och kvalitetsutveckling. Utgångspunkten är att resultat och analyser ska speglas i såväl bakgrund och problembild för respektive granskning, som i aktuellt kunskapsläge. Vidare är det också viktigt att samtliga skolor, även de som inte deltagit i granskningen, ska kunna ta del av och använda resultaten för att förbättra sin verksamhet.

En viktig del inom kvalitetsgranskningsprocessen är återkoppling av resultat till de granskade verksamheterna. Detta sker genom ett beslut, där väl fungerande inslag beskrivs och utvecklingsområden kan anges. Syftet är att bidra till utveckling.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation⁵⁷

Den totala kostnaden för verksamheten tematisk kvalitetsgranskning var 96 462 tkr år 2017 (kostnad var 95 660 tkr år 2016 och 71 250 tkr år 2015).

Kostnaden i genomsnitt för de 13 avslutade kvalitetsgranskningarna 2017 var 5 531 tkr per granskning (motsvarande kostnad var 2016 var 4 372 tkr per granskning och 5 918 tkr år 2015)⁵⁸.

Kostnad per skola/verksamhet för vilka granskningsbeslut fattats⁵⁹ var 172 tkr år 2017 (motsvarande kostnad var 177 tkr år 2016 och 313 tkr år 2015).⁶⁰

Antalet avslutade kvalitetsgranskningar var 8 år 2015, 16 år 2016. År 2017 är antalet 13 avslutade kvalitetsgranskningar.

Kostnaden för verksamheten tematisk kvalitetsgranskning ligger i nivå med år 2016 och speglar en ökad satsning på kvalitetsgranskningar jämfört med 2015. Vad gäller kostnaden per granskning så har det skett en ökning jämfört med 2016, men en minskning jämfört med 2015. År 2016 utfördes dock tre skrivbordsgranskningar utan fysiska besök vilket drog ner den genomsnittliga kostnaden per kvalitetsgranskning (5 088 tkr exklusive skrivbordsgranskningar). Kostnader per skola/verksamhet år 2017 ligger i nivå med år 2016. Räknar man dock bort skrivbordsgranskningar 2016 så var kostnaden 199 tkr, vilket betyder en minskning av kostnaden år 2017.

⁵⁷ Kostnader för verksamheten och prestationerna har beräknats om för åren 2015–2016 för att få jämförbarhet med år 2017. Detta beroende på att kostnader för processutveckling från år 2017 flyttats från myndighetens gemensamma kostnader till kostnader för respektive process.

Kostnad för verksamheten för år 2015 har beräknats om så att oanmälda granskningar tillhör processen Kvalitetsgranskning istället för regelbunden tillsyn så att kostnaderna blir jämförbara med år 2016 och 2017. Vid beräkning av kostnad per prestation har aktuella granskningars totala kostnader, oavsett vilket år de fallit ut, summerats och lagts till grund för uträkningen.

⁵⁸ Oanmälda granskningar ingår ej i dessa beräkningar på grund av annan karaktär på granskningen.

⁵⁹ Kostnad per skola/verksamhet för vilka granskningsbeslut fattats är ett oviktat medel av genomsnittskostnaden per granskning.

⁶⁰ Se fotnot 58.

1.2.4 Övriga särskilda redovisningskrav i regleringsbrev – tillsyn och kvalitetsgranskning

1.2.4.1 Erfarenheter utifrån myndighetens tillsyn enligt 26 kap. skollagen

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa erfarenheter från myndighetens tillsyn, där det av redovisningen ska framgå hur möjligheterna till ingripanden enligt 26 kap. skollagen (2010:800) har använts.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Med tillsyn avses i skollagen en självständig granskning som har till syfte att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av lagar och andra föreskrifter. I tillsynen ingår att fatta de beslut om åtgärder som kan behövas för att den huvudman som bedriver verksamheten ska rätta fel som upptäckts vid granskningen.

Vanliga brister

Under år 2017 har 72 procent av de granskade prioriterade grundskolorna och 72 procent av de granskade prioriterade gymnasieskolorna haft någon form av påpekad brist. De vanligast förekommande bristerna fanns inom arbetsområdet⁶¹ "Förutsättningar för lärande och trygghet" (48 procent av de granskade prioriterade grundskolorna och 53 procent av de granskade prioriterade gymnasieskolorna hade brister). Andra arbetsområden där det också förekom många brister var "Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling" (35 procent av de granskade prioriterade grundskolorna och 27 procent av de granskade prioriterade gymnasieskolorna hade brister) samt "Extra anpassningar och särskilt stöd" (34 procent av de granskade prioriterade grundskolorna och 26 procent av de granskade prioriterade gymnasieskolorna hade brister).

I bastillsyner⁶² under året av skolor med enskilda huvudmän fanns de vanligast förekommande bristerna inom arbetsområdet "Styrning och utveckling av verksamheten" (16 procent av de granskade grundskolorna med enskild huvudman och 21 procent av de granskade gymnasieskolorna med enskild huvudman hade brister). Andra arbetsområden där det också förekom brister är "Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling" (11 procent av de granskade grundskolorna med enskild huvudman och 16 procent av de granskade gymnasieskolorna med enskild huvudman hade

⁶¹ Skolinspektionens tillsyn har delats in i olika arbetsområden, vilka granskas genom bedömning av kritiska faktorer.

⁶² Bastillsyner är mindre omfattande tillsyner än tillsyn av prioriterade skolor. Bastillsyner genomförs endast på skolor med enskild huvudman.

brister) samt "Undervisning och lärande" (3 procent av både granskade grundskolor och gymnasieskolor med enskild huvudman hade brister).

En utförlig beskrivning om de vanligaste bristerna återfinns under rubriken Vanligaste bristerna i avsnitt 1.2.1 *Regelbunden tillsyn*.

Verktyg och sanktioner

När Skolinspektionen genomför tillsyn av skolenheter och dess huvudmän bedöms om verksamheten uppfyller författningarnas krav. Om brister upptäcks i verksamheten ska huvudmannen rätta till dessa. Skolinspektionen har då att ta ställning till vilket av verktygen eller sanktionerna i 26 kap. skollagen som ska användas. Vid valet av verktyg beaktas bland annat hur omfattande och allvarliga bristerna är, om huvudmannen kan rätta till bristerna och i sådana fall vad som krävs för att få huvudmannen att göra detta. Vissa av Skolinspektionens beslut kan överklagas av huvudmannen hos förvaltningsdomstol. Detta gäller exempelvis beslut om återkallelse, tillfälligt verksamhetsförbud och föreläggande förenat med vite.

Föreläggande, anmärkning och avstående från ingripande

Av verktygen i 26 kap. skollagen använder Skolinspektionen i flest fall förelägganden mot huvudmannen att fullgöra sina skyldigheter. I den regelbundna tillsynen av grund- och gymnasieskolor har föreläggande använts i 83 procent av fallen med konstaterade brister. I 13 procent av fallen med brister har föreläggandet förenats med vite. I 4 procent har anmärkning använts och i 0,1 procent har avstående från ingripande använts. I de anmälningsärenden som prövats i sak under året och där brister konstaterats, har Skolinspektionen i 78 procent av ärendena förelagt huvudmannen att avhjälpa bristerna. I 0,1 procent har föreläggandet förenats med vite. I 3 procent har huvudmannen fått en anmärkning och i 18 procent har Skolinspektionen avstått från att ingripa.

Vitesföreläggande

Den 1 januari 2015 trädde en skyldighet i kraft för Skolinspektionen att i vissa fall förena ett föreläggande med vite. Denna skyldighet kompletterar den tidigare möjligheten att förena ett föreläggande med vite. Det är endast om en rättelse inte kommer till stånd efter ett vitesbeslut som beslutet leder till en betalningsskyldighet.

Sedan 2010 års skollag började tillämpas den 1 juli 2011 har totalt 361 av Skolinspektionens förelägganden mot huvudmän att fullgöra sina skyldigheter förenats med vite (240 förelägganden med vite fram till årsslutet 2016). Av dessa har 121 fattats under år 2017 (101 fattades under år 2016 och 90 fattades under år 2015).

De beslut inom ramen för den regelbundna tillsynen där Skolinspektionen förenat föreläggandet med vite har gällt skolor där det konstaterats en eller ett flertal allvarliga brister. Det har framför allt gällt arbetsområdena "Extra anpassningar och särskilt stöd" och "Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling".

Av föreläggandena som förenats med vite under år 2017 har 22 avsett anmälningar (9 under 2016 och 17 under år 2015) framför allt beträffande enskilda elevers rätt till utbildning och särskilt stöd.

De beslutade vitesbeloppen har under år 2017 varit mellan 150 000 kr och 5 000 000 kr och uppgått till totalt 71,1 miljoner kronor (62,1 mnkr år 2016). Det högsta vitesbeloppet har beslutats i samband med föreläggandet vid vite mot Stockholms kommun.

10 förelägganden som förenats med vite har överklagats under år 2017. Hittills har 25 tillsyner med vitesförelägganden som beslutats under år 2017 kunnat avslutas på grund av att huvudmannen åtgärdat bristerna. För vissa beslut har dock redovisningstiden ännu inte gått ut eller så pågår uppföljning fortfarande.

Återkallade godkännanden och tillfälliga verksamhetsförbud

Skolinspektionen har under 2017 inte återkallat godkännandet för någon huvudman. Ett beslut om tillfälligt verksamhetsförbud har fattats.

Processer i förvaltningsdomstol

Skolinspektionen har under året fört ett flertal processer i förvaltningsdomstol.

Myndigheten har under år 2017 i 16 ärenden ansökt om utdömmande av vite hos förvaltningsrätten efter att huvudmännen inte följt Skolinspektionens föreläggande som förenats med vite.

Skolinspektionen har även varit part i mål i förvaltningsdomstol efter att huvudmän överklagat Skolinspektionens beslut om föreläggande som förenats med vite.

Vid utgången av år 2017 hade Skolinspektionen 36 pågående processer i förvaltningsdomstol.

1.2.4.2 Erfarenheter från tillsyn och kvalitetsgranskning inom yrkesutbildningsområdet

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa erfarenheter från tillsyn och kvalitetsgranskning inom yrkesutbildningsområdet.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Tillsynen visar att det är en högre andel vitesbeslut som gäller gymnasieskolor med yrkesprogram jämfört med övriga skolformer (se sid 15).

Under 2017 har Skolinspektionen granskat om helhet och sammanhang i utbildningen skapas utifrån den kunskap som uttrycks i examensmålen för elever på yrkesprogram. Huvudfokus har legat på lärares samverkan utifrån examensmålen och på hur rektor bedriver sitt pedagogiska ledarskap för att skapa en sammanhållen utbildning för eleverna. Det handlar bland annat om att yrkesämnen och gymnasiegemensamma äm-

nen inte ska framstå som två separata spår. En helhet i utbildningen betonas även i läroplanen bland annat i syfte att främja motivation hos elever och underlätta deras lärande. Granskningen har genomförts på 34 kommunala och fristående gymnasieskolor och avgränsats till barn- och fritidsprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet.

Granskningen visade att undervisningen sällan utgår från examensmålen. Lärarna fokuserar främst på att hinna gå igenom det centrala innehållet med bra kvalitet. Vidare visade granskningen att det förekommer samarbete över ämnes- och kursgränser, men att det inte är ett etablerat arbetssätt. Oftast är lärares samarbeten beroende av den enskilda lärarens initiativ och engagemang, vilket är sårbart. Många elever riskerar därför att gå miste om en helhetssyn i utbildningen, det vill säga möjligheten att se hur olika ämnen berikar varandra och förståelsen för att såväl gymnasiegemensamma ämnen som yrkesämnen är viktiga för deras framtida yrkeskunnande. Samarbetet sker inte utifrån att utbildningen i sin helhet ska sträva mot att examensmålen ska kunna uppnås.

Granskningen visade också att det finns ett flertal organisatoriska och tidsmässiga faktorer som försvårar lärares samverkan. I majoriteten av de granskade skolorna behöver rektor ge bättre förutsättningar för samverkan för att kunna arbeta utifrån examensmålen, men också inspirera lärare att utveckla ett mer samarbetsinriktat arbetssätt. Slutligen visade granskningen att samverkan mellan skolförlagd undervisning och arbetsplatsförlagt lärande behöver förbättras för att skapa helhet och sammanhang i elevernas utbildning.

Vad gäller tillsynen av vuxenutbildningen så kan inte resultaten särskiljas för elever som går yrkeskurser eller studieförberedande kurser. Då det är långt fler yrkeskurser som genomförs är det dock rimligt att peka på att de brister i flexibilitet som finns inom vuxenutbildningen får konsekvenser för yrkesutbildningarna (se sid 18).

1.2.4.3 Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa insatser för att utvärdera hur myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning bidrar till förskolornas och skolornas förbättringsarbete samt resultat av dessa insatser.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Modell för hur myndighetens arbete bidrar till skolornas förbättringsarbete

Skolinspektionen arbetar utifrån en forskningsbaserad modell för en bra skola för att bidra till förbättringsarbete i skolan. Modellen, som är beskriven nedan, är invävd i arbetssätten som myndigheten använder för att genomlysa utvecklingsbehoven hos respektive huvudman och skola.

Forskningsbaserad modell

I kvalitetsgranskningen identifieras inom respektive granskningsområde vad aktuell forskning visar är framgångsrika arbetssätt. Skolinspektionen beskriver sedan nuläget utifrån vad forskningen visar och pekar på möjliga områden som kan förbättra skolan.

Därtill har Skolinspektionen identifierat sex olika områden som påverkar resultaten i skolan, och som myndigheten kan påverka genom tillsyn. Områdena har identifierats med utgångspunkt i skolors och huvudmäns ansvar enligt lag och förordning och utifrån vad forskning anger bidrar till goda resultat i skolan⁶³.

De sex områdena inom tillsynen, utan rangordning, är:

1. *Undervisning och lärande*: Ett aktivt lärarstöd är en av de faktorer som bidrar till att undervisning och lärande maximerar varje elevs möjlighet att nå de nationella målen och kunskapskraven. I det ingår exempelvis att genomföra strukturerade lektioner, genomföra undervisningen utifrån tydliga mål och syften och ge eleverna tydliga beskrivningar och förklaringar. Läraren behöver också anpassa undervisningen efter elevernas olika förkunskaper och intressen och ge eleverna såväl stöd som stimulans och utmaningar.

2. *Extra anpassningar och särskilt stöd*: Skolans lärmiljöer måste anpassas så att alla elever ges möjlighet att nå målen för utbildningen. I de fall detta inte är tillräckligt ska särskilt stöd ges. Skolan ska utveckla metoder för att stimulera och stödja tills åtgärderna får effekt genom att situationen för den enskilda eleven eller en grupp elever förbättras.

3. *Bedömning och betygssättning*: Skolan ska se till att läraren gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper utifrån de nationella kunskapskraven, och ger eleven och dess vårdnadshavare information om elevens kunskapsmässiga och sociala utveckling. Eleven ska, när omdömen ges eller betyg sätts i olika ämnen, enbart bedömas utifrån de nationella kunskapskraven och inte utifrån andra kriterier.

4. *Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling*: Skolan ska, i det dagliga arbetet, arbeta för att elevernas lärmiljö ska präglas av trygghet och studiero och vara fri från kränkande behandling. På skolan ska det bedrivas ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever.

5. *Förutsättningar för lärande och trygghet*: Skolan ska se till att viktiga förutsättningar för elevernas lärande och trygghet är uppfyllda på skolan. Hit hör bland annat att lärarna har rätt kompetens och behörighet. Här ingår också att rektor i ett tidigt skede uppmärksammar om elever av ogiltiga skäl inte deltar i skolarbetet. Skolan ska bedriva ett aktivt värdegrundsarbete, som innebär att exempelvis grundläggande demo-

⁶³ Se exempelvis Jan Håkansson och Daniel Sundbergs Utmärkt undervisning (2012) samt Skolverkets översikter Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? (2009) och Forskning för klassrummet (2013).

kratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. I tillsynen inkluderas även frågor om skolans hälsofrämjande arbete, studie- och yrkesvägledning samt skolbibliotek.

6. Styrning och utveckling av verksamheten: Rektorn ska, genom ett aktivt ledarskap, styra och utveckla verksamheten vid skolan så att alla elever ges en likvärdig utbildning av god kvalitet i en trygg miljö. Därför ska rektorn, tillsammans med elever och personal, ha ett långsiktigt arbete för att nå detta syfte. Vidare ska rektorn fördela resurser till verksamheten utifrån elevernas förutsättningar och behov, och personalen ska få den kompetensutveckling som krävs för att genomföra uppdraget.

Uppföljningsenkäter

Skolinspektionen följer kontinuerligt upp hur granskade skolor upplever myndighetens tillsyn och granskningar, samt hur granskningen bidrar till att förbättra verksamheten. Under 2017 har Skolinspektionen för första gången följt upp hur rektorer, vars skolor har fått ett beslut efter prövning i ett anmälningsärende, upplever Skolinspektionens och Barn- och elevombudets utredning.

Regelbunden tillsyn

Bland de tillfrågade rektorerna i de skolor som följts upp inom regelbunden tillsyn under 2017 ansåg 57 procent (54 procent år 2016) att inspektionen i hög grad bidragit till att utveckla den pedagogiska verksamheten till det bättre. 78 procent (74 procent år 2016) ansåg att tillsynen i hög grad *kommer att* bidra till förbättringsarbetet på skolan.

I 82 procent (62 procent år 2016), där Skolinspektionen konstaterat brister, uppger ansvarig rektor att kritiken stämmer överens med den egna bilden av verksamheten. 27 procent (24 procent år 2016) av rektorerna uppger att inspektionen i hög grad bidragit till att belysa bristområden som inte var kända sedan tidigare.

Skolinspektionens tillsynsbeslut uppfattas som tydliga av 95 procent (92 procent år 2016) av de tillfrågade rektorerna. Av rektorer vars skolor fick kritik i tillsynen upplever 99 procent (96 procent år 2016) att det i hög grad är tydligt vilket eller vilka områden som kritiken riktades mot. Av rektorer som fick kritik upplever 88 procent (83 procent år 2016) det också är tydligt varför ett område fick kritik. Tydligheten i besluten skulle kunna ge en ökad effekt på uppföljningarna utifrån antagandet ju tydligare bristerna i besluten är skrivna desto tydligare blir det för huvudmannen vad som ska åtgärdas. Av uppföljningsstatiken framgår att 87 procent av beslutade och avslutade ärenden med brist har åtgärdats vid första uppföljningstillfället.

Tematiska kvalitetsgranskningar

12 tematiska kvalitetsgranskningar som slutfördes under 2017 har följts upp under året. I medeltal ansåg 84 procent (87 procent år 2016) av de tillfrågade respondenterna att kvalitetsgranskningen i hög grad kommer att bidra till förbättringsarbetet för verksamheten. Andelen instämmande svar varierade mellan 64 procent och 100 procent mellan de 12 granskningarna. 75 procent (78 procent år 2016) ansåg att granskningen i

hög grad bidragit till att utveckla de granskade områdena till det bättre, med en variation mellan granskningar på mellan 46 procent och 100 procent instämmande.

Skolinspektionen har även följt upp i vilken utsträckning publicerade tematiska kvalitetsgranskningar använts i skolornas utvecklingsarbete. Skolpersonal (rektorer, förskolechefer, pedagoger och förskolepedagoger) och förvaltning (nämndordförande, förvaltningschef eller motsvarande) har besvarat frågor om kvalitetsgranskningar som den egna verksamheten inte deltagit i. Bland skolpersonal svarar 53 procent att tematiska kvalitetsgranskningar använts i skolans utvecklingsarbete. Motsvarande andel på förvaltningsnivå är 41 procent. Bland dem som svarat att de använt en kvalitetsgranskning i utvecklingsarbetet uppger drygt tre av fyra att granskningarna i hög utsträckning bidragit till utvecklingsarbetet i deras verksamhet. Dessutom uppger totalt 52 procent att granskningarna i stor utsträckning bidragit till ett förändrat arbetssätt. Bland skolpersonal uppger 45 procent en sådan förändring, medan motsvarande andel på förvaltningsnivå är 64 procent.

Anmälningssärenden

Under året har 514 rektorer som mottagit ett beslut från Skolinspektionen i ett anmälningssärende svarat på en ny uppföljningsenkät. En fråga gäller förväntade och upplevda effekter av Skolinspektionens process för anmälningssärenden, och är uppdelad på om Skolinspektionens beslut innebär att skolan/huvudmannen förelades att vidta åtgärder eller inte. I de ärenden där skolan förelades att vidta åtgärder anser 21 procent av de tillfrågade rektorerna att utredningen och beslutet kommer att bidra till att förbättra skolsituationen för den eleven som anmälan avsåg och 27 procent anser att utredningen och beslutet i hög grad kommer att förbättra skolsituationen för andra elever på skolan i liknande situation. I de ärenden där skolan inte förelades att vidta åtgärder anser 15 procent att enbart utredningen i hög grad bidragit till att förbättra skolsituationen för den elev som anmälan avsåg, och 20 procent anser att enbart utredningen i hög grad bidragit till att förbättra skolsituationen för andra elever på skolan i liknande situation som den elev som anmälan avsåg.

Avseende Skolinspektionens utredning av anmälan anser 30 procent av de tillfrågade rektorerna att utredningen bidragit till verksamhetsutvecklingen i skolan. Cirka 18 procent anser att utredningen bidragit till att rektorn hittat tidigare okända bristområden på skolan.

En utökad utvärdering av processen för anmälningssärenden, redovisad i stycket nedan, ger en viss förklaring till siffrorna i uppföljningsenkäten. I syfte att få en mer nyanserad bild av Skolinspektionens process för anmälningssärenden kommer postanmälningssenkäten utvecklas för att också innefatta fler svar från anmälare och huvudmän.

- Utvärdering av processen för anmälningssärenden

Under våren 2017 genomförde ett av myndigheten anlitat konsultföretag en intervjustudie med rektorer och huvudmän i syfte att utvärdera Skolinspektionens process för anmälningssärenden. Utgångspunkten för intervjustudien var tänkta effekter av denna

process på olika nivåer, så som individnivå, skolnivå, huvudmannnivå/spridningsnivå samt övergripande systemnivå.

Tänkta effekter på individnivå innebär att rektorn/huvudmannen, som en följd av Skolinspektionens beslut och utredning, ser till att den anmälande elevens rättigheter tillgodoses. Enligt intervjustudien uppstår effekten vanligtvis i samband med utredningen snarare än som en följd av beslutet. Skolor blir medvetna om problemet och sätter in åtgärder under utredningens gång.

Tänkta effekter på skolnivå innebär att den anmälda skolan/huvudmannen använder utredningen och beslutet i enskilda ärenden som bas för skolutveckling i den övriga verksamheten. Den största effekten anses uppstå vid utredningen, snarare än vid beslutet. I studien framkom att den vanligaste effekten är att skolan förbättrar rutiner kring dokumentation och anmälningar till huvudmannen. Störst effekt har däremot kvaliteten och tydligheten i underlaget från Skolinspektionen i anmälningsärendet. Enligt respondenterna innebär ett tydligare underlag att skolan/huvudmannen har större möjlighet att vidta åtgärderna.

Tänkta effekter på huvudmannnivå, som också kan benämnas spridningsnivå, innebär att huvudmannen använder utredning och beslut i enskilda anmälningsärenden som bas för utvecklingen i flera av sina andra skolor. Vanligtvis kan det, enligt de intervjuade huvudmännen, handla om att huvudmannen drar generella lärdomar utifrån de anmälningar som inkommit. Som exempel nämns lärande i form av kompetensutveckling och förbättrade rutiner.

Slutligen innebär tänkta effekter på systemnivå att Skolinspektionens process för anmälningsärenden leder till organisationsförändringar hos huvudmännen. Denna effekt blir enligt intervjustudien tydligast då samtliga huvudmän och skolor i studien i någon variant anpassat sin verksamhet för att kunna hantera Skolinspektionens process för anmälningsärenden. En annan effekt som vissa rektorer och huvudmän tar upp i intervjustudien är att skolorna i högre utsträckning arbetar proaktivt i form av att ha goda relationer med vårdnadshavare och ökad kunskap i juridiska skolfrågor.

Vilken effekt Skolinspektionens process för anmälningsärenden har, påverkas enligt studien i hög grad av skolans/huvudmannens inställning till processen och kapacitet att hantera utredningen. Enligt intervjustudien upplever många respondenter att processen för anmälningsärenden ofta är byråkratisk och opersonlig, vilket uppges ge negativa effekter för utredningen. Utredningen antas dock ha positiva effekter när det, enligt respondenterna, finns en muntlig dialog mellan Skolinspektionens handläggare och skolan/huvudmannen.

Slutligen visar studien att de positiva effekterna kommer av att det dels finns en dialog mellan Skolinspektionen och huvudmannen/skolan om det förebyggande arbetet på skolorna, dels finns en förståelse för huvudmannens kapacitet att hantera utredningarna. Andra positiva effekter av processen för anmälningsärenden kommer av att Skolinspektionen i högre grad sorterar ut och hänvisar ärenden till bland annat huvudmannens klagomålshantering. Anmälningar som är tydliga och substantiella har, enligt respondenterna, positiva effekter för skolans egen utredning.

Förtroendemätning bland målgrupperna

Skolinspektionens följer upp förtroendet för verksamheten hos målgrupperna som myndigheten vänder sig till. En förtroendemätning genomfördes under 2017.

Förtroendemätningen genomförs av ett externt företag och är en telefonundersökning som riktar sig till Skolinspektionens identifierade målgrupper. Målgrupperna är anställda inom skolan, *skolpersonal*, och *förvaltning* samt *elever* och *vårdnadshavare*. Sammanlagt har 1 010 personer svarat på frågorna. Antal svarande för målgrupperna är för *Skolpersonal* 280 personer *förvaltning* 265 personer, *elever* 247 personer och för *vårdnadshavare* 218 personer.

I mätningen framgår om målgrupperna har kännedom om Skolinspektionens uppgift/uppdrag, vilken uppfattning de har om myndigheten samt om de har förtroende för Skolinspektionens arbete och beslut.

Sammanlagt för alla målgrupper uppger 67 procent av respondenterna att de har god kännedom om Skolinspektionens uppdrag/uppgift, vilket är samma andel som vid förra förtroendemätningen år 2015. Motsvarande siffror 2017 inom målgrupperna är för *skolpersonal* 90 procent (79 procent år 2015), *förvaltning* 92 procent (97 procent år 2015), *elever* 29 procent (41 procent år 2015) och *vårdnadshavare* 44 procent (42 procent år 2015).

Cirka 66 procent (52 procent år 2015) uppger att de är positiva till Skolinspektionens i stort. Motsvarande siffror inom målgrupperna är för *skolpersonal* 77 procent (51 procent år 2015), *förvaltning* 68 procent (66 procent år 2015), *elever* 49 procent (39 procent år 2015) och *vårdnadshavare* 58 procent (51 procent år 2015).

Cirka 70 procent (61 procent år 2015) av respondenterna anser att de stort förtroende för att Skolinspektionen sköter sitt arbete. Motsvarande siffror inom målgrupperna är för *skolpersonal* 84 procent (61 procent år 2015), *förvaltning* 81 procent (79 procent år 2015), *elever* 49 procent (45 procent år 2015) och *vårdnadshavare* 47 procent (54 procent år 2015).

Cirka 68 procent (60 procent år 2015) av respondenterna anser att de har stort förtroende för att Skolinspektionens bedömningar och beslut är korrekta. Motsvarande siffror inom målgrupperna är för *skolpersonal* 80 procent (60 procent år 2015), *förvaltning* 77 procent (72 procent år 2015), *elever* 49 procent (50 procent år 2015) och *vårdnadshavare* 53 procent (56 procent år 2015).

Avseende effekten kring Skolinspektionens arbete anser cirka 32 procent (23 procent år 2015) av respondenterna att arbetet till stor del leder till att elever får en bättre utbildning i en tryggare miljö. Cirka 55 procent (51 procent år 2015) av respondenterna anser att arbetet till viss del har den effekten, sammantaget 87 procent. Motsvarande siffror inom målgrupperna för om de anser att Skolinspektionens arbete, till stor del och till viss del, leder till en förändring av skolan så att elever ges en bättre utbildning i en tryggare miljö är för *skolpersonal* 93 procent (77 procent år 2015), *förvaltning* 87 procent (87 procent år 2015), *elever* 85 procent (62 procent år 2015) och *vårdnadshavare* 76 procent (69 procent år 2015).

Genomslag för Skolinspektionens publikationer

Skolinspektionen gör årliga mätningar av antalet nedladdade publikationer samt antal besökta webbsidor. Syftet är att mäta vilket genomslag verksamheten har i allmänhet och våra publikationer i synnerhet.

Totalt har skolinspektionens publikationssida (www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/) under 2017 cirka 97 000 unika sidvisningar för samtliga publikationer, vilket är en tydlig ökning jämfört med tidigare år (cirka 58 000 år 2016 och cirka 36 000 år 2015).

Antalet nedladdade publikationer började mätas i juli 2017. Det totala antalet nedladdningar under perioden juli–december 2017 är drygt 50 000. Den mest nedladdade publikationen under 2017 är *Förskolans arbete med särskilt stöd* som har laddats ner cirka 1 300 gånger.

Skolinspektionens webinarier

Under 2017 har Skolinspektionens webinarier⁶⁴, som genomförs i samband med att kvalitetsgranskningsrapporterna publiceras, utvärderats med hjälp av en enkät till alla som prenumererar på Skolinspektionens webinarium.

Cirka 63 procent av respondenterna uppger att de deltagit i någon av webinarierna i realtid/livesändning och cirka 74 procent uppger att de tittat på någon av webinarierna i efterhand. Den vanligaste gruppen som följer Skolinspektionens webinarier är rektorer följt av handläggare inom förvaltningen samt lärare och specialpedagoger.

Cirka 95 procent av respondenterna anser att Skolinspektionens webinarium har varit till nytta för dem. Som exempel på nytta skriver respondenterna att webinarierna ger möjligheten att fördjupa sig i kvalitetsgranskningarna. Webinarierna upplevs också som ett bra sätt att sprida information om en kvalitetsgranskning till arbetsgrupper eller motsvarande. Även möjligheten att ställa frågor till projektledaren för den aktuella kvalitetsgranskningen lyfts fram som positivt av respondenterna.

Utvärdering av Skolinspektionens externa konferenser

Skolinspektionens förskoledag genomfördes på fyra platser; Malmö, Göteborg, Stockholm och Umeå.

De föreläsningar som upplevdes som mest intressanta var *En likvärdig förskola med bra kvalitet*, *Undervisning i förskolans kontext* och *Trygghet, omsorg, utveckling och lärande för alla barn*. I genomsnitt ansåg cirka 94 procent att innehållet i de tre föreläsningarna var intressant.

⁶⁴ Statistik kring antal genomförda webinarier 2017 med mera återfinns i avsnitt 1.4 *Hur Skolinspektionen kommunicerar sina resultat*.

Utvärderingen av Skolinspektionens förskoledag visar att 96 procent anser att konferensen gett dem inspiration och/eller kunskap som de kan ha nytta av i sitt arbete. Respondenterna lyfter specifikt fram att de har haft nytta av diskussionerna kring begreppet undervisning i förskolan och förskolelärares profession.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens förskoledag att undervisning och lärande i förskolan samt likvärdighet inom och mellan förskolor är viktiga ämnen och att det finns behov av att arbeta vidare med frågorna.

1.2.4.4 Redovisning av hur ett ökat flyktingmottagande i kommunerna påverkar myndighetens verksamhet på kort och lång sikt samt för myndighetens samverkan med andra aktörer när det gäller flyktingmottagande

Åtterrapporering

Skolinspektionen ska redogöra för hur ett ökat flyktingmottagande i kommunerna påverkar myndighetens verksamhet på kort och lång sikt samt för myndighetens samverkan med andra aktörer när det gäller flyktingmottagande.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Under 2015 och 2016 kom det på kort tid många nyanlända elever till skolor i Sverige, framför allt till gymnasieskolan. Den 1 januari 2016 trädde även ny lagreglering i kraft angående nyanlända elever. Skolinspektionen beslutade i samband med detta att inte specifikt, inom ramen för den regelbundna tillsynen, utreda elevernas skolsituation utifrån de nya bestämmelserna. Detta i syfte att ge huvudmännen och skolorna tid att hitta rutiner för att komma igång med kartläggningar enligt Skolverkets stödmaterial.

För att samla in information om de nyanlända elevernas skolsituation genomförde Skolinspektionen tre kvalitetsgranskningar som startade under 2016. Utifrån lärdomarna från dessa kvalitetsgranskningar och tillsynen under 2016 arbetade Skolinspektionen fram och beslutade om nya bedömningsområden under 2017 avseende huvudmännens efterlevnad av bestämmelser kring nyanlända elevers skolsituation. De nya bedömningspunkterna började tillämpas i augusti 2017.

Slutsatserna i granskningen av hur skolhuvudmän arbetar med att ta emot nyanlända elever i skolan var bland annat att även om inledande bedömningar genomförs med Skolverkets kartläggningsmaterial, så bedöms nyanlända elevers ämneskunskaper i liten utsträckning. Det leder till att tillräckliga underlag för att planera undervisningen för nyanlända elever ofta saknas och att huvudmännen och rektorerna organiserar undervisningen för nyanlända elever genom generella lösningar istället för individuella, till exempel genom att samma ämnen tas bort för alla. En annan slutsats var att rektorerna inte är involverade i det inledande mottagandet av nyanlända elever. När huvudmännen har organiserat mottagandet i centrala mottagningsenheter, skilda från skolan och där eleverna tillbringar hela sin första tid, är rektorns ansvar för inledande bedömningar och undervisning otydligt. Granskningen visade även att det

finns en stor risk för att inledande bedömningar och kartläggningar inte sprids om nyanlända elever bedöms vid en central mottagningsenhet och överlämningar av kartläggningarna endast sker skriftligt.

Mot bakgrund av dessa slutsatser granskar Skolinspektionen, i samband med regelbunden tillsyn, om huvudmannen ser till att rektorn tar ansvar för att en bedömning av nyanlända elevers kunskaper görs skyndsamt och att resultatet av bedömningen beaktas vid planeringen och genomförandet av elevens undervisning. Under höstterminen har denna brist konstaterats hos 1 av 55 granskade huvudmän.

I granskningen av hur elevernas utbildningsbehov på språkintröduktion i gymnasieskolan tillgodoses och om eleverna får stöd och vägledning under sin utbildning, konstaterades bland annat att den heterogena gruppen elever ofta erbjuds kollektiva lösningar. Till exempel ges eleverna samma schema och får studera ett fåtal grundskoleämnen vid sidan av svenska som andraspråk. Det är också sällan som elever får studera gymnasiekurser. Utifrån denna slutsats bedömer nu Skolinspektionen på huvudmannanivå avseende gymnasieskolan, om huvudmannen gör en bedömning av elevens språkkunskaper i god tid inför mottagandet av en elev till språkintröduktion. Under höstterminen har denna brist inte konstaterats hos någon av de 34 granskade huvudmännen.

På skolnivå har Skolinspektionen även förtydligt nyanlända elevers rätt till en undervisning anpassad efter sina behov och förutsättningar. Detta innebär att Skolinspektionen till exempel utreder om rektorn fattar beslut om förberedelseklass eller prioriterad timplan, om eleven har ett sådant behov, samt om huvudmannen fortlöpande bedömer elevens kunskapsutveckling i övriga ämnen för att eleven så snart som möjligt ska komma vidare i sin utbildning inom gymnasieskolan. Exempel på brister som konstaterats under året har varit brister i arbetet med särskilt stöd på språkintröduktion i gymnasieskolan. Även brister i elevhälsans arbete kopplat till språkintröduktion har förekommit.

I tillsynen har sedan tidigare tillgången till modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet granskats. Inom grundskolan har brister konstaterats i 2 procent av huvudmannatillsynerna inom grundskolan (2 procent 2016) och tillgången till studiehandledning på modersmålet i 10 procent av huvudmannatillsynerna inom grundskolan (11 procent 2016). Även för gymnasieskolan har andelen brister inom dessa områden minskat. För gymnasieskolan konstaterades brist i 6 procent av huvudmannatillsynerna inom gymnasieskolan (2 procent 2016) och tillgången till studiehandledning på modersmålet i 14 procent av huvudmannatillsynerna inom gymnasieskolan (19 procent 2016).

Samverkan har skett med Skolverket under året i form av att medarbetare har deltagit som representanter i kvalitetsgranskningar inom området. Skolinspektionen har även deltagit och anordnat externa sammanhang där situationen för nyanlända diskuterats.

1.3 Tillståndsprovning

Åtterrapportering

Skolinspektionen ska särskilt redovisa:

- En analys av utvecklingen av antalet ansökningar om godkännande som huvudman för en fristående skola, handläggningstider när det gäller ansökningar om så kallad betygsrätt, myndighetens beslut i nämnda ärenden om godkännande och betygsrätt samt resultat av eventuella överklaganden av besluten (se följande sidor).
- Insatser för en hög effektivitet, rättssäkerhet och kvalitet i provningen av ansökningar om godkännande som enskild huvudman (se sid 74).
- Insatser för att förbättra tillgängligheten till och sökbarheten i den information om fristående skolor som Skolinspektionen har tillgång till (se sid 75).
- Hur myndigheten bidrar med uppgifter för att skolenhetsregistret ska innehålla aktuell och uppdaterad information om antalet fristående skolor samt antalet huvudmän för fristående skolor (se sid 75).

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Verksamheten 2017

Tabell 16: Antal ansökningar respektive beslutade ärenden 2017, 2016 och 2015, efter typ av ärende.

	2017	2016	2015
Ansökningar			
Ansökningar om fristående skola per ansökningsomgång ⁶⁵	241	296	278
Beslut			
Beslut om fristående skola (oavsett ansökningsomgång) ⁶⁶	239	296	279
Omprovning av beslut om fristående skola	81	38	72
Beslut om betygsrätt för vuxenutbildning	40	72	66
Beslut om undervisning på engelska	13	7	11
Beslut om utbildning utan att tillämpa timplanen	7	3	2
Beslut om färdighetsprov	10	10	2
Beslut om särskilda skäl för provning utanför ordinarie ansökningstid ⁶⁷	18	12	29
Beslut om internationella skolor	2	5	3

⁶⁵ Från och med 2015 redovisas internationella skolor separat.

⁶⁶ Se föregående fotnot.

⁶⁷ Tidigare Beslut om ändring i befintligt tillstånd. Avser beslut om fristående skola efter ansökningar som prövats skyndsamt utanför ordinarie ansökningsomgång av särskilda skäl med hänsyn till elevers möjlighet att fullfölja sin utbildning (SFS 2014:1028 respektive 2014:1029).

Sammanlagt har 410 ärenden beslutats under 2017. Av dessa beslut avser 58 procent ansökningar om start av fristående skola eller utökat godkännande inom innevarande eller föregående ansökningsomgång.

2017 års ansökningsomgång

Tabell 17: Antal ansökningar om nyetablering eller utökning av fristående skola, ansökningsomgång 2017, 2016 och 2015.

	Ansökan om nyetablering av fristående skola ⁶⁸			Ansökan om utökning vid en befintlig fristående skola ⁶⁹		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Grundskola, förskoleklass	55	110	80	10	19	27
Grundsärskola	4	15	9	1	0	1
Gymnasieskola	56	45	38	113	99	109
Gymnasiesärskola	1	5	10	2	3	4
Totalt	115	175	137	126	121	141

Under 2017 inkom 241 ansökningar om nyetablering av fristående skola och utökning vid en befintlig fristående skola, vilket är en minskning med 55 ansökningar jämfört med år 2016. Det är även en minskning jämfört med år 2015 då det antalet ansökningar var 37 fler. Av de inkomna ansökningarna år 2017 rör 115 nyetablering och 126 utökning av befintlig skola men nya program och årskurser.

Antalet ansökningar om att starta förskoleklass, grundskola, grundsärskola och gymnasiesärskola har minskat. Däremot har antalet ansökningar om att starta gymnasieskola ökat med 11 ansökningar från år 2016 och ytterligare 18 ansökningar jämfört med år 2015. Antalet ansökningar om utökning vid befintliga skola har totalt sett ökat något från föregående år. Framförallt har antalet ansökningar om utökning av gymnasieskola ökat med 14 ansökningar, medan utökning av förskoleklass och grundskola har minskat. Antalet ansökningar om utökning av grundsärskola och gymnasiesärskola är i stort sett på samma låga nivå som tidigare år.

Skolinspektionen har under år 2017 fattat två beslut som avser medgivande för kommuner att vara huvudmän för internationella skolor på grundskolenivå. Detta kan

⁶⁸ Tidigare Godkännande som huvudman.

⁶⁹ Tidigare Utökat godkännande som huvudman.

jämföras med fyra beslut år 2016, där medgivande gavs i tre ärenden och ett ärende avskrevs.

Avseende godkännande för enskild som huvudman för internationell skola på grundskolenivå har inga sådana beslut fattats år 2017, då inga ansökningar har inkommit. Detta kan jämföras med år 2016 då ett sådant beslut fattades, vilket var en avskrivning, efter att sökanden återkallat ansökan.

Andelen ansökningar som godkänns gällande grundskolor är 22 procent. Det är en minskning av andelen godkännanden som kan jämföras med 43 procent år 2016 och 48 procent år 2015. Andelen godkännanden av ansökningar gällande gymnasieskola är 41 procent. Vilket är ungefär i nivå med år 2016 då andelen var 38 procent och något mindre än år 2015 då 45 procent godkändes. Av de som söker om nyetablering av gymnasieskola får en högre andel av befintliga skolhuvudmän beslut om godkännande. Ungefär hälften, 46 procent, av ansökningar från befintliga huvudmän blev godkända avseende gymnasieskola. För nya huvudmän blev endast 12 procent godkända. 18 av 20 gymnasieskolor som godkänts ansöktes av befintliga huvudmän. För grundskolor är det motsatt en högre andel nya huvudmän som fått beslut om godkännande, 32 procent av ansökningarna från nya huvudmän fick godkänt och 13 procent av ansökningarna från befintliga huvudmän. 10 av 13 godkända grundskolor i ansökningsomgången avser nya huvudmän. Två grundsärskolor har fått godkänt i ansökningsomgången och båda bedrivs av nya huvudmän.

Totalt 26 sökande har inom ansökningsomgången fått godkännande att starta en eller flera nya skolor. Av dessa bedriver 13 stycken redan skolverksamhet medan 13 sökande inte bedriver verksamhet sedan tidigare.

Av sammanlagt 239 ansökningar (som Skolinspektionen fattat beslut om när statistiken togs fram) har 138 fått avslag på hela sin ansökan. Detta motsvarar 58 procent av alla beslutade ansökningar. Motsvarande siffra för 2016 var 45 procent men andelen avskrivningar låg då på en högre nivå.

Den enskilt vanligaste orsaken till att Skolinspektionen avslår en ansökan är elevprognos och ekonomi. Det betyder att sökanden inte visat att elevunderlaget är tillräckligt för att verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt. Totalt har 88 ansökningar, 64 procent, fått avslag på denna grund. Detta är dock en minskning jämfört med föregående år då 75 procent av avslagen innehöll denna grund. De näst vanligaste avslagsgrunderna är ekonomi och elevhälsa. Ett beslut kan ha flera avslagsgrunder och mer än hälften av avslagsbesluten, cirka 55 procent, har fler än en avslagsgrund. Restande beslut har endast en avslagsgrund och då är den vanligaste avslagsgrunden elevprognos/ekonomi. Bland övriga beslut är det genomsnittliga antalet avslagsgrunder fyra.

Samtliga beslut om fristående skola inom en ansökningsomgång ska om möjligt vara fattade den 1 oktober samma kalenderår. Under 2017 var 237 beslut (98 procent av 241 ansökningar) fattade före detta datum. Majoriteten av besluten som inte beslutades före den 1 oktober 2017 avsåg huvudmän där det pågick regelbunden tillsyn. Skolinspektionen avvaktade beslut i fråga om tillsynen innan beslut om tillstånd fattades.

Ett beslut fördröjdes då komplettering i form av yttrande från kommunen inväntades. Måluppfyllelsen, 98 procent klara beslut innan den 1 oktober, är högre än föregående år, 96 procent år 2016 och 90 procent år 2015.

Överklaganden av beslut om fristående skola

Skolinspektionens beslut om godkännande av huvudman kan överklagas i domstol. Antal domar under 2017 redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 18: Domar under 2017 i överklagade beslut om fristående skola. Ansökningsomgång 2017, 2016, 2015. (Inom parentes anges antalet där Skolinspektionen tillstyrkt bifall till överklagandet.)

	Samtliga inkomna domar under 2017	därav från ansökningsomgång		
		2017	2016	2015
Undanröjning				
Bifall				
Bifall (SSI överklagar)				
Delvis bifall				
Avslag	50	2	48	
Avskrivning				
Återförvisning för ny handläggning	9	7	2	
Totalt antal domar	59	9	50	

Flertalet överklaganden från ansökningsomgången 2017 har ännu inte beslutats i domstol. Det sammanlagda antalet domar i överklagade ärenden var 59 stycken under år 2017. Dessa domar avser ärenden från de två senaste ansökningsomgångarna. I 9 av 59 mål har Skolinspektionens beslut ändrats för att återvisas till myndigheten för handläggning. I samtliga dessa ärenden har myndigheten tillstyrkt att ärendet bör återförvisas till myndigheten för ny handläggning då förutsättningarna för det ursprungliga beslutet inte längre kvarstod. Vid årsskiftet har 24 procent av ärendena överklagats avseende 2017 års ansökningsomgång. Andelen överklagade ärenden kan jämföras med 26 procent år 2016 och 14 procent år 2015.

Ansökningar om betygsrätt

Tabell 19: Betygsrätt, genomsnittlig handläggningstid i kalenderdagar, 2017, 2016 och 2015.

	2017	2016	2015
Genomsnittliga handläggningstiden för ansökningar om betygsrätt	72	65	78
Antalet ansökningar ⁷⁰	40	72	66

Under år 2017 har beslut fattats i 40 ärenden om betygsrätt för vuxenutbildning. Det är en minskning jämfört med år 2016 och år 2015.

Av dessa 40 ärenden har 27 godkänts helt eller delvis och 9 har avslagits. Tre ärenden är omprövningar av tidigare beslut. Fyra ärenden har avskrivits från fortsatt handläggning. Två beslut har under året överklagats till domstol, varav den ena överklagan har avslagits och den andra ännu inte avgjorts.

Den genomsnittliga handläggningstiden för ansökningar om betygsrätt har ökat något sedan år 2016 och är att jämföras med handläggningstiden för år 2015. Skolinspektionen kommer att fortsätta arbetet med att hålla nere handläggningstiden i varje enskilt ärende.

Ekonomisk granskning

En del av prövningen av en ansökan om godkännande som huvudman för fristående skola utgörs av en prövning av de ekonomiska förutsättningarna.

Myndighetens enhet för ekonomisk granskning ger löpande stöd i dessa frågor till övriga handläggare. En samlad bedömning görs då av sökandens och den planerade skolans ekonomiska förutsättningar.

Myndighetens enhet för ekonomisk granskning utgör en stödfunktion som också innebär att utbilda de medarbetare som hanterar ansökningar om godkännande som huvudman. Såväl utbildning som uppföljning av arbetet har genomförts under 2017 för att öka kompetensen och utveckla arbetssätt och metoder.

Läs mer om Skolinspektionens ekonomiska granskning under avsnitt *1.2.1 Regelbunden tillsyn*.

⁷⁰ Avser beslutade ärenden.

Insatser för en hög effektivitet, rättssäkerhet och kvalitet i prövningen av ansökningar om godkännande som enskild huvudman

Skolinspektionen genomför årligen enkätundersökningar för att följa upp hur de sökande upplevt kontakten med och informationen från Skolinspektionen i samband med tillståndsprövning av fristående skola. Uppföljningsenkäten som genomfördes 2017 visar att de som svarat på enkäten upplever sig ha blivit bemötta på ett respektfullt och professionellt sätt under handläggningen (87 procent respektive 89 procent). En majoritet (80 procent) upplever också att beslutet var tydligt i sin helhet. I de fall ansökan avslagits framgick att en stor del ansåg att orsakerna till beslutet var tydligt. En större andel än tidigare år har dock ansett att orsakerna till att Skolinspektionen avslagit ansökan var otydligt i beslutet (46 procent år 2017 och 26 procent år 2016). Skolinspektionen kommer att fortsätta arbeta med att förtydliga orsakerna till beslut.

För att förtydliga vad som efterfrågas i en ansökan och därmed stärka både effektiviteten och rättssäkerheten, arbetar Skolinspektionen ständigt med att uppdatera och förtydliga myndighetens ansökningshandlingar, instruktioner till ansökan och informationen på webbplatsen. För att förbättra och göra informationen om samtliga olika ansökningsformer mer överskådlig och lättillgänglig har Skolinspektionen arbetat med att förtydliga informationen och förenkla för besökare att navigera på webbplatsen.

Skolinspektionen har också arbetat med att förtydliga de kompletteringsfrågor som skickas till sökande under handläggningen, om det finns oklarheter i en ansökan.

Uppföljningsenkäten som genomfördes 2017 visar att en majoritet (62 procent) av de som ansöker om godkännande upplever att det var tydligt formulerat vilka kompletteringar som Skolinspektionen begär in. Under 2017 har dock andelen som anser att det är tydligt visats vara lägre än under både 2016 (81 procent) och 2015 (81 procent). Skolinspektionen arbetar med att använda ett tydligt språk i kompletteringsbrev till sökande. Under hösten har även en utbildning i intervjumetodik och informationsinhämtning hållits som syftar till att ge ytterligare metodstöd vid informationsinhämtning. Skolinspektionen arbetar också ständigt med att vidareutveckla det interna bedömningsstödet för handläggarna för att ytterligare öka rättssäkerheten och likvärdigheten i bedömningar.

Avseende övriga ansökningstyper, utöver fristående skola, har Skolinspektionen under året vidareutvecklat ansökningsformen för betygsrätt genom ett webbformulär. Skolinspektionen har även genomfört en enkätundersökning för att följa upp hur de sökande upplevt kontakten med och informationen från Skolinspektionen i samband med tillståndsprövning av betygsrätt för vuxenutbildning. Undersökningen visar att Skolinspektionens beslut upplevs som tydliga samt att Skolinspektionens bemötande upplevs som i hög grad respektfullt och professionellt.

Skolinspektionen har även under året reviderat bedömningsstödet för ansökan om godkännande att anordna delar av undervisningen på engelska inom grundskola, ansökan om godkännande att använda färdighetsprov från årskurs 4 samt ansökan om att bedriva utbildning i grundskolan utan att tillämpa timplanen.

Under 2016 och 2017 har Skolinspektionen genomfört ett projekt med syfte att besvara frågan om rätt skolor godkänns för skolstart och om processen tillståndsprövning är effektiv ur ett kvalitetsperspektiv i förhållande till i första hand Skolinspektionens etableringskontroll och förstagångstillsyn. I projektet har det sammanfattningsvis framkommit att de enskilda som godkänns som huvudman för fristående skola också har förutsättningar att driva verksamheten. Hälften av skolorna uppvisar dock minst en brist vid förstagångstillsyn. I förra årets undersökning avsåg brister i elevhälsans arbete en majoritet av de konstaterade bristerna, något som inte framkom i samband med tillståndsprövningen av de aktuella skolorna. I årets rapport finns inte en lika tydlig trend avseende typen av brist som har anmärkts. De vanligaste förekommande bristerna i förstagångstillsynen avsåg skolbibliotek (tre skolor), elevhälsa (tre skolor) och tillgång till studie- och yrkesvägledare (tre skolor).

Sammanställda uppgifter i projektet visar också att endast en femtedel av de skolor som fick tillstånd att starta år 2015 startade läsåret 2016/17. En lika stor andel har aviserat att de avser starta vid ett senare tillfälle och har fått etableringskontroll inför läsåret 2017/18, vilket innebär att antalet befintliga, ej utnyttjade, tillstånd ökar. 3 av de 12 skolor som fick förstagångstillsyn läsåret 2016/17 avsåg skolor som fick tillstånd år 2014, år 2013 och år 2010. Skolinspektionen avser att återupprepa studien under 2018 för att få ytterligare underlag och större möjligheter till analys.

Insatser för att förbättra tillgängligheten till och sökbarheten i den information om fristående skolor som Skolinspektionen har tillgång till

Under 2017 har Skolinspektionen ytterligare utvecklat och förenklat möjligheter att ansöka via webben. Ansökningsförfarande har vidare anpassats till att möta verksamhetens behov och därmed effektivisera prövningsprocessen, som i sin tur resulterat i kortare handläggningstider.

Skolinspektionen har fortsatt att arbeta vidare med att fånga upp kraven och behoven när det gäller tillgängligheten till och sökbarheten i informationen om samtliga huvudmän och skolenheten (både de kommunala som fristående). Arbetet med det kommer att fortsätta även nästa år. Det beror på att Skolinspektionen under de kommande åren har för avsikt att införa ett nytt ärendehanteringssystem där spårbarheten och sökbarheten kommer utgöra en central del i systemet. Målsättningen är att få ett system som säkerställer snabb och enkel tillgång till relevant information vid handläggningen.

Hur myndigheten bidrar med uppgifter för att skolenhetsregistret ska innehålla aktuell och uppdaterad information om antalet fristående skolor samt antalet huvudmän för fristående skolor

Skolinspektionen bidrar löpande med information till Skolverkets skolenhetsregister för att hålla detta uppdaterat gällande fristående skolenheter. I samband med att beslut fattas levererar Skolinspektionen information till Skolverket om nya godkännanden att starta eller utöka fristående skola, återkallanden av tillstånd, nya huvudmän för befintliga skolor samt övriga tillståndsbeslut som avser fristående skola.

Varje vår i samband med etableringskontrollen kontrollerar även Skolinspektionen vilka fristående skolor som har möjlighet att starta eller utöka verksamhet kommande läsår samt vilka av dem som har för avsikt att starta. Den informationen delges senare även Skolverket.

Verksamhetens kostnad och kostnad per prestation⁷¹:

Den totala kostnaden för verksamheten tillståndsprövning var 10 558 tkr år 2017 (motsvarande kostnad var 8 707 tkr år 2016 och 7 875 tkr år 2015).

Kostnaden per beslutat ärende var 25 800 kr år 2017 (motsvarande kostnad var 19 700 kr år 2016, och 17 000 kr år 2015).

Antalet ansökningar om och beslut om fristående skola var något lägre än föregående år. Antalet omprövningar av beslut var dock dubbelt så hög jämfört med föregående år. När det gäller ansökningar var det fler sådana som gällde gymnasieskolor, vilka tar något mer tid att hantera. Under året har mer tid lagts på domstolsprocesser med överklagade beslut från föregående års ansökningsomgång. Tillståndsenheten har också lagt ned mer tid på processutveckling av tillståndsprocessen. Detta har skett i syfte att öka kvaliteten och effektiviteten i handläggningen samt för att förenkla och förtydliga för sökandena om vad som krävs i samband med ansökningsförfarandet. Revidering av ansökningsblanketter, utveckling av webbansökningar och information på hemsida har gjorts liksom utvecklingsprojekt för att besvara frågan om rätt skolor godkänns, om hanteringen av påtagliga negativa följder samt analys av domar från domstol. Detta får sammantaget konsekvenser vad avser tid och därmed kostnader för verksamheten tillståndsprövning och detta får även effekt avseende varje enskilt beslut.

⁷¹ Kostnader för verksamheten och prestationer har beräknats om för åren 2015–2016 för att få jämförbarhet med år 2017. Detta beroende på att kostnader för processutveckling från år 2017 flyttats från myndighetens gemensamma kostnader till kostnader för respektive process.

1.4 Hur Skolinspektionen kommunicerar sina resultat

Åtterrapportering

Myndigheten ska sammanfatta och publicera resultaten av sitt arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning. Myndigheten ska lämna en redovisning av resultaten till de granskade verksamheterna.

(4 § i Skolinspektionens instruktion)

Att kommunicera beslut och rapporter till berörda skolor och huvudmän är centralt för myndighetens kommunikation. Kommunikationen före, under och efter inspektion är en av de viktigaste metoderna för att sprida kunskap om och skapa förtroende för Skolinspektionens roll och våra granskningsresultat.

Inom regelbunden tillsyn och tematisk kvalitetsgranskning får varje granskad skola och huvudman utöver ett skriftligt beslut även muntlig återkoppling som är utformad för att rymma råd och vägledning utifrån vad Skolinspektionen sett under sin inspektion.

Inom den tematiska kvalitetsgranskningen får de granskade verksamheterna ett granskningsbeslut. Därutöver görs en sammanfattning av gjorda iakttagelser, resultat och bedömningar i en tematisk kvalitetsgranskningsrapport. Denna kommuniceras till granskningsobjekten, men även till landets övriga skolor och huvudmän. Detta sker bland annat med hjälp av webinarier – seminarier via webben – med utgångspunkt i kvalitetsgranskningsrapporterna. På Skolinspektionens webbplats finns möjlighet att prenumerera på inbjudan till dessa webinarier. Antalet prenumeranter är drygt 4 000 (knappt 3 500 år 2016 och drygt 2 700 år 2015). Under året har myndigheten anordnat 10 webinarier (12 år 2016 och 6 år 2015). Under 2017 har inspelningar av genomförda webinarier som finns på myndighetens webbplats sammanlagt öppnats (klickats) knappt 17 000 gånger (knappt 24 000 år 2016 och drygt 8 000 år 2015).

Myndighetens webbplats är en av de främsta kanalerna för att informera om Skolinspektionens uppdrag, arbete och resultat. Antal visade sidor per månad 2017 var cirka 277 000 (cirka 267 000 år 2016 och cirka 281 000 år 2015).

Skolinspektionen använder sig även av sociala medier för att kommunicera sina resultat. Myndigheten finns på Facebook och har där 7 679 "följare" (5 491 år 2016 och 6 360 år 2015). Myndigheten använder sig också av Twitter, där myndigheten har cirka 16 300 "följare" (15 200 år 2016 och 13 500 år 2015). Under året har Skolinspektionen även börjat använda sig av LinkedIn, och har där cirka 2 600 följare.

På myndighetens webbplats finns möjlighet att prenumerera på Skolinspektionens samtliga publikationer. Denna tjänst har utnyttjats av knappt 3 100 prenumeranter (knappt 2 600 år 2016 och drygt 2 100 år 2015).

Skolinspektionens nyhetsbrev går till prenumeranter cirka en gång i månaden, med uppehåll under sommaren. Antalet prenumeranter är knappt 7 100 (cirka 6 600 år 2016 och drygt 6 100 år 2015).

Medierna är en annan viktig kanal för att nå ut med information. Under 2016 omnämndes Skolinspektionen i 6 328 webbpublicerade artiklar (8 837 år 2016 och 8 552 år 2015). 139 pressmeddelanden skickades ut under året (233 år 2016 och 188 år 2015). Minskningen i antal skickade pressmeddelanden beror på att myndigheten inför årsskiftet 2017 slutade att skicka pressmeddelanden vid förelägganden om vite.

Under hösten arrangerade Skolinspektionen konferensen Skolinspektionens förskoledag på fyra orter i Sverige. Drygt 2 000 externa deltagarplatser tillhandahölls. Bland deltagarna var flertalet huvudmän och förskolechefer för såväl kommunala som fristående förskolor. Skolinspektionen har sedan 2009 årligen arrangerat Skolinspektionens dag, med undantag för 2015 då en gemensam konferens istället hölls med Skolverket. Skolinspektionens dag 2016 tillhandahöll närmare 2 200 externa deltagarplatser. Den gemensamma konferensen med Skolverket 2015 tillhandahöll omkring 2 500 deltagarplatser.

Skolinspektionen deltog i Almedalen, där Skolinspektionen höll två föredrag om lärresurser och nyanlända elever och Barn- och elevombudet ett om nätkränkningar.

Skolinspektionen har även anordnat ett seminarium om nyanlända för att presentera vad vi sett i vår tillsyn och våra granskningar.

Sakkunniga från Skolinspektionen deltar därutöver i olika externa evenemang. Några exempel är World Skills, Skolriksdagen och under Bokmässan.

1.5 Kostnader per verksamhet

Åtterrapporering:

Kostnader som avser Skolväsendets överklagandenämnds verksamhet ska särredovisas, liksom kostnader för genomförandet av uppdrag om viss central rättning av nationella prov samt förstärkt tillsyn över huvudmännens och skolornas arbete med nationella prov. Även kostnader som avser Barn- och elevombudets verksamhet ska särredovisas och redovisningen ska vara uppdelad på kostnader för anmälningar, kostnader för informationsinsatser och fasta kostnader.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Tabell 20: Intäkter och kostnader per verksamhet, tusentals kronor och procent⁷²

(Särredovisning av kostnader avseende Skolväsendets överklagandenämnd återfinns i tabell 27, sid 100. Särredovisning av Barn- och elevombudets kostnader återfinns i tabell 13, sid 43. Särredovisning av kostnader avseende genomförandet av uppdraget om viss central rättning av nationella prov samt förstärkt tillsyn över huvudmännens och skolornas arbete med nationella prov återfinns i not 23, avsnitt 2.4.2 Noter, sid 117.)

Regelbunden tillsyn	2017	%	2016	%	2015	%
Intäkt av anslag	209 143		219 374		235 999	
Övriga intäkter	1 215		2 902		3 133	
Summa intäkter	210 357		222 276		239 132	
Kostnader	210 357	52	222 276	55	239 132	58
Resultat	0		0		0	
Kvalitetsgranskning	2017	%	2016	%	2015	%
Intäkt av anslag	95 905		94 411		70 317	
Övriga intäkter	557		1 249		933	
Summa intäkter	96 462		95 660		71 250	
Kostnader	96 462	24	92 660	24	71 250	17
Resultat	0		0		0	
Anmälningssärenden	2017	%	2016	%	2015	%
Intäkt av anslag	86 259		76 571		91 255	
Övriga intäkter	501		1 013		1 211	
Summa intäkter	86 760		77 584		92 466	
Kostnader	86 760	21	77 584	19	92 466	23
Resultat	0		0		0	

⁷² Kostnader för verksamheterna har beräknats om för åren 2015–2016 för att få jämförbarhet med år 2017. Detta beroende på att kostnader för processutveckling från år 2017 flyttats från myndighetens gemensamma kostnader till kostnader för respektive process.

Kostnaden för år 2015 har beräknats om så att kostnader för oanmälda granskningar tillhör processen kvalitetsgranskning istället för regelbunden tillsyn så att kostnaderna blir jämförbara med år 2016 och 2017. Kostnader för Barn- och elevombudet och Skolväsendets överklagandenämnd redovisas inom verksamheten anmälningssärenden.

Tillståndsprövning	2017	%	2016	%	2015	%
Intäkt av anslag	10 497		8 593		7 772	
Övriga intäkter	61		114		103	
Summa intäkter	10 558		8 707		7 875	
Kostnader	10 558	3	8 707	2	7 875	2
Resultat	0		0		0	
Summa Totalt	2017	%	2016	%	2015	%
Intäkt av anslag	401 805		398 949		405 343	
Övriga intäkter	2 334		5 278		5 381	
Summa intäkter	404 138		404 226		410 723	
Kostnader	404 138	100	404 226	100	410 723	100
Resultat	0		0		0	

Tabell 21: Verksamhetskostnader 2017 per skol- och verksamhetsform, tusentals kronor och procent⁷³

Skol- resp. verksamhetsform	Regelbunden tillsyn		Kvalitetsgranskning		Anmälningssärenden ⁷⁴		Tillståndsprövning		Totalt	
	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
Förskoleverksamhet	11 353	5,4	38 193	39,6	7 892	9,1			57 439	9,4
Skolbarnomsorg	30 233	14,4							30 233	3,2
Förskoleklass										
Grundskola	58 936	28	34 521	35,8	67 992	78,4			161 449	62,3
Gymnasieskola	18 114	8,6	18 852	19,5	7 451	8,6	3 412	32,3	47 829	11,8
Särskola	23 600	11,2			1 412	1,6	5 897	55,9	30 909	3,7
Vuxenutbildning	11 609	5,5			1 059	1,2	219	2,1	12 887	2,4
SFI					388	0,4	695	6,6	1 084	0,5
Övrigt	56 512	26,9	4 897	5,1	565	0,7	335	3,2	62 308	6,7
Totalt	210 357	100	96 462	100	86 760	100	10 558	0	404 138	100

⁷³ Se föregående fotnot.

⁷⁴ Inom anmälningssärendens kategori för grundskola ligger även med ärenden gällande skolbarnomsorg och förskoleklass.

Tabell 22: Verksamhetskostnader per verksamhet, fördelade efter om uppgiften avsett fristående eller kommunal huvudman, tusentals kronor och procent⁷⁵

	Kommunal huvudman		Fristående huvudman		Totalt	
	Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
Regelbunden tillsyn	134 838	64,1	75 519	35,9	210 357	100
Kvalitetsgranskning	80 549	83,5	15 914	16,5	96 462	100
Anmälning- ärenden ⁷⁶	69 719	80,4	17 041	19,6	86 760	100
Tillstånds- prövning	206	2,0	10 352	98,0	10 558	100
Totalt	285 312	70,6	118 826	29,4	404 138	100

⁷⁵ Se fotnot 72.

⁷⁶ För anmälningssärenden: I kategorin kommunal huvudman ingår även landsting, stat och eventuell sameskola.

1.6 Organisationsstyrning

1.6.1 Kvalitetssäkring av arbetsmetoder och internt kvalitetssäkringsarbete

Åtterrapportering

Skolinspektionen ska redovisa hur myndighetens interna kvalitetssäkringsarbete har bedrivits och resultatet av detta arbete.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Skolinspektionen har ett omfattande kvalitetssäkringsarbete, där några viktiga delar är:

- En synlig styrning och ett tydligt stöd till verksamheten genom exempelvis processororienterat arbetssätt, rutiner för kvalitetssäkring samt stödmaterial i form av riktlinjer och utredningsstöd.
- Säkerställandet av hög kompetens inom utbildningsområdet, skolförfattningarna samt utrednings- och granskningsmetodik genom exempelvis rekrytering, pedagogisk kompetens, kompetensutveckling och anlitan av vetenskapliga experter.
- En stark uppföljning av arbetet genom exempelvis mätetal, kartläggningar av processefterlevnad, postenkäter och förtroendemätningar i syfte att ständigt kunna förbättra vår verksamhet. Myndigheten eftersträvar ett arbetssätt som innebär att avvikelser aktivt eftersöks och omhändertas i det löpande arbetet.

Skolinspektionens uppfattning är att detta arbete sammantaget ger effekter på likvärdigheten i myndighetens bedömningar och beslut, ser till att de är väl grundade och vilar på kunskap om regelverk samt faktiska förhållanden och forskning. Detta medför att myndigheten kan ha en verksamhet av hög kvalitet.

Det är svårt att mäta effekterna av de enskilda kvalitetssäkringsaktiviteterna, men en indikation av de sammantagna effekterna ger årets postenkäter för regelbunden tillsyn, kvalitetsgranskningar, anmälningsärenden och tillståndsprövningar samt förtroendemätning. Kortfattat visar resultatet att Skolinspektionens regelbundna tillsyn och kvalitetsgranskningar bidrar till förbättringsarbetet i de granskade verksamheterna. Vad gäller postenkäten för anmälningsärenden visar den ett mer varierande resultat.

Internt kvalitetssäkringsarbete

Kvalitetssäkringen består av två delar.

- En del är att handläggning och tillsyn följer gemensamma rutiner och riktlinjer, inom ramen för Skolinspektionens processororienterade arbetssätt.
- Den andra delen är att fakta och beslutsunderlag som ligger till grund för beslut och rapporter är kvalitetssäkrade. Den här kvalitetssäkringen kan avse fakta-granskning, analys och tillämpning av lagar och regler.

Det processorienterade arbetssättet styrs och följs upp i syfte att höja effektivitet och öka likvärdighet i arbetet och besluten. Ett viktigt moment är att processefterlevnaden kontinuerligt följs upp i processerna. Skolinspektionens kärnverksamhet bedrivs inom fyra processer; processen för regelbunden tillsyn, processen för anmälningssärenden, processen för kvalitetsgranskning och processen för tillståndsprövning.

Revision görs av processerna både löpande och vid givna tillfällen två gånger per år. Vid enhetsmöten uppmärksammas avsteg, avvikelser och förbättringsförslag inom processerna. Avdelningen, enheten och medarbetare har också möjlighet att skicka ärenden direkt till respektive process för att uppmärksamma förbättringsmöjligheter i processen eller signalera om behov av beslut på processnivå. För varje process finns processägare och processutvecklare vars uppdrag är att följa, föreslå och genomföra processförbättringar.

Kvalitetssäkring av de fakta som ligger till grund för ställningstaganden är ett viktigt inslag vid exempelvis tillsyn av skolor, framtagande av granskningsrapporter och i anmälning- och tillståndssärenden. Alla rapporter och beslut kvalitetssäkras på flera nivåer både avseende fakta och juridik. De övergripande rapporterna från olika tematiska kvalitetsgranskningsprojekt kvalitetssäkras även ur ett utredningsmässigt perspektiv, till exempel användandet av vetenskapliga metoder, analys och rimlighet. Kvalitetssäkring sker såväl förebyggande och löpande, som genom efterhandskontroller.⁷⁷ Det finns även rutiner och checklistor för kvalitetssäkring i de olika skedena.

Varje avdelning ansvarar för att kvalitetssäkringsrutiner organiseras så att en hög likvärdighet och god kvalitet i alla beslut kan säkerställas. Ett exempel på avdelningsvisa aktiviteter för kvalitetssäkring är bedömningsseminarier. Syftet är bland annat att gemensamt och på processnivå förankra myndighetens inställning i olika bedömnings-situationer.

Avdelningsjuristerna har en viktig funktion inom myndigheten och ska på sina respektive avdelningar bland annat ge juridiskt stöd till avdelningschefen, enhetschefer och enheternas jurister. Avdelningsjuristerna ska även verka för och kontrollera att juridiska bedömningar i avdelningens beslut är likvärdiga och korrekta. Det är främst avdelningsjuristerna som har kontakt med och deltar vid olika möten som leds av rättschefen eller rättsenheten. Avdelningsjuristerna deltar även regelbundet vid vissa övergripande processmöten.

Rättsenheten har en viktig roll i myndighetens juridiska kvalitetssäkring genom att bland annat vara med i kvalitetssäkringen av vissa beslut, direktiv, rapporter och andra dokument. Rättsenheten har även utsedda kontaktpersoner mot de fyra processerna och bistår på så sätt med juridiska råd och kvalitetssäkring.

⁷⁷ Tidpunkter för kvalitetssäkring framgår bl.a. av "Processbeskrivning för regelbunden tillsyn" och "Processbeskrivning för kvalitetsgranskningar".

I tillsynsprocessen ligger fokus på att underlaget om skolan och huvudmannen är korrekt och kan ligga till grund för beslut om vad som behöver åtgärdas. För att säkerställa kvaliteten planeras på ett strukturerat sätt faktainsamling före och stäms av efter verksamhetsbesök. I avstämningen av att rätt underlag ligger till grund för beslut samverkar föredragande utredare, medbedömande utredare samt en kvalitetssäkrare som kvalitetssäkrar beslutsutkastet. För att utveckla insamlingen av information, som till stor del består av intervjuer, har en omfattande kompetensutvecklingsinsats påbörjats. Kompetensutvecklingsinsatsen innebär att alla utredare deltar i en intervjuetodikutbildning som omfattar två dagar.

Vad gäller kvalitetsgranskningsprocessen behöver fakta som tas fram både ge riktig återkoppling till den berörda huvudmannen och utgöra hållbara underlag för generaliserade slutsatser i respektive rapport. Analys- och statistikavdelningen ansvarar för framtagande av direktiv och kvalitetssäkring av att det finns en undersökningsmetodik som ger resultat som går att analysera. Avdelningen bidrar också med analysstöd under projektet gång samt inför slutrapporten.

Därutöver görs en genomgång av hur granskningen ska genomföras. Denna kommuniceras till berörda inför start av verksamhetsbesöken. Därefter är det projektledaren som tar initiativ till löpande kvalitetssäkring och projektägaren som säkerställer genomförandet av kvalitetssäkringen i samtliga led. Som stöd i vilka steg kvalitetssäkring ska göras samt vilket fokus kvalitetssäkraren ska ha i de olika stegen används olika riktlinjer för kvalitetssäkring. Dessutom hålls interna möten, såsom analysseminarier med olika stödfunktioner och avstämningsföredragningar med generaldirektören och hennes stab. Vid dessa möten diskuteras kvalitetsgranskningens iakttagelser, resultat och slutsatser.

Externa referenspersoner kvalitetssäkrar bland annat direktiv och övergripande rapporter i kvalitetsgranskningar och andra projekt. Deras kvalitetssäkring bidrar till att förstärka den vetenskapliga förankringen i projekten, så att inriktning, metod och slutsatser håller god kvalitet. Vid behov anlitar Skolinspektionen även vetenskapliga experter inom olika kompetensområden.

I processen för tillståndsprövning är den viktigaste kvalitetssäkringen att sökanden har lämnat fullständiga och korrekta ansökningshandlingar. I processen läggs därför särskild vikt vid att göra det lätt för sökanden att se vad som är en komplett ansökan och att snabbt återkoppla om något saknas eller är otydligt. Inför varje ansökningsomgång görs en årlig revidering av det bedömningsstöd som används vid handläggningen. Bedömningsstöden omfattar även delprocesserna betygsrätt och ärenden som rör skolförordningsfrågor. Inför att beslut ska fattas sker en löpande kvalitetssäkring, bland annat genom regelbundna bedömningsmöten, beslutsfattarmöten och forum för tillståndsprövning.

En form av kvalitetssäkring av att rätt sökande ges godkännande att driva skola är myndighetens etableringskontroll och förstagångstillsyn, vid båda dessa uppföljningar kontrolleras att huvudmannen levt upp till lämnade underlag i ansökan. Myndigheten har under åren 2016 och 2017 ett särskilt projekt "Godkänns rätt skola" där en analys görs av hur väl de huvudmän som får godkännande att starta lever upp till

författningarnas krav vid etableringskontrollen och förstagångstillsynen. För att uppnå likvärdighet i handläggningen har även ett projekt startat för att se över process och bedömning i den del av prövningen som avser påtagliga negativa följder för det kommunala skolväsendet. Ytterligare projekt som har påbörjats som avser kvalitetssäkring är det samarbete med rättsenheten som påbörjats för att uppdatera den sammanställning av domar som finns för tillståndsprövning.

Processen för anmälningssärenden ska generera underlag för beslut som berör enskilda och som i vissa fall även kan komma att utgöra underlag för en skadeståndstalan som ska prövas i domstol. En annan aspekt är att säkerställa att myndigheten gör likvärdiga bedömningar i prioriteringar om vilka beslut som ska utredas på vilket sätt. Processen för anmälningssärenden har även detta år genomfört verksamhetsuppföljningar och regelbundna så kallade beslutsfattarmöten med enhetschefer och andra beslutsfattare i anmälningssärenden några gånger.

Ett förbättringsarbete för att komma till rätta med myndighetens ärendebalanser har pågått under flera år. I syfte att korta handläggningstider för anmälningssärenden, så att åtgärder snabbt kan vidtas hos huvudmän och skolor eller verksamheter, har omfördelning gjorts enligt en viss modell. Under året har ytterligare förbättringar genomförts. Denna nya modell förväntas tas i bruk först år 2018. Förändringar i metodstöd har syftat till att dels göra resursanvändningen effektivare och att förbättra likvärdighet i arbetssätt och bedömningar, dels att inrikta metodstödet till att vara mer tillitsbaserat.

Under hösten 2016 påbörjades en effektutvärdering av processen för anmälningssärenden mot bakgrund av att en mer omfattande effektutvärdering ännu inte genomförts för denna process. I utvärderingen ingick en intervjustudie av rektorer och huvudmän om effekterna av utredningar och beslut inom anmälningssärenden. Under våren 2017 lanserades även en uppföljningsenkät till rektorer, huvudmän och anmälare som fått beslut efter prövning i ett anmälningssärende. Läs mer om utvärdering av anmälningssärenden under rubriken *Utvärdering av processen för anmälningssärenden* i avsnitt 1.2.4.3 *Insatser för att utvärdera myndighetens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning*.

Den övergripande slutsatsen av utvärderingen var att Skolinspektionens arbete i vissa fall leder till de önskade effekterna, men att effekter också ofta uteblir eller inte blir så stora som önskat. Processen för anmälningssärenden behöver därför fortsätta att utvecklas. Det gäller exempelvis att fördjupa kommunikationen, såsom vägledning och rådgivning, gentemot skolor och huvudmän.

Utbildningar och seminarier

Det kvalitetssäkrande arbetet har också bestått av fortbildning av myndighetens personal. Myndigheten har under året bland annat genomfört chefs- och ledarutvecklingsprogram, chefsdagar, projektledarutbildning inom kvalitetsgranskning, intervju-metodik för processutvecklare, projektledare och teamledare, medieträning, klarspråksutbildning samt introduktionsutbildning för nya medarbetare. Härvid vill myndigheten särskilt lyfta fram den omfattande introduktion som samtliga nya medarbetare får inom myndigheten, både centralt och regionalt.

Utbildningen i intervjumetodik har under hösten 2017 även genomförts för medarbetare på enheten för tillståndsprövning. Utbildningen var då inriktad mot tillståndsprovningens särskilda skriftliga process med frågeställningar i ansökningsblanketter och kompletteringsbrev.

Skolinspektionen har under år 2017 genomfört en projektledarutbildning för medarbetare som arbetar med kvalitetsgranskningar. Syftet med utbildningen är att ge nyutnämnda projektledare bättre förutsättningar för att kunna genomföra sina uppdrag. Utbildningen syftar exempelvis till att ge samtliga projektledare en helhetsbild av projektledarrollen inom kvalitetsgranskning på Skolinspektionen.

Processen för kvalitetsgranskning har under året genomfört regelbundna möten med enhetschefer och projektledare för att samla kunskaper och erfarenheter från pågående kvalitetsgranskningsprojekt vid samtliga avdelningar. Som beskrivits i föregående avsnitt så hålls även interna analysseminarier

Processen för anmälningsärenden har under året anordnat ett möte för beslutsfattare och enhetschefer vid de regionala enheterna för anmälningsärenden. Vid detta möte har främst förändringar inom processen diskuterats, till exempel råd och vägledning som en del i ett arbete att utbilda våra tillsynsobjekt. Detta förväntas leda till relativt sett färre anmälningar.

Processen för regelbunden tillsyn har under året fortsatt att genomföra regelbundna möten med enhetschefer och avdelningsjurister för att följa upp processefterlevnad samt på ett strukturerat sätt utbyta erfarenheter, bland annat kring kvalitetssäkringsmomenten i processen. Fokus under det gångna året har varit på att effektivisera arbetet med bibehållen kvalitet samt att säkerställa likvärdigheten. Detta har genomförts genom till exempel erfarenhetsutbyte avseende planering, återföring och uppföljning av beslut. Processen har även startat ett nytt forum för beslutsfattare, avdelningsjurister och enhetsjurister med syfte att stärka likvärdigheten avseende bedömnings- och utredningsfrågor på myndighetsnivå.

Enheten för ekonomisk granskning håller årligen ekonomiutbildning för enheten för tillståndsprövning. Utbildningen är dels generell, dels mer specifik gällande särskilda frågeställningar som uppkommit under ansökningsomgången. Efter avslutad ansökningsomgång genomförs också en uppföljning av det stöd i ekonomiska bedömningar som enheten för tillståndsprövning erhållit av enheten för ekonomisk granskning. Syftet med utbildningen och uppföljningen är att höja kompetensen hos enheten för tillståndsprövning samt att utveckla det stöd som ges av enheten för ekonomisk granskning.

Enheten för ekonomisk granskning gör en ekonomisk analys av samtliga enskilda huvudmän som är föremål för regelbunden tillsyn. Analysen används av inspektörerna vid tillsynen av huvudmannen och skolorna. I vissa fall medverkar även enheten för ekonomisk granskning vid huvudmannaintervju och skolbesök. Analyser lämnas också då en enskild huvudman uppmärksammas i den ekonomiska bevakning som enheten för ekonomisk granskning har av samtliga enskilda huvudmän. Detta arbete har följts upp avdelningsvis och även samlat för att utveckla det.

Under året har rättsenheten hållit ett antal utbildningar, bland annat om olika skoljuridiska frågor, anmälningar som rör lärare eller förskollärare som agerat oskickligt eller olämpligt samt personuppgiftslagen (PuL) och EU:s nya dataskyddsförordning (GDPR) som ska implementeras under nästa år. Rättsenheten har även informerat om viktiga remisser och ny lagstiftning inom utbildningsområdet som har trätt i kraft. Rättsenheten håller även återkommande utbildning i olika förvaltningsrättsliga ämnen, bland annat om offentlighet och sekretess, allmän förvaltningsrätt, viteslagstiftningen och olika kvalitetssäkringsrutiner. Rättsenheten har även ansvarat för olika moment i introduktionsutbildningen och projektledarutbildningen.

Riktlinjer, rutiner, promemorior och analyser

Skolinspektionen arbetar kontinuerligt med att ta fram och revidera interna riktlinjer, rutiner, promemorior och analyser angående olika frågeställningar som myndigheten har att hantera i sin verksamhet. Myndighetens ställningstaganden blir härigenom mer tillgängliga för alla medarbetare, vilket leder till att myndigheten kan fatta likvärdiga beslut.

Under året har arbetet med utredningsstöd för genomförandet av regelbunden tillsyn färdigställts. Det finns nu utredningsstöd för samtliga skolformer och för tillsyn av huvudmännens ansvarstagande för olika verksamhetsformer i syfte att säkra likvärdighet i bedömningar och utredningar. Utredningsstöden har implementerats på avdelningarna under året.

Forum för kvalitetssäkring

Skolinspektionen har olika forum för den löpande kvalitetssäkringen. Regelbundet genomförs exempelvis tillståndsförum som gör juridiska tolkningar och skapar praxis gällande tillståndsprövning. Inom myndigheten finns även en kvalitetssäkrande aktivitet som benämns avstämning med rättsenheten. Avstämningar äger rum varje vecka och syftet är att de regionala avdelningarna snabbt ska kunna stämma av olika juridiska frågor med myndighetens juridiska stödfunktion. Vid dessa avstämningar deltar representanter från rättsenheten och den berörda avdelningen. Vid avstämningar av mer principiella juridiska frågor deltar även rättschefen.

Juridisk information

Rättschefen håller en gång i månaden ett juridiskt informationsmöte. Vid mötet deltar bland annat representanter från rättsenheten, avdelningsjurister, enhetschefer för anmälningssärenden, enhetschefen för tillståndsprövning, processutvecklare, kanslichefen för Barn- och elevombudet (BEO) och kanslichefen för Skolväsendets överklagandenämnd. Syftet med dessa möten är att rättschefen ska informera om nya principiella ställningstaganden, ny lagstiftning, nya avgöranden från domstolar med mera.

Rättsenheten informerar varje vecka om juridiska nyheter i ett e-postutskick kallat juridisk omvärldsbevakning. Detta e-postutskick sänds ut till samtliga avdelningsjurister och andra intressenter. Den juridiska omvärldsbevakningen innehåller främst utbildningsjuridiska och förvaltningsrättsliga nyheter, exempelvis ny lagstiftning, betänkanden och propositioner, information från Skolverket samt domar och beslut.

1.6.2 Samverkan med Skolverket och andra myndigheter

Åtterrapportering

Skolinspektionen ska redovisa hur myndigheten har samverkat med Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Sameskolstyrelsen samt andra myndigheter och organisationer.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Samverkan med Skolverket

Skolinspektionen har sedan 2009 en överenskommelse kring samverkan med Skolverket där de generella utgångspunkterna för samverkan presenteras liksom de specifika områden som identifierats som särskilt viktiga för samverkan. Under 2017 har samverkansavtalet uppdaterats och förnyats. Inom ramen för detta har de båda myndigheternas ledningsgrupper träffats.

Exempel på samverkan är också möten mellan rättsfunktionerna, remissförfarande och föreskrifter, allmänna råd, tillståndsprövning med mera.

Samverkan sker också kring direktiv till Skolinspektionens kvalitetsgranskningar. Medarbetare från Skolverket ingår i allmänhet i Skolinspektionens referensgrupper för kvalitetsgranskningar.

Skolinspektionen ingår ofta i framtagandet av nya Allmänna råd inom olika tematiska områden i Skolverket.

På kommunikationsområdet lämnar Skolinspektionen löpande information till Skolverket inför mer omfattande insatser som kan tänkas påverka den andra myndigheten. I samband med att Skolinspektionen släpper nya kvalitetsgranskningsrapporter genomförs i regel webinarier, vid vilka medarbetare vid Skolverket ofta deltar. Medarbetare från Skolinspektionen har i sin tur deltagit i olika konferenser hos Skolverket samt i nätverk och referensgrupper vars syfte är informations- och kunskapsutbyte.

Skolinspektionen tar emot signaler från Skolverket när det gäller missförhållanden hos utbildningsanordnare kring nationella prov.

Samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten

Skolinspektionen har en överenskommelse om samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Samverkan med SPSM har under året skett på central myndighetsnivå, bland annat har ledningsgrupperna träffats. Samverkan sker även regelbundet mellan myndigheternas regionala avdelningar. Under 2017 har samverkan skett bland annat inom ramen för myndigheternas JiM-uppdrag (Jämställdhet i myndigheten).

Samverkan med Arbetsmiljöverket

Skolinspektionen har en överenskommelse om samverkan med Arbetsmiljöverket. I enlighet med överenskommelsen sker samverkan både på central och regional nivå. Syftet är bland annat att verka för att arbetsmiljöarbetet inom skolområdet beaktas på

alla relevanta områden samt att diskutera om utveckling, forskning och trender inom skolans arbetsmiljö. Omfattningen och innehållet varierar mellan olika regionala avdelningar. Syftet är bland annat att lära av varandra och att dela erfarenheter.

Samverkan med Inspektionen för vård och omsorg

En överenskommelse om samverkan har undertecknats under 2017 med Inspektionen för vård och omsorg. Den regionala inspektionsavdelningen i Linköping har genomfört gemensam tillsyn fast med separata beslutsdokument. Kommunikationsavdelningen samverkar i syfte att jämföra och utveckla vår webbplats.

Samverkan med Socialstyrelsen

Samverkan med Socialstyrelsen sker framför allt när Skolinspektionen behöver ta del av Socialstyrelsens expertis i bedömningen av medicinska och psykologiska utredningar inför beslut om elevers mottagande i särskolan. Under året har också samverkan skett inom ramen för Socialstyrelsens regeringsuppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Samverkan sker främst kring datakällor och statistik.

Samverkan med Barnombudsmannen, BO

Avdelningschefen vid den regionala inspektionsavdelningen i Linköping är myndighetens representant i BO:s myndighetsnätverk. Även annan samverkan med BO sker i samband med olika arrangemang.

Samverkan med Diskrimineringsombudsmannen, DO

Skolinspektionen och BEO har en skriftlig överenskommelse med DO angående hanteringen av ärenden som innefattar uppgifter både om trakasserier och kränkande behandling.

Samverkan med Sameskolstyrelsen och andra minoritetspolitiska organisationer

Inom ramen för myndighetens minoritetspolitiska uppdrag har Skolinspektionen samverkat med Sameskolstyrelsen samt flertalet minoritetspolitiska organisationer: Sametinget, Svenska Tornedalingarnas Riksförbund, Sverigefinska Riksförbundet, Sverigefinländarnas delegation, Sveriges Jiddischförbund och Romska riksorganisationer.

Skolinspektionen har i en särskild redovisning följt upp, analyserat och redovisat sina insatser utifrån minoritetspolitikens mål att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:158).

Övrig samverkan

Inom ramen för GD-nätverket inom utbildningsområdet har myndighetens generaldirektör träffat andra generaldirektörer inom Utbildningsdepartementets område.

Skolinspektionen och myndighetens generaldirektör i flera fall, har under år 2017 samverkat eller utbytt information med följande myndigheter och organisationer:

Barnombudsmannen
Dyslexiförbundet
Elevorganisationerna
Elöverkänsligas riksförbunds
Folkhälsomyndigheten
Friskolornas riksförbund
Föräldraföreningen för Dyslektiska Barn
Informella myndighetsnätverket för utvecklingssamarbete och lärande
Kommunförbundet Stockholms Län
Läraryrket
Lärarnas riksförbund
Myndigheten för delaktighet
Organisationer inom Funktionsrätt Sverige
Sida
Skolforskningsinstitutet
Skolledarförbundet
Språkforskningsinstitutet
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
Statskontoret
Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
Svenska Dyslexiföreningen
Sveriges elevråd
Sveriges Kommuner och Landsting
Sverige Elevkårer
Universitet och högskolor
- Gävle
- Karlstad
- Linköping
- Stockholm
- Umeå
Universitetskanslersämbetet

Universitets- och högskolerådet

Yrkeshögskolan

Internationell samverkan

Skolinspektionen har regelbundna erfarenhetsutbyten med inspektionsmyndigheter genom medlemskapet i SICI (The Standing International Conference of Inspectorates⁷⁸). Sverige är en del av den exekutiva kommittén sedan år 2016 och representeras där av biträdande generaldirektören. Skolinspektionen deltar också aktivt och frekvent genom medarbetare som medverkar vid seminarier som anordnas av nätverket.

Generaldirektören deltar vid årliga sammankomster för det nordiska GD-nätverket som 2017 hölls i Reykjavik. Skolinspektionen ingår även i ECEC (Early Childhood, Education and Care⁷⁹), ett nätverk för förskolefrågor inom OECD.

Under året har Skolinspektionen haft ett erfarenhetsutbyte med Utdanningsdirektoratet i Norge. Vid de två möten som har hållits har framför allt frågor kring tillsyn av skolor och huvudmän diskuterats. Utbytet kommer att fortsätta under 2018 då representanter från respektive myndighet ska delta i inspektioner vid skolor i respektive land.

Regelbundet förekommer också att Skolinspektionen tar emot studiebesök från andra länder både inom och utanför Europa.

Skolutveckling i Kambodja

Under 2017 har myndighetens samarbete med Sida och undervisningsministeriet i Kambodja avslutats. En slutrapport finns framtagen och projektet avslutas den 31 december 2017.

1.6.3 Myndighetens tillhandahållande av kansliresurser för Skolväsendets överklagandenämnd

Åtterrapporing

Skolinspektionen ska redovisa hur myndigheten tillhandahåller kansliresurser för Skolväsendets överklagandenämnd på ett sätt som bidrar till att nämndens arbete kan bedrivas effektivt och rättssäkert.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

⁷⁸ <http://www.sici-inspectorates.eu/>

⁷⁹ <http://www.oecd.org/edu/school/earlychildhoodeducationandcare.htm>

Skolinspektionen utför administrativa och handläggande uppgifter åt Skolväsendets överklagandenämnd genom ett kansli. Kansliet har sedan 2016, till skillnad från tidigare år, uteslutande haft tillsvidareanställd personal och antalet medarbetare har även varit fler än tidigare år. Syftet har varit att säkerställa en större kontinuitet och därmed en högre kompetens bland den personal som arbetar vid kansliet. Under 2017 har det varit tydligt att denna förändring har gett gott resultat. Detta bland annat genom att målen för kansliets handläggningstid (dvs. från ärendets inkommande tills att ärendet överlämnats för nämndens beslutsfattande) har kunnat upprätthållas samt att kansliet haft möjlighet att under året prioritera utvecklingsarbeten som exempelvis översyn av nämndens hemsida, revidering av nämndens beslutsmallar och arbete med sammanställningar av nämndens praxis.

1.6.4 Kompetensförsörjning och andra personalrelaterade uppgifter

Åtterrapporering

- Myndigheten ska redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1§ första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter (F. 2008:747).

(3 kap 3§ i Förordning om årsredovisning och budgetunderlag 2000:605)

- Uppgift ska lämnas om de anställdas frånvaro på grund av sjukdom under räkenskapsåret.

(7 kap 3§ i Förordning om årsredovisning och budgetunderlag 2000:605)

Skolinspektionens medarbetare

Antalet anställda har ökat med 10 personer jämfört med år 2016 och antalet personer i arbete har ökat med 11 personer. Däremot har antalet årsarbetskrafter minskat med motsvarande 8 heltidsanställda. Personalomsättningen har ökat med knappt 2 procentenheter för tillsvidareanställda och med drygt 5 procent för samtliga.

Ökad konkurrens om Skolinspektionens kompetens är sannolikt den viktigaste förklaringen till den stigande personalomsättningen. De som slutar på Skolinspektionen har i genomsnitt en lång anställningstid. Det tyder på att det är förändringar i omvärlden, som till exempel en stark arbetsmarknad, som främst påverkar. Mönster och orsaker kommer dock att följas upp än mer. En intern faktor som påverkar är att myndigheten gick in i 2017 med en lägre bemanning än planerat och att andelen tillfälligt anställda minskat under året. Skolinspektionen har under året arbetat med en ny kompetensförsörjningsstrategi och stärkt arbetet inom detta område. Se nedan under genomförda åtgärder för kompetensförsörjning.

Tabell 23: Antal anställda; totalt, per anställningsform, i arbete, årsarbetskraft samt personalomsättning.

	2017	2016	2015
Totalt antal anställda	468	458	488
varav tillsvidare	425	410	431
varav tidsbegränsade	43	48	57
varav tjänstlediga	45	46	44
Antal i arbete	423	412	444
Omräknat årsarbetskraft	389	397	385
Slutat	97	81	46
varav pension	12	16	11
Personalomsättning⁸⁰	20,9 %	15,6 %	10,6 %

Könsfördelningen bland Skolinspektionens tillsvidareanställda har varit relativt konstant under de senaste tre åren, medan andelen manliga chefer har minskat marginellt. Könsfördelningen bland Skolinspektionens tillsvidareanställda är 75 procent kvinnor och 25 procent män. Fördelningen mellan kvinnor och män bland myndighetens tidsbegränsade anställda är 91 respektive 9 procent. Fördelningen mellan kvinnor och män bland chefer är 25 (64 %) respektive 14 (36 %). Medelåldern för tillsvidareanställda medarbetare är 44 år (både kvinnor och män 44 år). Jämfört med år 2016 har medelåldern för män minskat med ett år och oförändrat för kvinnor.

Myndighetens sjukfrånvaro, i procent av tillgänglig arbetstid, har under 2017 uppgått till 4,1 procent. Det är en liten ökning jämfört med föregående år.

Tabell 24: Sjukfrånvaro i procent av tillgänglig arbetstid åren 2017, 2016 respektive 2015

Ålder och kön m m	2017	2016	2015
Totalt	4,1 %	3,8 %	3,5 %
Åldersgruppen 29 eller yngre	5,7 %	5,5 %	1,9 %
Åldersgruppen 30–49	3,7 %	3,4 %	3,3 %
Åldersgruppen 50 år eller äldre	4,8 %	4,2 %	4,2 %
Kvinnors sjukfrånvaro	4,9 %	4,4 %	4,1 %
Mäns sjukfrånvaro	1,7 %	2,1 %	1,7 %
Andel av sjukfrånvaron som avser frånvaro under en sammanhängande tid av 60 dagar eller mer	52,5 %	61,1 %	49,3 %

⁸⁰ Från och med år 2017 ingår tidsbegränsat anställda i beräkningarna enligt Arbetsgivarverkets riktlinjer. År 2015–2016 har för jämförbarheten beräknats om enligt detta.

Vid analys av långtidssjukfrånvaron har den minskat under 2017. Däremot har korttidssjukfrånvaron ökat något. Skolinspektionen arbetar med det systematiska arbetsmiljöarbetet så som det föreskrivs för att motverka ohälsa. Exempel på det är en ökad kostnad för företagshälsovård med 57 procent som innebär bland annat samtalsstöd. Andra åtgärder är verksamhetsutveckling för att skapa förutsättningar för medarbetarna att verka i sin befattning och prestera väl.

Genomförda åtgärder för kompetensförsörjning

Skolinspektionen har, liksom många myndigheter, utmaningar vad avser kompetensförsörjningen. Myndigheten har därav under 2017 tagit fram *Strategisk kompetensförsörjningsplan för 2018–2021*. Bedömningen är att strategin är en förutsättning för att säkra kompetensförsörjningen och till det krävs ett långsiktigt och proaktivt arbetssätt.

Strategin beskriver nuläget och syftar till att säkerställa att vi har rätt kompetens för att möta verksamhetens behov och mål. Därtill ska vi finna metoder och strategier för att öka attraktiviteten och begränsa gapet mellan personalbehov och tillgänglig kompetens. Den skapar också ett sammanhang mellan verksamhetens och medarbetarnas utveckling

Det pågår nu ett stort arbete att identifiera och prioritera de aktiviteter som krävs för att implementera den strategiska kompetensförsörjningen.

Utöver myndighetens mål och strategi har vi stöd av vårt verksamhetsutvecklingsverktyg Kompassen. Det är ett verktyg som vi systematiskt arbetar med för att skapa en kultur och ett klimat som bidrar till att vi levererar goda resultat samt att vi presterar och mår bra.

I linje med Skolinspektionens strategi har ett flertal utbildningar genomförts på central nivå såsom intervjumetodik för samtliga medarbetare inom kärnprocesserna, projektledarutbildning inom kvalitetsgranskning, medieträning samt klarspråksutbildning. Myndigheten genomför också ett arbete med e-learning innebärande som första steg en introduktionsutbildning för våra nyanställda. Därtill har det genomförts utbildningsinsatser kopplade till olika avdelningars och enheters verksamheter och krav samt enskilda individers roller och behov. Under året har även arbetet med en ny inspektörsutbildning inletts.

Medarbetarsamtal, lönesättande samtal samt individuella kompetensprofiler ligger till grund för den enskilde medarbetarens utveckling i sitt arbete.

Mer omfattande beskrivning av genomförda interna och externa insatser för kompetensutveckling återfinns i avsnitt 1.6.1 *Kvalitetssäkring av arbetsmetoder och internt kvalitetssäkringsarbete* under rubriken *Utbildningar och seminarier*.

Utveckling för myndighetens chefer har tidigare skett genom ett chefs- och ledarutvecklingsprogram samt vid Skolinspektionens chefsdagar. Vidare har även individuella insatser genomförts i form av coachning. Avsikten har även varit att stärka chefsgruppen och skapa en tydlig och gemensam plattform för chefs- och ledarskapet samt former för erfarenhetsutbyte, lärande och stöd i dessa frågor.

1.7 Övrig verksamhet och återrapportering

1.7.1 Skolväsendets överklagandenämnd

Återrapportering:

- *Kostnader som avser Skolväsendets överklagandenämnd ska särredovisas.*

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017).

- *Myndigheten ska i årsredovisningen lämna en verksamhetsberättelse och en ekonomisk redovisning när det gäller verksamheten vid nämnden. Av verksamhetsberättelsen ska följande framgå:*

- 1. ärendenas antal och innehåll,*
- 2. vilken skol- eller verksamhetsform ärendena hänför sig till,*
- 3. de beslut som nämnden har fattat, och*
- 4. ärendenas handläggningstider.*

Förordning (2016:1186).

(11 § i Skolinspektionens instruktion)

Skolinspektionen har ett uppdrag att tillhandahålla ett kansli samt redovisa vissa uppgifter om nämndens verksamhet. I detta avsnitt redovisas den verksamhetsberättelse och ekonomiska redovisning som Skolinspektionen enligt instruktion ska lämna om Skolväsendets överklagandenämnd.

Verksamhetsberättelse

Under 2017 har Överklagandenämnden fått in 648 överklaganden och har under samma period avgjort 637 ärenden. Under 2017 har ärendemängden ökat i förhållande till föregående år (2016) då 637 ärenden kom in till myndigheten. Det kan vidare konstateras att antalet inkomna överklaganden till myndigheten från och med år 2013 stadigt har ökat (från 459 år 2013 till 648 år 2017). Ökningen av antalet ärenden under år 2017 kan, liksom tidigare år, främst härledas till det stora antalet ärenden som avser överklaganden av placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavarna önskat (skolplaceringar). Skolplaceringsärenden står alltså för Överklagandenämndens största ärendekategori. Av årets ärenden har Överklagandenämnden i sin helhet fattat beslut i 116 ärenden under 17 sammanträden. Ordföranden, eller i vissa fall vice ordföranden i nämnden, har på nämndens vägnar fattat beslut i 521 ärenden.

Tabell 25a: Antal och andel inkomna överklaganden och beslut efter beslutsfattare och kön 2017, 2016 och 2015.

Överklaganden	Skolväsendets överklagandenämnd		
	2017	2016	2015
Inkomna	648	637	548
Flickor	41%	45%	47%
Pojkar	57%	46%	47%
Övriga*	2%	9%	6%
Beslut	637	643	565
Flickor	41%	48%	50%
Pojkar	57%	49%	45%
Övriga*	2%	3%	4%
Därav antal beslut fattade av ordförande	521	522	471
Flickor	43%	53%	54%
Pojkar	55%	45%	42%
Övriga*	2%	3%	4%
Därav antal beslut fattade av nämnden	116	121	94
Flickor	33%	30%	33%
Pojkar	64%	66%	57%
Övriga*	3%	4%	10%

* Ärenden som berör fler elever eller där kön inte är specificerat.

Tabell 25b: Antal och andel inkomna överklaganden efter skol- och verksamhetsformer och kön 2017, 2016 och 2015.

	Skolväsendets överklagandenämnd		
	2017	2016	2015
Inkomna överklaganden	648	637	548
Därav grundskoleärenden	233	171	206
Flickor	26%	29%	35%
Pojkar	70%	53%	60%
Övriga*	4%	18%	5%
Därav gymnasieärenden	42	73	26
Flickor	40%	51%	46%
Pojkar	60%	45%	50%
Övriga*	0%	4%	4%
Därav ärenden om kommunal vuxenutbildning	124	119	165
Flickor	65%	57%	65%
Pojkar	35%	33%	31%
Övriga*	0%	10%	4%

Därav grundsärskoleärenden		8	11	6
	Flickor	0%	27%	83%
	Pojkar	100%	64%	0%
	Övriga*	0%	9%	17%
Därav förskoleklassärenden		218	223	98
	Flickor	47%	48%	45%
	Pojkar	51%	49%	53%
	Övriga*	2%	4%	2%
Därav specialskoleärenden		16	13	16
	Flickor	25%	31%	38%
	Pojkar	75%	54%	56%
	Övriga*	0%	15%	6%
Därav övriga ärenden¹		7	27	31
	Flickor	57%	63%	35%
	Pojkar	29%	26%	32%
	Övriga*	14%	11%	32%

* Ärenden som berör fler elever eller där kön inte är specificerat.

¹ Ärenden som avser bland annat sameskolan och gymnasiesärskolan. Även inkomna ärenden som ska behandlas inom en annan myndighet än Överklagandenämnden och endast överlämnas dit.

Tabell 25c: Antal och andel beslutade ärenden efter beslutstyp och kön 2017, 2016 och 2015.

	Skolväsendets överklagandenämnd			
	2017	2016	2015	
Beslut överklaganden	637	643	565	
Därav beslut efter prövning¹	467	372	302	
	Flickor	41%	52%	52%
	Pojkar	56%	47%	42%
	Övriga*	3%	1%	6%
Varav avslag eller delvis avslag	286	263	242	
	Flickor	46%	56%	57%
	Pojkar	51%	43%	38%
	Övriga*	3%	2%	5%
Varav bifall eller delvis bifall	181	109	60	
	Flickor	33%	41%	32%
	Pojkar	65%	58%	58%
	Övriga*	3%	1%	10%
Därav avvisade	92	118	213	
	Flickor	41%	51%	48%
	Pojkar	55%	48%	48%
	Övriga*	3%	1%	3%

Därav avskrivna	72	130	35
Flickor	40%	38%	51%
Pojkar	60%	54%	46%
Övriga*	0%	8%	3%
Därav övriga ²	6	23	15
Flickor	33%	39%	40%
Pojkar	67%	52%	53%
Övriga*	0%	9%	7%

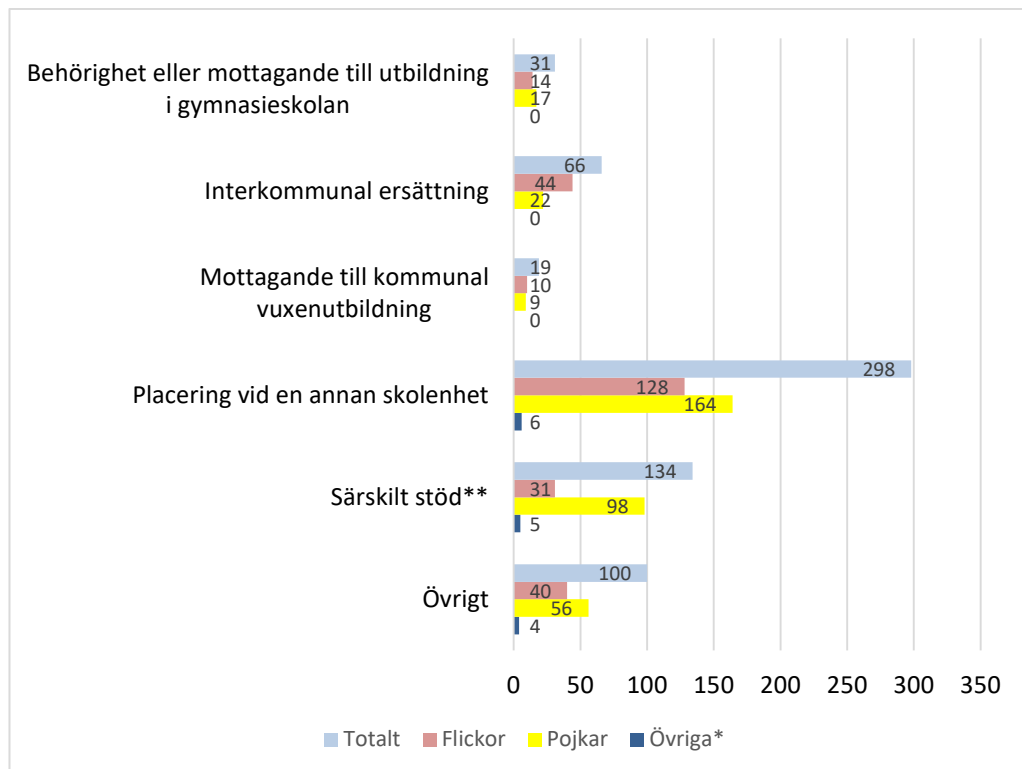
* Ärenden som berör fler elever eller där kön inte är specificerat.

¹ Avser även ärenden där Överklagandenämnden beslutat att delvis bifalla och delvis avvisa/avskriva respektive delvis avslå och delvis avvisa/avskriva.

² Avser bland annat beslut om att lämna över ett ärende till en annan myndighet.

Av den totala ärendemängden som Överklagandenämnden avgjort har 73 procent prövats i sak. Av den totala mängden ärenden som sakprövats har 39 procent av dessa bifallits eller delvis bifallits. Ändringsfrekvensen av sakprövade överklaganden är, såsom tidigare år, betydligt högre för vissa typer av ärendekategorier som till exempel beslut om åtgärdsprogram. När det gäller andra kategorier av ärenden, såsom beslut om interkommunal ersättning är ändringsfrekvensen fortfarande låg.

Diagram 2: Antal inkomna överklaganden efter ärendekategori och kön 2017.

* Ärenden som berör fler elever eller där kön inte är specificerat.

** Varav 120 avser åtgärdsprogram, 7 anpassad studiegång samt 7 särskilt stöd i särskild undervisningsrupp eller enskilt.

Av antalet inkomna ärenden har beslut om placering vid en annan skolenhet (skolplacering) utgjort den största ärendegruppen och svarat för närmare hälften av Överklagandenämndens samtliga inkomna överklagandeärenden (46 procent). De därefter vanligaste ärendegrupperna har inte förändrats nämnvärt i förhållande till tidigare år och har avsett beslut om särskilt stöd (21 procent) och beslut om interkommunal ersättning (10 procent). I ärendegruppen "Övrigt" avses bland annat beslut som inte Överklagandenämnden kan pröva, samt mottagande till grundsärskola, RH-anpassad utbildning och specialskola.

Tabell 26: Genomsnittlig handläggningstid för beslutade ärenden (dagar), efter beslutfattare och kön 2017, 2016 och 2015.

Genomsnittlig handläggningstid för beslutade ärenden (dagar)	2017	2016	2015
Överklagandenämnden i sin helhet	58	83	54
Flickor	57	81	52
Pojkar	58	86	56
Övriga*	54	73	48
Ordföranden	58	85	49
Flickor	58	82	49
Pojkar	59	90	49
Övriga*	59	73	42
Nämnden	55	75	81
Flickor	51	77	83
Pojkar	58	74	83
Övriga*	37	72	61

* Ärenden som berör fler elever eller där kön inte är specificerat.

Under 2017 har den genomsnittliga handläggningstiden för Överklagandenämndens ärenden varit 58 dagar. Handläggningstiderna har totalt sett minskat jämfört med föregående år (2016). När det gäller beslut som ordföranden, eller i vissa fall vice ordföranden i nämnden, fattat på nämndens vägnar har handläggningstiden minskat från 85 dagar till 58 dagar. De principiellt viktiga besluten fattas av nämnden i sin helhet för att säkerställa en bred belysning av det överklagade ärendet genom nämndledamöternas olika sakkunskaper. Även avseende de beslut som fattats av nämnden i sin helhet har handläggningstiderna minskat. Väl inarbetade och fungerade rutiner mellan kansliet och ordföranden/nämnden samt ytterligare åtgärder som genomförts för att renodla ordföranderollen, stärka kanslichefens roll och effektivisera beredningsarbetet (se skrivelse till Utbildningsdepartementet den 29 juni 2017, Överklagandenämndens dnr 2017:480) har sannolikt bidragit till minskningen av handläggningstiderna.

Nämnden har i sin verksamhetsplan för 2017 uppställt målsättning för handläggningstiderna där minst 80 procent av de ärenden som har inletts genom överklagande ska ha avgjorts inom tre månader från det att ärendet inkom till nämnden samt att samtliga ärenden ska ha avgjorts inom sex månader. Under 2017 har 93 procent av

ärendena avgjorts inom tre månader och samtliga ärenden avgjorts inom fem månader.

Tabell 27: Ekonomisk redovisning för Skolväsendets överklagandenämnd åren 2017, 2016 respektive 2015.

Verksamhetens kostnader, tkr	2017	2016	2015
Kostnader för personal	3 715	3 149	3 120
Övriga driftkostnader	48	54	60
Fasta kostnader ⁸¹	759	1 160	1 198
Summa	4 522	4 363	4 378

Verksamhetens totala kostnader har ökat något under år 2017 i förhållande till tidigare år. De ökade kostnaderna beror på ökade personalkostnader på kansliet för Skolväsendets överklagandenämnd. Detta har sin grund i att ytterligare en resurs har anställts på kansliet under året med anledning av den i viss mån ökade inströmningen av ärenden till nämnden.

Överklagandenämndens ledamöter

Tabell 28: Överklagandenämndens ledamöter, ersättning från Skolinspektionen och övriga styrelseuppdrag år 2017.

Överklagandenämndens ledamöter	Ersättning (tkr)	Övriga styrelseuppdrag
Niklas Schüllerqvist	65	---
Magnus Åhammar (vice ordförande)	48	Vice ordförande, Överklagandenämnden för högskolan
Birgit Blomqvist (ordinarie)	21	---
Einar Jakobsson (ordinarie)	23	---
Gunilla Thole (ordinarie)	20	---
Marie Johannesson (ordinarie)	14	---
Lars Werner (ersättare)	19	---
Christina Ridderman Karlsson (ersättare)	7	---
Summa	215	

⁸¹ Andel av Skolinspektionens gemensamma kostnader (inklusive administrativa stödinsatser). För jämförbarhet mellan åren har kostnaden även beräknats fram och kompletterats med för åren 2015–2016.

1.7.2 Redovisning av vidtagna åtgärder när det gäller jämställdhetsintegrering och resultat av arbetet

Åtterrapporering:

Myndigheten har i enlighet med tidigare uppdrag redovisat en plan för hur myndigheten avser att bedriva arbetet med jämställdhetsintegrering under 2015–2018. Syftet är att verksamheten ska bidra till att de jämställdhetspolitiska målen som anges i regeringens skrivelse *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (skr.2016/17:10) nås. Åtgärder enligt planen och deras resultat ska redovisas i årsredovisningarna för 2016–2018. Myndigheten ska även redovisa en beskrivning och analys av resultatet av arbetet med jämställdhetsintegrering under 2015–2017 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet med kopia till Socialdepartementet) senast den 22 februari 2018.

(Skolinspektionens regleringsbrev 2017)

Skolinspektionen fick 2015 i uppdrag att redovisa en plan för sitt arbete med jämställdhetsintegrering. Planen avser perioden 2016–2018. Här beskrivs resultat för 2016–2017. En separat delredovisning lämnas samtidigt som denna årsredovisning till regeringen.

Skolinspektionen har under den senaste två-årsperioden vidtagit åtgärder för att ytterligare integrera arbetet med jämställdhet i sin ordinarie verksamhet. Myndighetens verksamhet kan främst påverka fyra utvecklingsområden för jämställdheten:

- elevers könsstereotypa yrkesval
- pojkars lägre kunskapsresultat
- flickors i större utsträckning upplevda stress i skolarbetet
- skolors inte tillräckligt målinriktade värdegrundsarbete avseende jämställdhet.

Områdena är valda utifrån regeringens problemformulering kring de brister som finns i förhållande till en jämställd utbildning.

Skolinspektionen arbetar för att bidra till en jämställd utbildning främst inom processerna för tillsyn, kvalitetsgranskning och anmälningsärenden. Inom dessa verksamheter har myndigheten insyn i skolornas verksamhet och kommer i direktkontakt med elever och personal, vilket ger oss möjligheter att uppmärksamma ojämställdhet mellan könen.

En genomlysning av myndighetens process för tillsyn har pekat ut ett antal utvecklingsområden och ett förbättringsarbete har påbörjats. Bland annat har Skolinspektionen förtydligat att eventuella skillnader mellan könen ska redovisas i beslut och redovisningar. Myndigheten kommer även att lägga till information om jämställdhetsintegrering i det informationsmaterial som skickas ut inför en tillsyn. För att underlätta uppföljning av beslut som berör jämställdhetsperspektivet har en markering av beslut som innehåller specifik information inom jämställdhetsområdet införts.

Styrdokumenten för tematiska kvalitetsgranskningar har förtydligats när det gäller att jämställdhetsperspektivet alltid ska beaktas hela vägen – från direktiv och beslutsunderlag till slutrapportering. Ett arbete pågår för att stärka närvaron av jämställdhetsaspekten i de tematiska kvalitetsgranskningarna. Det kan upplevas som svårt att integrera ett jämställdhetsperspektiv på vissa områden där övergripande frågeställning har ett annat fokus.

Inom processen anmälningsärenden har Skolinspektionen kartlagt skillnaderna mellan anmälningar avseende pojkar och anmälningar avseende flickor och Skolinspektionen har idag ett medvetet förhållningssätt i handläggningen. En jämställdhetsindikator har utvecklats för anmälningsärenden som idag ingår i myndighetens regelbundna uppföljning av våra verksamhetsmål.

Skolinspektionen uppmärksammar att vissa skolor inte arbetar tillräckligt aktivt med värdegrundsarbete och följer upp huvudmannens åtgärder för att åtgärda brister. Exempel på information inom jämställdhetsområdet som förekommit i beslut efter tillsyn 2016–2017 är: könsuppdelad undervisning, brister i värdegrundsarbete, kränkande uttrycksätt och nedsättande uttryck mot och om kvinnliga elever.

Många av de områden som Skolinspektionen valt att analysera under året har en stor påverkan på förutsättningarna för en jämställd utbildning. Det gäller till exempel för granskningarna: *Värdegrund i förskolan*, *Matematik, naturvetenskap och teknik i förskolan*, *Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram* samt *Lokal klagomålshantering – för snabb hjälp till eleverna*. Dessa granskningar har pekat på olika sätt att förbättra utbildningen, som i förlängningen även leder till en stärkt jämställdhet.

En av de kvalitetsgranskningar som genomförts under 2016–2017 gällde förskolans arbete med jämställdhet. Den granskningen visade på att jämställdhetsarbetet inom förskolan behöver utvecklas. Granskningen förväntas leda till att de besökta skolornas förskolechefer och huvudmän arbetar med att synliggöra jämställdhetsuppdraget och att de inventerar behovet av kompetensutveckling. I ett vidare perspektiv förväntas granskningen synliggöra frågan och lyfta utvecklingsområden som kan stimulera även andra förskolor till förbättringar på området.

En granskning av huvudmannens styrning och ledning av förskolan visar att jämställdhetsarbetet ingår i arbetet eftersom det ingår i läroplanens uppdrag, men det saknas konkreta mål för jämställdheten som beslutats av huvudmannen. I en granskning av barnomsorg på kvällar, nätter och helger har det framkommit att omsorgen inte alltid anpassas efter föräldrarnas behov, och bristen på omsorg antas påverka ensamstående kvinnor mer än andra grupper. I en granskning av ogiltig frånvaro har skillnader mellan könen framkommit, bland annat är upprepad ströfrånvaro vanligare hos pojkar än hos flickor.

Kartläggning av anmälningsprocessen har visat att endast 30 procent av inkomna anmälningar gäller flickor och att det är en högre andel kritik relativt sett i de beslut som gäller pojkar.

Skolinspektionen har arbetat för att säkerställa kompetens i jämställd handläggning av anmälningsärenden. Det är de juridiska ramarna som styr andelen anmälnings-

ärenden som leder till kritik. Under 2017 har flera enheter arbetat med att analysera utredningsmetoder och i vissa fall reviderat frågor till huvudmän och anmälare för att förbättra underlaget när det gäller svårutredda kränkingsärenden.

2. Finansiell redovisning

Alla belopp redovisas i tkr om ej annat anges

2.1 Resultaträkning

Belopp i tkr	Not	2017	2016
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	401 805	398 949
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	1 757	1 409
Intäkter av bidrag	3	515	3 818
Finansiella intäkter	4	62	51
Summa		404 138	404 226
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	5	-311 413	-309 047
Kostnader för lokaler		-21 855	-21 057
Övriga driftkostnader	6	-66 329	-70 624
Finansiella kostnader	7	-272	-211
Avskrivningar och nedskrivningar		-4 268	-3 287
Summa		-404 138	-404 226
Verksamhetsutfall		0	0
Årets kapitalförändring		0	0

2.2 Balansräkning

Belopp i tkr	Not	2017-12-31	2016-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	8	1 671	2 605
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	9	676	1 159
Summa		2 347	3 764
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	10	480	696
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	11	8 748	7 912
Summa		9 228	8 608
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	12	1 995	1 616
Fordringar hos andra myndigheter	13	5 479	5 226
Övriga kortfristiga fordringar		54	1
Summa		7 528	6 843
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	14	6 596	6 571
Upplupna bidragsintäkter		0	304
Summa		6 596	6 875
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	15	-15 947	-8 108
Summa		-15 947	-8 108
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		56 888	50 579
Summa		56 888	50 579
SUMMA TILLGÅNGAR		66 640	68 562
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital			
Statskapital	16	151	151
Summa		151	151

Belopp i tkr		2017-12-31	2016-12-31
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	17	83	288
Övriga avsättningar	18	4 621	4 017
Summa		4 704	4 304
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	19	11 019	11 352
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	20	8 798	9 245
Leverantörsskulder		14 418	13 553
Övriga kortfristiga skulder	21	5 597	4 966
Summa		39 832	39 116
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	22	21 953	24 990
Summa		21 953	24 990
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		66 640	68 562

2.3 Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag 2017

Belopp i tkr

Uo 16 1:2 Ramanslag						
Statens skolinspektion	Not	Ingående överförings- belopp	Årets tilldelning enl. regl. brev	Totalt disponi- belt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp
ap.1 Statens						
skolinspektion	23	8 705	409 644	418 349	-402 028	16 320
Summa		8 705	409 644	418 349	-402 028	16 320

2.4 Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av avrundningar kan summeringsdifferenser förekomma.

2.4.1 Tilläggsupplysningar

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Skolinspektionens bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring samt Ekonomistyrningsverket (ESV):s föreskrifter och allmänna råd till denna. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § FBF (Förordning om myndigheters bokföring) tillämpar myndigheten brytdagen den 5 januari. Efter brytdagen har fakturor överstigande 50 tkr bokförts som periodavgränsningsposter.

Kostnadsmässig anslagsavräkning

Semesterdagar som intjänats före år 2009 avräknas anslaget först vid uttaget enligt undantagsbestämmelsen.

Undantag från generella ekonomiadministrativa regler

I enlighet med 21§ i Skolinspektionens instruktion får myndigheten ta ut avgifter för sådana varor och tjänster som avses i 4§ första stycket 1–3 avgiftsförordningen (1992:191) utan den begränsning som föreskrivs i andra stycket samma paragraf.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar

Som anläggningstillgångar redovisas tillgångar avsedda för stadigvarande bruk med ett anskaffningsvärde på minst ett halvt prisbasbelopp (pbb 44.8 tkr år 2017) och med en beräknad ekonomisk livslängd på minst tre år. För egenutvecklade immateriella anläggningstillgångar tillämpas en beloppsgräns på 500 tkr. Som förbättringsutgifter på annans fastighet redovisas ny-, till- eller ombyggnationer uppgående till ett halvt prisbasbelopp samt reparationer och underhåll överstigande 100 tkr. Avskrivning sker månadsvis enligt linjär avskrivningsmetod. Avskrivning under anskaffningsåret sker från den månad tillgången tas i bruk.

Tillämpade avskrivningstider	
Utveckling	3–5 år
Licenser	3 år
Datautrustning	3 år
IT-infrastruktur	5 år
Kontorsmaskiner	3–5 år
Inredningsinventarier	10 år
Förbättringsutgifter på annans fastighet	Anpassas till hyreskontraktets längd eller till förväntad nyttjandeperiod

Bärbara datorer kostnadsförs vid anskaffningstillfället.

Omsättningstillgångar

Fordringar har tagits upp till det belopp som de efter individuell prövning beräknas bli betalda.

Skulder

Skulder har tagits upp till nominellt belopp om inte annat anges i not.

Ersättningar och andra förmåner 2017

Ledamöter i insynsrådet / andra styrelseuppdrag	Ersättning, tkr
Eva Nilsson	8
Christer Bergqvist	8
Överklagandenämnden för studiestöd (ersättare)	
Helene Odenjung	5
ISGR International School of Gothenburg Region (ledamot)	
Göteborgs stadshus AB (ledamot)	
KPA Pensionsförsäkring AB (ledamot)	
Stiftelsen Chalmers tekniska högskola (ledamot)	
Nina Rehnqvist	6
Statens beredning för medicinsk utvärderings nämnd (ordförande)	
Ardanza II AB (ordförande)	
Daniel Berr (från 2017-03-01)	3
Nathalie Bredberg (från 2017-03-01)	3
Lars Hallenberg (från 2017-03-01)	2
Svenska Lärarförsäkringar AB (ledamot)	
Solid Park AB (ledamot)	
Elisabet Knutsson (från 2017-03-01)	2
Håkan Wiclander (från 2017-03-01)	3
ELVIRA Kunskapsutveckling AB (ordförande)	
AB ABF-Huset (ordförande)	
Cirkeln servering AB (ordförande)	

Ledande befattningshavare / styrelseuppdrag	Ersättning, tkr
Helén Ängmo Generaldirektör Universitets- och högskolerådets styrelse (ledamot)	1 301
Caroline Dyrefors Grufman Barn- och elevombudet	1 054

Helén Ängmo har enligt förordnande rätt till förmånsbil. Förmånen har dock inte utnyttjats under 2017. Inga avtalade framtida åtaganden finns för någon av ovanstående.

Anställdas sjukfrånvaro

Uppgifter om sjukfrånvaro, se avsnitt 1.6.4 *Kompetensförsörjning och andra personalrelaterade uppgifter* i resultatredovisningen.

2.4.2 Noter

Resultaträkning

Belopp i tkr		2017	2016
Not 1	Intäkter av anslag		
	Intäkter av anslag	401 805	398 949
	Summa	401 805	398 949
	Summa "Intäkter av anslag" (401 805 tkr) skiljer sig från summa "Utgifter" (402 028 tkr) på anslaget Uo 16 1.2 ap 1. Skillnaden (224 tkr) beror på minskning av semesterlöneskuld intjänad före år 2009. Denna post har belastat anslaget, men inte redovisats som kostnad i resultaträkningen.		
Not 2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar		
	Intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen	1 653	1 258
	Intäkter enligt 15 § avgiftsförordningen	89	107
	Övriga intäkter av avgifter och andra ersättningar	15	44
	Summa	1 757	1 409
	Intäkterna enligt 4§ avgiftsförordningen avser till övervägande del deltagaravgifter för konferensserien Skolinspektionens förskoledag.		
Not 3	Intäkter av bidrag		
	Bidrag från Arbetsförmedlingen	108	108
	Bidrag från SIDA	407	3 710
	Summa	515	3 818
	Lägre intäkter från SIDA till följd av avslutat internationellt uppdrag.		
Not 4	Finansiella intäkter		
	Ränteintäkter avseende lån till anläggningstillgångar i Riksgäldskontoret	61	48
	Övriga finansiella intäkter	1	3
	Summa	62	51

Belopp i tkr		2017	2016
Not 5	Kostnader för personal		
	Lönekostnader (exklusive arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal)	203 626	203 229
	<i>Varav arvoden till ledamöter samt till övrig icke-anställd personal</i>	<i>1 342</i>	<i>1 592</i>
	Övriga kostnader för personal	107 787	105 817
	Summa	311 413	309 047
Not 6	Övriga driftkostnader		
	Reaförlust, maskiner och inventarier	32	394
	Resor, information, m.m.	11 403	12 330
	Köp av varor	3 844	2 494
	Köp av datatjänster	22 032	22 817
	Köp av konsulttjänster m.m.	23 534	25 329
	Övrigt	5 484	7 261
	Summa	66 329	70 624
	Reaförlust avser inventarier som utrangerats vid kontoret i Lund. Högre kostnad för köp av varor jämfört med 2016 beror bl.a. på större anskaffning av bärbara datorer. Lägre kostnader för resor påverkas av att 2016, men inte 2017, belastades av kostnader för resor i Kambodjauppdraget. Lägre kostnader under posten "övrigt" beror bl.a. på att tidigare förhyrd kontorsutrustning ersatts med egna investeringar.		
Not 7	Finansiella kostnader		
	Räntekostnader avseende räntekonto i Riksgäldskontoret	256	204
	Övriga finansiella kostnader	16	7
	Summa	272	211

Balansräkning

Belopp i tkr

2017-12-31

2016-12-31

Not			2017-12-31	2016-12-31
8	Balanserade utgifter för utveckling			
	Ingående anskaffningsvärde		4 077	5 675
	Årets balanserade utgifter		528	0
	Årets utrangeringar, anskaffningsvärde		0	-1 598
	Summa anskaffningsvärde		4 605	4 077
	Ingående ackumulerade avskrivningar		-1 472	-1 711
	Årets avskrivningar		-1 462	-1 359
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar		0	1 598
	Summa ackumulerade avskrivningar		-2 934	-1 472
	Utgående bokfört värde		1 671	2 605
	Årets balanserade utgifter avser egenutvecklat systemstöd för digital signering.			
9	Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar			
	Ingående anskaffningsvärde		1 540	688
	Årets anskaffningar		0	1 264
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde		0	-412
	Summa anskaffningsvärde		1 540	1 540
	Ingående ackumulerade avskrivningar		-381	-559
	Årets avskrivningar		-483	-234
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar		0	412
	Summa ackumulerade avskrivningar		-865	-381
	Utgående bokfört värde		676	1 159
10	Förbättringsutgifter på annans fastighet			
	Ingående anskaffningsvärde		967	634
	Årets anskaffningar		34	333
	Summa anskaffningsvärde		1 001	967
	Ingående ackumulerade avskrivningar		-271	-74
	Årets avskrivningar		-250	-197
	Summa ackumulerade avskrivningar		-521	-271
	Utgående bokfört värde		480	696

Belopp i tkr		2017-12-31	2016-12-31
Not 11	Maskiner, inventarier, installationer m.m.		
	Ingående anskaffningsvärde	18 239	17 609
	Årets anskaffningar	2 964	2 489
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-475	-1 859
	Summa anskaffningsvärde	20 728	18 239
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-10 327	-10 265
	Årets avskrivningar	-2 073	-1 497
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	420	1 435
	Summa ackumulerade avskrivningar	-11 980	-10 327
	Utgående bokfört värde	8 748	7 912
Not 12	Kundfordringar		
	Av posten avser 1 957 tkr fordran på en extern arrangör av Skolinspektionens förskoledag avseende deltagaravgifter.		
Not 13	Fordringar hos andra myndigheter		
	Fordran avseende ingående mervärdesskatt	5 464	5 226
	Fordringar hos övriga statliga myndigheter	15	0
	Summa	5 479	5 226
Not 14	Förutbetalda kostnader		
	Förutbetalda hyreskostnader	4 981	4 865
	Övriga förutbetalda kostnader, inomstatliga	0	18
	Övriga förutbetalda kostnader	1 615	1 688
	Summa	6 596	6 571

Belopp i tkr		2017-12-31	2016-12-31
Not 15	Avräkning med statsverket		
	Anslag i räntebärande flöde		
	Ingående balans	-8 705	-3 910
	Redovisat mot anslag	402 028	399 387
	Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-409 644	-404 182
	Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-16 320	-8 705
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
	Ingående balans	597	1 035
	Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-224	-438
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	373	597
	Summa Avräkning med statsverket	-15 947	-8 108
Not 16	Statskapital		
	Statskapital utan avkastningskrav, ingående balans	151	105
	Årets förändring	0	46
	Summa Statskapital	151	151
	Avser konst från Statens konstråd		
Not 17	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser		
	Ingående avsättning	288	690
	Årets pensionskostnad	-21	-127
	Årets pensionsutbetalningar	-184	-275
	Utgående avsättning	83	288

Belopp i tkr		2017-12-31	2016-12-31
Not	18	Övriga avsättningar	
		Avsättning för lokalt aktivt omställningsarbete	
		Ingående balans	4 017 3 416
		Årets förändring	604 600
		Utgående balans	4 621 4 017
Not	19	Lån i Riksgäldskontoret	
		Avser lån för investeringar i anläggningstillgångar	
		Ingående balans	11 352 7 524
		Under året nyupptagna lån	4 082 7 554
		Årets amorteringar	-4 415 -3 726
		Utgående balans	11 019 11 352
		Beviljad låneram enligt regleringsbrev	21 000 17 000
Not	20	Kortfristiga skulder till andra myndigheter	
		Utgående mervärdesskatt	416 420
		Arbetsgivaravgifter	5 707 5 213
		Leverantörsskulder, andra myndigheter	2 675 3 612
		Summa	8 798 9 245
Not	21	Övriga kortfristiga skulder	
		Personalens källskatt	5 504 4 844
		Övriga kortfristiga skulder	93 122
		Summa	5 597 4 966
Not	22	Upplupna kostnader	
		Upplupna semesterlöner inklusive sociala avgifter	18 825 17 952
		Övriga upplupna löner inklusive sociala avgifter	339 2 531
		Övriga upplupna kostnader, inomstatliga	1 052 206
		Övriga upplupna kostnader	1 738 4 301
		Summa	21 953 24 990

Anslagsredovisning

Not 23 Uo 16 1:2 ap.1

Statens skolinspektion (ramanslag)

Anslaget är räntebärande.

Tilldelat anslag enligt regleringsbrev för budgetåret 2017 är 409 644 tkr (regeringsbeslut 2016-12-20).

Enligt regleringsbrevet disponerar Skolinspektionen en anslagskredit på 12 289 tkr. Krediten har inte utnyttjats under 2017.

Skolinspektionen får enligt regleringsbrevet disponera 3% av det ingående överföringsbeloppet.

Från anslaget får 20 000 tkr användas för genomförandet av regeringsuppdraget om viss central rättning av nationella prov. Kostnaderna 2017 har uppgått till 10 721 tkr. Detta inkluderar 299 tkr för förstärkt tillsyn över huvudmännens och skolornas arbete med nationella prov.

Från anslaget får högst 20 000 tkr användas för kostnader för Barn- och elevombudets verksamhet. Kostnaderna 2017 har uppgått till 19 775 tkr.

2.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter

Belopp i tkr	2017	2016	2015	2014	2013
Låneram Riksgäldskontoret					
Beviljad	21 000	17 000	15 000	15 000	20 000
Utnyttjad	11 019	11 352	7 524	5 583	6 738
Kontokrediter Riksgäldskontoret					
Beviljad	32 000	32 000	32 000	32 000	32 000
Maximalt utnyttjad	0	0	0	0	0
Räntekonto Riksgäldskontoret					
Ränteintäkter	0	0	0	186	347
Räntekostnader	256	204	152	0	0
Avgiftsintäkter					
<i>Avgiftsintäkter som disponeras</i>					
Beräknat belopp enligt regleringsbrev	0	0	0	0	0
Avgiftsintäkter	1 757	1 409	1 592	1 018	1 847
Anslagskredit					
Beviljad, anslagspost 1	12 289	12 125	11 960	11 133	10 612
Utnyttjad	0	0	0	0	0
Anslag					
<i>Ramanslag</i>					
Anslagssparande	16 320	8 705	3 910	13 922	10 890
varav in-tecknat	0	0	0	0	0
Bemyndiganden - ej tillämpligt					
Personal					
Antalet årsarbetskrafter (st)	389	397	385	354	338
Medelantalet anställda (st)	401	411	410	369	355
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 027	1 009	1 062	1 050	1 038
Kapitalförändring					
Årets	0	0	0	0	0
Balanserad	0	0	0	0	0

3. Undertecknande av årsredovisningen 2017

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm den 22 februari 2018

Helén Ängmo
Generaldirektör

